

AKTINES

Έτος 36ον

ΜΑΪΟΣ 1973

Άρθ. 341

ΤΙΠΟΤΕ ΑΛΛΟ, ΕΚΤΟΣ ΑΠΟ ΤΟ ΓΗΪΝΟ;

Πιστεύω, ότι δεν είναι δυνατόν ν' άμφισβητηθή σοβαρά, πώς ή κρίσις τής πίστεως κατά μεγάλο βαθμό προσδιορίζεται από την έξαιρετική άνάπτυξη τής τεχνικής. Τό έχω είπη άρκετά συχνά, δεν είναι προφανώς ή ίδια ή τεχνική πού πρέπει νά θεωρηται υπεύθυνος. Είηαι ή νοοτροπία πού αύτή ή υπερβολική εξέλιξις τείνει νά δημιουργήση στους άνθρώπους.

Όλα μοιάζουν νά δείχνουν, άλλοιμονο! ότι αύτή ή πρόοδος συνοδεύεται στο θεωρητικό πεδίο από μία όπισθοδρομήσι πού φαίνεται σ' έναν σκεπτόμενο άνθρωπο, σάν καθαρώς άδιανόητη. Ένας Jacques Monod πού, στο πεδίο του, είναι ένας έπιστήμων με παγκόσμια άναγνώρισι, διαγράφει, κατά κάποιον τρόπο, με μία άλαζονική κίνησι, όλόκληρη την ιστορία τής άνθρωπίνης σκέψεως από τής έποχής του Άναξαγόρα. Δεν μπορούμε, φυσικά, νά μιλήσωμε έδω για έπιστροφή στο βαρβαρισμό, διότι εκείνοι πού συνήθως όνομάζομε βαρβάρους, άν είναι άνιμισταιί, ύποπτεύονται την ύπαρξι ένός άοράτου κόσμου, τόν όποιον ό Monod και οι όμόφρονές του ούτε καν φαντάζονται ότι είναι δυνατόν νά ύπάρχη.

ΤΟ ΜΑΘΗΜΑ ΤΗΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ ΔΕΝ ΜΠΟΡΕΙ ΝΑ ΕΙΝΑΙ ΠΡΟΑΙΡΕΤΙΚΟ

Άλλά, έδω, ό ρόλος μιås φιλοσοφικής σκέψεως αξίας του όνόματός της άποδεικνύεται περισσότερο από ποτέ άλλοτε ούσιώδης. Αυτό τό διακηρύτ-

τω με τόσο μεγαλύτερη βεβαιότητα, όσο οι δημόσιες άρχές τής χώρας μου, ύποχωρώντας, δεν ξεύρω σε ποιές όμάδες πιέσεως, έτοιμάζονται νά καταστήσουν προαιρετική τή διδασκαλία του μαθήματος τής φιλοσοφίας στα Γυμνάσια. Θέλω άκόμη νά έλπίζω ότι θα βρεθούν άνάμεσα στη γαλλική élite άρκετοι θαρραλέοι άνθρωποι για ν' άντιταχθούν σε μία άπόφασι πού μου φαίνεται έξωφρενική.

Πρέπει βέβαια ν' άναγνωρίσωμε ότι ή φιλοσοφία, όπως διδάσκεται σε πολλά δημόσια σχολεία, ύποβιβάζεται σ' ένα σύμφυρμα, όπου άναμιγνύονται, σε ποικίλες άναλογίες, ό Νίτσε, ό Φρόυντ και ό Μάρξ, και τό όποιο δεν μπορεί παρά νά άποστρέφεται ένας ιστορικός τής συγχρόνου σκέψεως πού έπιθυμεί νά σέβεται τόν ξεχωριστό χαρακτήρα καθενός από τους τρεις αύτους διανοητάς.

Άλλά, άν πρέπει νά διαμαρτυρηθεα έντονα έναντίον τής διδασκαλίας αύτου του είδους, δεν σημαίνει ότι πρέπει γι' αύτόν τό λόγο ν' άπορρίπτεται ή αξία του όνόματος της διδασκαλίας τής φιλοσοφίας· τό αντίθετο είναι άλήθεια. Αύτή όμως ή αξία και μάλιστα βασική διδασκαλία, δεν είναι δυνατόν νά γίνεται παρά σ' αντίθεσι μ' αύτό πού, στ' άλήθεια, δεν είναι παρά μία μόδα.

Ίσως έκπλαγούν μερικοί βλέποντάς με νά συνδέω έδω, όπως τό κάνω πράγματι, την τύχη τής φιλοσοφίας με την κρίσι τής πίστεως. Άλλά δεν

πιστεύω ότι υπάρχει κάτι τὸ τεχνητὸ κεσθῶ στὸ νὰ υποδείξω ὠρισμένους σ' αὐτὴ τὴν προσέγγισι. Ἀντίθετα ἀπ' ὅλους αὐτούς, κομμουνιστὰς ἢ ὄχι, ποὺ τείνουν νὰ συγχέουν τὸν Χριστιανισμό μὲ τὸ σκοταδισμό, θὰ εἰπῶ ὅτι ἡ ἐλευθερία καὶ ἡ πίστις ἀπειλοῦνται ἀπὸ κοινοῦ· καὶ δὲν εἶναι ἀσφαλῶς τυχαῖο ποὺ στίς σοβιετικὲς φυλακὲς, τίς καμουφλαρισμένες σὲ ψυχιατρικὰ ἀσυλά, πιστοὶ ὄλων τῶν ὁμολογιῶν βρίσκονται ἀναμεμιγμένοι μὲ ἀπίστους τῶν ὁποίων τὸ μόνο φταίξιμο εἶναι ὅτι θέλουν νὰ σκέπτονται ἐλεύθερα.

Ἄλλ' ἐκεῖνο ποὺ ἐμεῖς, οἱ Χριστιανοί, ὀφείλομε νὰ θεβαιώνωμε μὲ παρρησία, εἶναι ὅτι αὐτὴ ἡ ἐλευθερία φωτίζεται καί, ἴσως πρέπει νὰ προσθέτωμε, ἐνεργοποιεῖται πρὸ πάντων ἐκεῖ ὅπου ἡ χάρις παρεμβάινει καὶ ἀναγνωρίζεται ὡς χάρις, καθὼς τότε αὐτὴ ἡ ἴδια ἡ ἐλευθερία ἀφήνει νὰ ἐρμηνεύεται ὡς ἀπάντησις, ἡ ὁποία μπορεῖ νὰ εἶναι μία ἄρνησις ἢ, ἀντίθετα, μία συγκατάθεσις. Ὑπ' αὐτὴν τὴν ἔννοιαν, δὲν θὰ δίσταζα νὰ εἰπῶ ὅτι ἕνας ἄνθρωπος εἶναι τόσο περισσότερο ἐλεύθερος ὅσο εἶναι βαθύτερα ἡ οὐσιαστικώτερα Χριστιανός, καί, ἐνῶ ἀρθρώνω αὐτὲς τίς λέξεις, ἔχω στὸ νοῦ ἀνθρώπους ποὺ γνῶρισα σὰν τὸν Robert Garrie, τὸν Robert Shuman, τὸν Edmond Michelet. Τί θαυμαστὸ παράδειγμα ἐλευθερίας καὶ πίστεως μᾶς ἔδωσαν! Ὅταν κάποιος λάβῃ τὸν κόπο νὰ μᾶς ὑπενθυμίση, μὲ ἀκρίβεια καὶ χωρὶς καθόλου νὰ χαρισθῇ, τὸ τί ὑπῆρξαν αὐτοὶ οἱ ἄνθρωποι, τὸ τί ὑπῆρξε ἡ ζωὴ τους, θὰ μᾶς φέρῃ μαρτυρίες, ποὺ ἡ ἀξία τους μοῦ φαίνεται ἀνεκτίμητη.

Ἡ φιλοσοφικὴ σκέψις ποὺ εὐχομαι, θὰ ἔτεινε ν' ἀπελευθερώσῃ κάτι τὸ οὐσιῶδες γιὰ τὸ ὁποῖο δὲν θὰ μπορούσε νὰ εἰπῇ κανεὶς ἀπλῶς ὅτι εἶναι ἔξω ἀπὸ τὴν ἱστορία, διότι εἶναι συγχρόνως μέσα στὴν ἱστορία καὶ πάνω ἀπ' αὐτήν.

Εἶχα τὴν εὐκαιρία, πρὶν ἀπὸ λίγο καιρὸ, νὰ μιλήσω δημοσίᾳ γιὰ τὸ μυστήριό τῆς ἱστορίας καί, ὅπως πολὺ συχνά, ἀλλοίμονο! χρειάσθηκε ν' ἀρ-

τρόπους προσεγγίσεως καὶ νὰ ἐπιστήσω τὴν προσοχή — κάτι ποὺ μοῦ φαίνεται κεφαλαιῶδες — στὸ ὅτι ὅσο περισσότερο προχωρεῖ κανεὶς, ἐν ὀνόματι μιᾶς ἰδεολογίας, ὅπως ὁ μαρξισμός, σὲ ἀνεξέλεγκτες ἐπιθεβαιώσεις γιὰ τὸ νόημα τῆς ἱστορίας, τόσο ἀποξενώνεται ἀπ' αὐτὴ τὴ θεβειὰ πραγματικότητα, γιὰ τὴν ὁποία σὰν νὰ διακρίνωμε μέσα μας τὴ μυστικὴ τῆς δόνησι. Δὲν θὰ ἤθελα νὰ ἔλθω σ' ἀντίθεσι μὲ κανέναν, θὰ εἰπῶ ἐν τούτοις χωρὶς δισταγμὸ, ὅτι ἡ ἀποψις ἐνὸς Bossuet γιὰ τὴν ἐπέμβασι τῆς θείας Προνοίας, ὅπως εἶναι, μοῦ φαίνεται ἀπαράδεκτη καὶ θὰ ἔλεγα σχεδὸν τὸ ἴδιο γιὰ τίς ἐκφράσεις τίς ὅσο γίνεται ἐκλαϊκευμένες ποὺ προσπάθησε νὰ δώσῃ μία μεγάλη διάνοια, ὅπως τοῦ Hegel. Ἐν τούτοις, μία μυστικὴ φωνή, ποὺ θὰ τολμοῦσα σχεδὸν νὰ εἰπῶ ἀλάνθαστη, μᾶς θεβαιώνει ὅτι ἡ ἱστορία δὲν εἶναι αὐτὸς ὁ μῦθος ποὺ ἀπαγγέλλεται ἀπὸ ἕναν ἠλίθιο, ποὺ ἀναφέρει ὁ Σαίξπηρ σ' ἕνα περίφημο ποίημα. Μόνον πνεύματα προικισμένα μὲ ἐξαιρετικὴ δύναμι, καθαρότητα καὶ ταπεινώσι θὰ μπορούσαν νὰ φθάσουν στὸ τέλος ν' ἀποκρυπτογραφήσουν αὐτὸ τὸ μήνυμα, ποὺ μοιάζει ἴσως μὲ μία μελωδία, τὴν ὁποία κάποτε αἰσθανόμαστε σὰν νὰ πάλλῃ σ' αὐτὸ ποὺ θὰ μπορούσαμε νὰ ὀνομάσωμε τὸ καταστάλαγμα καὶ τὸ ἄρωμα ἐνὸς ἐμπνευσμένου κειμένου, καί, ἐδῶ ἀκόμη, ἀναφέρομαι στὸν ποιητῆ.

Ο ΧΕΙΡΙΣΜΟΣ ΤΗΣ ΙΕΡΑΣ ΠΑΡΑΚΑΤΑΘΗΚΗΣ

Αὐτὲς οἱ παρατηρήσεις ὀδηγοῦν σὲ μία καταγγελία, ἡ ὁποία ἀφορᾷ, πρὶν ἀπ' ὅλα, τὴν ἀλαζονεία καὶ τὴν βαρβαρότητα μὲ τὴν ὁποία ὠρισμένοι ἄνθρωποι, ποὺ ἰσχυρίζονται ἀκόμη ὅτι εἶναι τῆς Ἐκκλησίας, χειρίζονται τὴν ἱερὰ παρακαταθήκη ποὺ ἔφθασε ὡς ἐμᾶς, παρ' ὅλα τὰ σφάλματα, ὅλες τίς παραλήψεις, ὅλες τίς παραβάσεις, μὲ τὴν δυνατότερη ἔννοια αὐτοῦ τοῦ ὄρου, γιὰ τὰ ὁποία ἡ ὀρατὴ Ἐκκλησία, ἀλλοίμονο! κατέστη ἔνοχη κατὰ

τῆ διάρκεια τῶν αἰώνων, καὶ καθένα ἀπὸ τὰ ὁποῖα θὰ ἔπρεπε νὰ εἶναι ἀφορμὴ γιὰ μίαν πράξι βαθεῖας συντριβῆς.

Ἄλλὰ, ἀπὸ θαῦμα — ναι, νομίζω ὅτι πρέπει νὰ εἰπῶ ἀπὸ θαῦμα, ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς ἔφθασε ὡς ἐμᾶς, διεφυλάχθη σὲ θάβη ἀκαταμέτρητα, σ' ἓνα πεδίο δηλαδὴ στὸ ὁποῖο δὲν θὰ μπορούσε νὰ φθάσῃ ἡ θολὴ τοῦ παλαιογράφου ἢ τοῦ στατιστικολόγου: διεφυλάχθη στὰ ὄντα τὰ ἀγνοημένα συχνὰ καὶ διασκορπισμένα στὴν ἐπιφάνεια τῆς γῆς καὶ τὰ ὁποῖα, στὴν κάποτε πολὺ ταπεινὴ των σφαῖρα — διότι οἱ Shuman καὶ οἱ Michelet μετριῶνται στὰ δάκτυλα — ἐξησφάλισαν τὴν διαιώνισι τοῦ Εὐαγγελίου. Φθάνομε σχεδὸν νὰ ἐλπίζωμε γι' αὐτὰ τὰ ὄντα νὰ μὴ διαβάξουν ἐφημερίδες καὶ περιοδικὰ, νὰ μὴ ἀκοῦν τίς ἐκπομπές τοῦ ραδιοφώνου, νὰ μὴ βλέπουν τηλεόρασι· διότι, παντοῦ, θὰ ἐσκανδαλίζοντο. Καί, ἐν τούτοις, θὰ παρετήρουν, ἀντιφάσκοντας μὲ τὸν ἑαυτό μου, θὰ μπορούσαμε ἄρα γε νὰ ἐλπίζωμε εὐλόγως γι' αὐτοὺς ἀγνοῖα πού θὰ ἔμοιαζε μὲ κάθειρξι;

ΤΙΠΟΤΕ ΠΛΕΟΝ ΓΙΑ ΤΗΝ ΤΡΟΦΗ ΤΗΣ ΨΥΧΗΣ

Θὰ ἔπρεπε νὰ εὐχηθοῦμε ἐπίσης νὰ μὴ στέλνουν τὰ παιδιὰ τῶν στὸ Δημοτικὸ ἢ στὸ Γυμνάσιο, ὅπου εἶναι ἐκτεθειμένα στὸ ν' ἀκοῦν, νὰ λέγουν, σὲ τόνο πού δὲν δέχεται ἀντίρρησι, ὅτι ἡ ἀγνότης, ἢ καὶ ἡ αἰμομιξία, εἶναι ταμποῦ γιὰ ποδοπάτημα, ὅπου μίαν ἔμφθος κινδυνεύει νὰ γίνῃ ἀντικείμενο χλεύης γιὰ τίς συμμαθήτριες ἢ τοὺς καθηγητάς της, ὅταν, ἀπαντώντας σ' ἓνα ἀναίσχυντο ἐρώτημα, θὰ εἰπῇ, μὲ χαμηλὴ φωνή, ὅτι εἶναι ἀκόμη ἀγνή; Διότι, στ' ἀλήθεια, ἐκεῖ ἔχομε φθάσει.

Θ' ἀπατώμεθα ὑπερβολικά, ἂν ὑπεστηρίζαμε ὅτι αὐτὰ τὰ φαινόμενα ἠθικῆς ἀποσυνθέσεως εἶναι ἄσχετα μὲ τὴν κρίσι τῆς Ἐκκλησίας καὶ τῆς πίστεως: πιστεύω ἀντίθετα ὅτι ἐδῶ ὅλα συνδέονται, καὶ ἂν ἀκόμη οἱ μυστικοὶ δεσμοὶ μεταξὺ ἐκδηλώσεων, φαινομενι-

κὰ διαφορετικῶν, δὲν εἶναι φανεροί. Ἄν ὁ φιλόσοφος ἔχῃ ἓνα ρόλο σήμε-ρα, εἶναι, νομίζω, πρὶν ἀπ' ὅλα, ν' ἀναγνωρίσῃ καὶ νὰ καταστήσῃ σαφῆ αὐτὴ τὴ συνάφεια. Καὶ ἰδοῦ, πού ἔρχεται στὴ μνήμη μου ὁ τίτλος ἑνὸς ἀπὸ τὰ πρῶτα βιβλία τοῦ Paul Morand, πού ἔχει στὸ σύγχρονο κόσμον μοναδικὴ ἀπήχησι: «Τίποτε ἄλλο ἀπὸ τὴ γῆ» («Rien que la terre»).

Τίποτε ἄλλο ἀπὸ τὴ γῆ, ἀπὸ τὸ γῆινο· ἐπιτρέπεται νὰ διερωτηθοῦμε ἂν αὐτὰ τὰ λόγια δὲν κρούουν τὸν ἐπικῆδειο τῆς πολιτισμένης ἀνθρωπότητος. Θὰ πρέπει νὰ δευχθῇ μίαν ἡμέραν μὲ ποιά διαδικασίαν ἓνας θετικισμὸς, ἀσφαλῶς πάντοτε περιορισμένος, ἀλλὰ κατ' ἀρχὰς σχετικῶς ἢ φαινομενικῶς ἀβλαβῆς, ἔφθασε νὰ ἐκφυλισθῇ λίγο-λίγον στὸν μηδενισμὸ πού ἀπλῶναι σήμερον ὅλες του τίς συνέπειες. Ἐκεῖνο πού μοῦ φαίνεται τρομερό, εἶναι ὅτι πολλοὶ ἱερεῖς, ἀκόμη καὶ θεολόγοι, μποροῦν νὰ φαντάζονται ὅτι, μεταφουτεύοντας στὸ δικό τους ἔδαφος ὀρισμένα ἀξιώματα αὐτοῦ τοῦ θετικισμοῦ, ἐπὶ παραδείγματι τὴν ἄρνησι τῆς ἀθανασίας τῆς ψυχῆς, διαφυλάττουν, παρὰ τοῦτο, ὅτι πιστεύουν ὅτι εἶναι ἡ οὐσία τῆς χριστιανικῆς κληρονομίας. Αὐτοὶ οἱ δυστυχησμένοι δὲν ἀντιλαμβάνονται ὅτι τὸ ἄμορφο κατακάθι πού παραμένει στὸ βάθος τοῦ ποτηριοῦ τῶν ἔχει σὲ τέτοιον σημεῖο ἀποδυναμωθῇ, ὥστε δὲν εἶναι πλέον ἱκανὸ νὰ τρέφῃ ψυχές. Ἄλλὰ, στ' ἀλήθεια, αὐτὸ εἶναι πού ἐνδιαφέρει: ἡ τροφή τῶν ψυχῶν, ἢ ἐξασφάλισις τῶν δηλαδὴ κατὰ τοῦ πειρασμοῦ τῆς ἀπελπισίας, στὸν ὁποῖον ἴσως δὲν ὑπάρχει κανεὶς ἀπὸ μᾶς πού δὲν κινδυνεύει νὰ ὑποκύψῃ, ἂν φαντάζεται τὸν ἑαυτό του ὑποχρεωμένο, ἀπ' αὐτὸ πού ὀνομάζει ἀκόμη λογικῆ, νὰ περιορίζῃ τὸ βλέμμα του στὸν ὄρατὸ κόσμον· καί, ἂς μὴ κακοφανῇ στοὺς ἀνοήτους, δὲν εἶναι ἡ κατάκτησις τῆς Σελήνης ἢ πιθανῶς τοῦ Ἄρεως ἢ τῆς Ἀφροδίτης πού θὰ μετατοπίσῃ τὰ σύνορα ἑνὸς ἰῶτα.

GABRIEL MARCEL

ΤΑ ΜΕΣΑ ΤΗΣ ΨΥΧΑΓΩΓΙΑΣ

Πολλά αναφέραμεν περί τῆς ἀνάγκης τῆς καλῆς ψυχαγωγίας καὶ τῆς ψυχαγωγικῆς μορφώσεως τῶν παιδιῶν. Εἶναι ἀνάγκη τώρα νὰ ὁμιλήσωμεν καὶ διὰ τὰ μέσα τῆς ψυχαγωγίας, διὰ νὰ τὰ γνωρίσωμεν, νὰ τὰ ἐκτιμήσωμεν καὶ νὰ εἴμεθα εἰς θέσιν νὰ ἐκλέξωμεν τὰ καλὰ. Ἰδίως διὰ τὰ παιδιὰ δὲν ἀρκοῦν αἱ ἀπαγορεύσεις, μὴ πράττης τοῦτο, ἀπόφευγε τὸ ἄλλο. Χρειαίζονται καὶ αἱ θετικαὶ συμβουλαί, περὶ τῶν καλῶν τρόπων ψυχαγωγίας.

Σήμερον ὑπάρχουν ἄφθονα μέσα ψυχαγωγίας καὶ ἐλευθέρων ἀσχολιῶν. Μὲ τὴν ἐλάττωσιν τῶν ὥρων ἐργασίας, λόγω τῆς προόδου τῆς τεχνικῆς, ἀπομένει ἀρκετὸς ἐλεύθερος χρόνος εἰς τοὺς ἀνθρώπους, διὰ νὰ τὸν χρησιμοποιήσουν εἰς διαφόρους μορφωτικὰς καὶ ψυχαγωγικὰς ἀσχολίας. Ἀλλά, ὅπως ἐτονίσθη καὶ προηγουμένως, ὑπάρχει τὸ πρόβλημα τῆς ἐκλογῆς τῶν καταλλήλων μέσων. Διότι ναι μὲν ὑπάρχουν πολλὰ μέσα ψυχαγωγίας, ἀλλὰ δὲν εἶναι ὅλα τῆς αὐτῆς ποιότητος καὶ ἠθικῆς καὶ πνευματικῆς ἀξίας. Πολλὰ εἶναι τὰ φθοροποιὰ ψυχαγωγικὰ μέσα, τὰ ὁποῖα μάλιστα προσελκύουν τοὺς περισσοτέρους, τὸν πολὺν κόσμον. Τὰ παιδιὰ ἀγνοοῦν τὰς συνεπείας τῆς χρήσεως τῶν κακῶν αὐτῶν μέσων, παρασύρονται ἀκρίτως ἀπὸ τὸ γενικὸν ρεῦμα. Πλὴν ὅμως δὲν ὀφελεῖ νὰ τὸνίζωμεν εἰς τὰ παιδιὰ τὰς βλαθερὰς συνεπείας τῶν κακῶν ψυχαγωγικῶν μέσων, καλλίτερον εἶναι νὰ τοὺς δώσωμεν καλὰ μέσα, κυρίως δὲ νὰ τὰ μορφώσωμεν καλῶς, νὰ τοὺς δώσωμεν ἠθικὰ καὶ καλλιτεχνικὰ κριτήρια τέτοια, ὥστε νὰ προτιμοῦν τὰ καλὰ μέσα καὶ ν' ἀποστρέφονται τὰ ἄλλα, τὰ κατώτερα ἠθικῶς καὶ πνευματικῶς.

Ἡ μόρφωσις ὕγιων ἀρχῶν καὶ κριτηρίων ἐκλογῆς καλῶν μέσων ψυχαγωγίας

εἶναι οὐσιῶδες χαρακτηριστικὸν τῆς ψυχαγωγικῆς ἀγωγῆς καὶ τῆς γενικῆς μορφώσεως τοῦ ἀτόμου. Πρὸς τοῦτο ἀπαιτεῖται ἐπισταμένη μελέτη τῶν πραγμάτων, ὥστε νὰ μορφώσῃ καθεὶς ἀντικειμενικὴν γνώμην περὶ αὐτῶν καὶ ἀσφαλῶς κριτήρια ἀξιολογήσεως τῶν ψυχαγωγικῶν μέσων. Βεβαίως δὲν εἶναι δυνατόν οὔτε καὶ χρήσιμον νὰ μάθῃ τις ὅλα τὰ ὑπάρχοντα μέσα ψυχαγωγίας, διὰ νὰ μορφώσῃ γνώμην περὶ αὐτῶν. Διότι ἀφ' ἑνὸς μὲν ταῦτα εἶναι τόσον πολλά, ὥστε εἶναι ἀδύνατον νὰ τὰ γνωρίσῃ τις ὅλα, ἀφ' ἑτέρου δὲ διότι κάθε παιδί καὶ κάθε ἄνθρωπος ἔχει ὀρισμένης κλίσεις καὶ ἰκανότητας, ὡς καὶ ἴδια διαφέροντα, τὰ ὅποια τὸν κατευθύνουν εἰς τὴν χρησιμοποίησιν μερικῶν μόνον ἐκ τῶν ὑπαρχόντων μέσων. Διὰ τοῦτο θὰ παραθέσωμεν ἐνταῦθα ἐν διάγραμμα τῶν κυριωτέρων ψυχαγωγικῶν μέσων, διὰ νὰ διευκολύνωμεν τοὺς ἐνδιαφερομένους γονεῖς καὶ ἐκπαιδευτικοὺς εἰς τὴν ἐκλογὴν τῶν καταλλήλων μέσων καὶ τὴν μόρφωσιν κριτηρίων καὶ ἀρχῶν περὶ τῆς ἀξίας αὐτῶν.

Ἐν πρώτοις παρατηροῦμεν ὅτι εἶναι δύσκολον νὰ γίνῃ ἐν διάγραμμα, μία ταξινομήσις τῶν ὑπαρχόντων ψυχαγωγικῶν μέσων καὶ τῶν ἐλευθέρων ἀσχολιῶν, διότι εἶναι τόσον πολλά καὶ ἀνόμοια αὐτά, ὥστε δὲν εἶναι δυνατόν νὰ τεθῇ μία ἐνιαῖα θάσις διαιρέσεως. Ἐπειτα πολλὰ ἐκ τῶν μέσων τούτων εἶναι δυνατόν νὰ καταταχθοῦν εἰς περισσοτέρας τῆς μιᾶς κατηγορίας. Ἐχουν γίνεαι πολλαὶ προσπάθειαι κάποιας ἀδρομεροῦς κατατάξεως αὐτῶν, ἀλλὰ δὲν ὑπάρχει τι τὸ ὀριστικόν. Πολλὰ νέα μέσα ψυχαγωγίας προστίθενται, πολλὰ δὲ ἐργασίαι καταντοῦν ἐλεύθεραι ἀσχολίαι ἢ καὶ μέσα ψυχαγωγίας διὰ τοὺς ἐρασιτέχνας, ἐνῶ δι' ἄλλους εἶναι ἐπάγ-

γελμα καὶ βιοποριστικὴ ἀπασχόλησις. "Ἐπειτα ποία εἶναι ἡ διαφορὰ μεταξύ ψυχαγωγίας καὶ ἑλευθέρας ἀσχολίας; ἢ μεταξύ ἑλευθέρας ἀσχολίας καὶ ἐργασίας; Πολλοὶ εὐρίσκουν ψυχαγωγίαν εἰς τὴν ἐργασίαν μόνον, καὶ εἰς αὐτὴν τὴν βιοποριστικὴν. "Ἄλλοι ἀποστρέφονται ἢ δὲν εὐχαριστοῦνται μὲ πολλὰ εἶδη ψυχαγωγίας, τὰ ὁποῖα ἀρέσουν εἰς ἄλλους καὶ τοὺς διασκεδάζουν. Τέλος πάντων ποία εἶναι ἡ οὐσία, τὸ βαθύτερον γνώρισμα, ἢ ἔννοια τῆς ψυχαγωγίας καὶ ποία τὰ βασικὰ ψυχαγωγικὰ μέσα; Εἰς τὰ ἐρωτήματα αὐτὰ εἶναι δύσκολον νὰ δοθῇ ἀπάντησις, ὅπως εἶναι δύσκολον νὰ εἴπωμεν τί εἶναι τέχνη, τί εἶναι ὠραῖον καὶ ποία εἶναι τὰ ὠραῖα πράγματα. Αὐτὰ ἐξαρτῶνται ἐν πολλοῖς ἀπὸ τὴν ὑποκειμενικὴν γνώμην ἐκάστου.

Πολλοὶ ὀρισμοὶ ἔχουν δοθῇ εἰς τὴν λέξιν ψυχαγωγία· ἄλλοι τὴν σχετίζουν μὲ τὰς ἑλευθέρας ἀσχολίας καὶ τὴν ἀπόκτησιν ἐμπειρίας καὶ εὐχαρίστων συναισθημάτων, ἄλλοι τὴν θεωροῦν ὡς ἕνα τρόπον ἑλευθέρας ἐκφράσεως τοῦ ἐσωτερικοῦ μας κόσμου, ἄλλοι ὡς ἀπλὴν διασκέδασιν καὶ χαρὰν, ἐνῶ ἄλλοι τὴν συσχετίζουν μὲ τὸ παιγνίδι. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἀναφέρεται μία πλευρὰ μόνον τῆς ψυχαγωγίας, μία ἐκδηλώσις. Ἡ ψυχαγωγία δὲν περιλαμβάνει μόνον τὸ παιγνίδι, ἀλλὰ καὶ τὴν τέχνην καὶ ἄλλας ἑλευθέρας ἀσχολίας (ἀθλοπαιδιά, χορός, ἐκδρομαὶ κ.λ.π.). Τὸ κοινὸν γνώρισμα ὄλων αὐτῶν εἶναι ὅτι ἀποτελοῦν ἑλευθέρας ἀσχολίας τοῦ ἀτόμου, αἱ ὁποῖαι τὸν εὐχαριστοῦν καὶ ἱκανοποιοῦν τὰ διαφέροντα καὶ τὰς ἐπιθυμίας του.

Ἄλλὰ ὑπάρχει κάποια διαφορὰ μεταξύ ἑλευθέρων ἀσχολιῶν καὶ ψυχαγωγίας. Αἱ ἑλευθέροι ἀσχολίαι γίνονται συνήθως πρὸς κάλυψιν τοῦ ἐλευθέρου χρόνου, ἀπὸ ἀγάπην πρὸς κάποιον εἶδος ἐργασίας καὶ ὄχι μὲ ἀποκλειστικὸν σκοπὸν τὴν ψυχαγωγίαν, ἂν καὶ κατὰ κανόνα εὐχαριστοῦν καὶ ψυχαγωγοῦν κάπως τὸ ἄτομον, τὸ ἱκανοποιοῦν ἐσω-

τερικῶς. "Ὅπως ἀνεφέραμεν ἤδη καὶ ἡ βιοποριστικὴ ἐργασία ἀκόμη εἶναι διὰ μερικῶς ψυχαγωγία. Πλὴν ὅμως ἡ ψυχαγωγία εἶναι κάτι τὸ διαφοροτικὸν ἀπὸ τὴν ἐργασίαν καὶ τὰς ἑλευθέρας ἀσχολίας. Βεβαίως καὶ ἡ ψυχαγωγία λαμβάνει χώραν κατὰ τὰς ἑλευθέρας ὥρας, ὅπως αἱ ἑλευθέροι ἀσχολίαι, ἀπαιτεῖ πολλὰκις προσπάθειαν, δημιουργικὴν ἐργασίαν. Ἄλλὰ ἡ ἐργασία δὲν εἶναι ψυχαγωγία· μερικοὶ τὴν θεωροῦν ὡς τοιαύτην, ἴσως ἐπειδὴ ἔχουν ἀγαπήσει πολὺ τὴν ἐργασίαν των, ὡς ἀνταποκρινομένην εἰς τὰς κλίσεις καὶ τὰ διαφέροντά των, ἢ διότι τὴν χρειάζονται ὡς ἐν μέσον φυγῆς ἀπὸ τὰ προβλήματα τῆς ζωῆς, ἀπὸ τὴν πληξίν καὶ τὴν ἀνίαν τῆς μονώσεως.

Πολλοὶ ταυτίζουν τὴν ψυχαγωγίαν μὲ τὴν ἀργίαν, τὴν ἀνάπαυσιν καὶ τὴν ἀπραξίαν. Ἡ ἀληθινὴ ψυχαγωγία ἔχει χαρακτῆρα δημιουργικῆς ἀσχολίας, ὄχι παθητικῆς παρακολουθήσεως ψυχαγωγικῶν προγραμμάτων, χωρὶς ψυχικὴν συμμετοχὴν, χωρὶς σκέψιν καὶ κρίσιν πρὸς προβληματισμόν. Ἡ παθητικότης πολλῶν μέσων ψυχαγωγίας (κινηματογράφος, τηλεόρασις κ.ἄ.), κάμνει τὰ ἄτομα παθητικά, μαλθακά. Ἡ ἀληθινὴ ψυχαγωγία ἔχει χαρακτῆρα δημιουργικόν, ἀποβλέπει δὲ εἰς τὴν δημιουργίαν ἔργων ὄχι βεβαίως ἀναγκαίων διὰ πρακτικῶς σκοπούς, ἀλλ' ἀποβλεπόντων εἰς τὴν εὐχαρίστησιν τοῦ ἀτόμου.

Ἡ ψυχαγωγία εἶναι εὐρύτερα ἔννοια ἀπὸ τὰς ἑλευθέρας ἀσχολίας, διότι περιλαμβάνει ἐκτὸς τούτων καὶ τὰς ἀθλοπαιδιάς, τὸ παιγνίδι καὶ ἄλλα ψυχαγωγικὰ μέσα. Ἐπειτα καίτοι πολλὰ ἑλευθέροι ἀσχολίαι ἀποβλέπουσιν εἰς τὴν χαρὰν καὶ τὴν ἐσωτερικὴν ἱκανοποίησιν τοῦ ἀτόμου, ἐν τούτοις αὐταὶ δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ταυτισθοῦν πλήρως μὲ τὴν ψυχαγωγίαν, ἢ ὁποῖα κυρίως ἀποβλέπει εἰς τὴν ἀνανέωσιν τῶν ψυχικῶν καὶ σωματικῶν δυνάμεων τοῦ ἀνθρώπου, εἰς τὴν εὐχαρίστησιν καὶ τὴν μόρφωσιν αὐτοῦ. Διότι ἡ ἀληθινὴ ψυχαγωγία ἔχει μορφωτικὸν χαρακτῆρα, μορφώνει τὴν ψυχὴν καὶ συγχρόνως ἀναπτύσσει δεξιότηας καὶ ἱκανότηας, βελτιώνει τὴν

σωματικήν υγείαν καὶ εὐεξίαν, μορφώνει τὸ ἄτομον ἠθικῶς, κοινωνικῶς καὶ αἰσθητικῶς.

Κατὰ τὸν Ἀμερικανὸν G. D. Butler⁽¹⁾, ψυχαγωγία εἶναι κάθε ἀσχολία, ἢ ὁποία δὲν γίνεται δι' ἄλλον σκοπὸν, παρὰ μόνον χάριν αὐτῆς, καὶ ἢ ὁποία προσφέρει εἰς τὸ ἄτομον τὴν εὐκαιρίαν ν' ἀναπτύξη τὰς σωματικὰς καὶ τὰς πνευματικὰς του δυνάμεις. Ἡ ψυχαγωγία εἶναι μία ἐλευθέρα ἀσχολία, ἢ ὁποία ἔχει ἐσωτερικὰ κίνητρα, δὲν ἐπιβάλλεται ἔξωθεν, λαμβάνει χώραν κατὰ τὸν ἐλεύθερον χρόνον καὶ ἀποβλέπει εἰς τὴν ἐσωτερικὴν ἱκανοποίησιν καὶ χαρὰν τοῦ ἀτόμου.

Ἐπειδὴ ὁμως συχνὰ συγγέονται τὰ ὅρια μεταξὺ ψυχαγωγίας καὶ ἐλευθέρων ἀσχολιῶν, διὰ τοῦτο ἐνταῦθα θὰ τὰς ἐξετάσωμεν μαζὶ καὶ θὰ τὰς ὑποδιαιρέσωμεν ἀπὸ κοινοῦ εἰς κατηγορίας. Αἱ ἐλευθεραὶ ἀσχολίαι καὶ αἱ ψυχαγωγικαὶ ἐκδηλώσεις διακρίνονται εἰς πολλὰς κατηγορίας. "Ἄλλοι τὰς χωρίζουσιν εἰς ἀτομικὰς καὶ ὁμαδικὰς ἢ κοινωνικὰς, ἄλλοι ἀναλόγως τοῦ τόπου, ὅπου λαμβάνουν χώραν (π.χ. παιγνίδια ἀνοικτοῦ ἢ κλειστοῦ χώρου κ.λ.π.). Ὁ G. Butler ἀναφέρει (ἔ. ἀ. 253-258) τὰς ἑξῆς κατηγορίας:

Α) Ἐνεργητικὰ παιγνίδια καὶ σπόρ:

- α) ἐλεύθερα παιδικὰ παιγνίδια (κρυφτό, κυνηγητό κ.λ.π.).
- β) ἀτομικὰ ἢ με δύο ἄτομα (τένις, μπόξ κ.ά.).
- γ) ἀθλήματα με ὄργανα γυμναστικῆς.
- δ) ὁμαδικὰ με μπάλλαν (μπάσκετ, κρίκετ κ.ά.).
- ε) σπόρ: (ποδηλάτον, κολύμβησις, σκι κ.ά.).

Β) Κοινωνικαὶ ἐκδηλώσεις (οἰκογενειακαὶ συγκεντρώσεις, ἐπισκέψεις, κοινὰ γεύματα, ἑορταὶ κ.ά.).

Γ) Μουσικὴ (φωνητικὴ, ἐνόργανος, με δίσκους κ.λ.π.).

Δ) Κατασκευαί (μοντέλλα, κεραμι-

κὴ, ξυλουργικὴ, μαγειρικὴ, κέντημα, φωτογραφία κ.λ.π.).

Ε) Δράμα (σκέτες, ἀπαγγελία θεατρικῶν ἔργων ἢ μελέτη ἢ παρακολούθησις αὐτῶν).

ΣΤ) Ἀσχολίαι εἰς τὴν φύσιν (ἐκδρομαί, κηπουρικὴ, κυνήγι, ψάρεμα, ὀρειθασία, φυτολογία κ.ά. ὁμοία).

Ζ) Ἀσχολίαι με τὰ γράμματα (ἀνάγνωσις βιβλίων, συζητήσεις, ἐκμάθησις ξένων γλωσσῶν, παρακολούθησις διαλέξεων, ἀπαγγελία ποιημάτων ἢ γραφὴ ποιημάτων ἢ ἄλλων λογοτεχνικῶν ἔργων).

Η) Συλλογαί διαφόρων ἀντικειμένων (ἀρχαιοτήτων, παλαιῶν βιβλίων, πετρωμάτων, φύλλων, φυτῶν ἢ ἀνθέων, γραμματοσῆμων, παιγνιδίων κ.λ.π.).

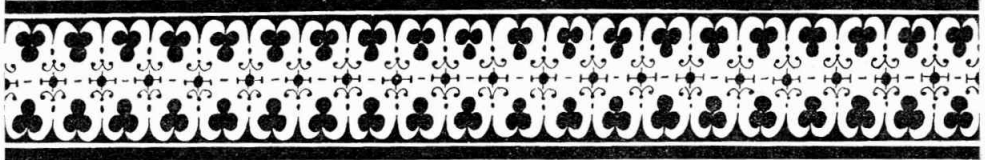
Ι) Κοινωνικαὶ ὑπηρεσίαι, ἦτοι συμμετοχὴ εἰς συλλόγους καὶ ὀργανώσεις. Καὶ τὰ ἔργα φιλανθρωπίας δίδουν μεγάλην χαρὰν καὶ ἱκανοποίησιν εἰς τὸν δίδοντα μᾶλλον ἢ εἰς τὸν λαμβάνοντα («μακάριον τὸ δίδοναι μᾶλλον ἢ λαμβάνειν»).

Ἐπὶ τοῦ ἐκείνου καὶ πολλὰ ἄλλα εἶδη ψυχαγωγίας καὶ ἐλευθέρων ἀσχολιῶν, τὰ ὁποία εἶναι ἴσως ἀδύνατον νὰ ἐνταχθοῦν ὅλα εἰς κατηγορίας. Τέτοια εἶναι π.χ. ἡ ἐρασιτεχνικὴ ἀπασχόλησις με μίαν ἐπισημὴν ἢ τέχνην ἐκτὸς τοῦ κυρίου ἔργου μας καὶ χωρὶς ν' ἀποβλέπωμεν εἰς θιοποριστικὸν σκοπὸν⁽²⁾. "Ὅλα αὐτὰ εἶναι τὸσον ποικίλα, ὥστε εἶναι δύσκολον νὰ ταξινομηθοῦν. Χάριν ὁμως συστηματικώτερας ἐξετάσεως αὐτῶν θὰ κάμωμεν καὶ ἡμεῖς μίαν ἀδρομερῆ κατάταξιν αὐτῶν εἰς κατηγορίας, διὰ νὰ τὰ μελετήσωμεν καλλίτερον καὶ νὰ εὐρωμεν τὰ κριτήρια τῆς ἀξίας των: 1) Παιγνίδια, ἀθλοπαιδιαὶ καὶ σπόρ, 2) περιπατοὶ καὶ ἐκδρομαί, 3) καλλιτεχνικαὶ ἀσχολίαι, 4) θεάματα καὶ ἀκροάματα, 5) κοινωνικαὶ ἐκδηλώσεις καὶ 6) ἀναγνώσματα.

Β. ΧΑΡΑΛΑΜΠΟΠΟΥΛΟΣ

(1) G. D. Butler: Introduction to Community Recreation, 4th edn, New York, Mc Graw-Hill 1967, σελ. 10-11.

(2) Ed. Blishen: Junior Pears Leisure Book, London, B. Pelham Books 1965. Ἐκεῖ περιγράφονται πολλὰ εἶδη ἐλευθέρων ἀσχολιῶν.

ΔΥΟ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΟΙ ΑΓΩΝΙΣΤΑΙ

ΣΟΛΖΕΝΙΤΣΥΝ ΚΑΙ ΖΑΧΑΡΩΦ

Τὰ ὀνόματα τοῦ Ἀλεξάνδρου Σολζενίτσιν καὶ τοῦ Ἀνδρέα Ζαχάρωφ με μαγεύουν. Θὰ μπορούσα νὰ προσθέσω τὸ ὄνομα τοῦ Ἀνδρέα Σινιάφσκι. Θὰ μπορούσα νὰ προσθέσω πολλὰ ἄλλα. Ἄλλ' αὐτὴ τὴ στιγμή, κυριαρχοῦν τοῦ Σολζενίτσιν καὶ τοῦ Ζαχάρωφ.

Πρὶν ἀπὸ μερικὸς μῆνες ὁ παλαιὸς ἐξόριστος στὰ στρατόπεδα θανάτου, κρατούμενος μὲ τὸν ἀριθμὸ 232, ἔστειλε στὸν Πατριάρχη τῆς Μόσχας ἔντονη διαμαρτυρία κατὰ τῆς μουμιοποιήσεως τῆς ρωσικῆς Ἐκκλησίας. «Τὸ θέμα αὐτῆς τῆς ἐπιστολῆς θαρραίνει σὰν ἐπιτάφια πέτρα στὴν καρδιά τῶν Ὀρθοδόξων Ρώσων ποὺ δὲν ἔχουν ἀκόμη ὑποκύψει», ἔγραφε ὁ Σολζενίτσιν. «Ἀρκεῖ νὰ θάλωμε πάνω σ' αὐτὴ τὴν ἐπιτύμβια πλάκα μία πολὺ μικρὴ ἀκόμη πέτρα, γιὰ νὰ εἶναι, ξεαφνα, ἀδύνατο νὰ συνεχίζη κανεὶς νὰ σιωπᾷ. Ἡ μικρὴ πέτρα ποὺ μοῦ δίνει αὐτὴ τὴ χαριστικὴ βολή, ὑπῆρξε τὸ χριστουγεννιάτικο μήνυμά σας».

Στὸ μήνυμά του ὁ Πατριάρχης Ποιμὴν καλοῦσε τοὺς Ρώσους Ὀρθοδόξους γονεῖς ποὺ ζοῦν στὸ ἐξωτερικὸ νὰ ἐμπνεύσουν στὰ παιδιά των τὴν ἀγάπην τῆς Ἐκκλησίας καὶ τῆς πατρίδος των, ἀλλὰ δὲν ἔλεγε λέξι στὰ ἑκατομμύρια τῶν ὀρθοδόξων γονέων ποὺ ζοῦν στὴ Ρωσία, τῶν ὁποίων τὰ παιδιά ἀπὸ τὴν

κούνια βλέπουν τὴ θρησκευτικὴ τους ζωὴ νὰ ἐμποδίζεται ἀπὸ τὴν κομμουνιστικὴ ἐξουσία. «Κλέβομε τὰ παιδιά μας, ἔλεγε ἀγανακτισμένος ὁ Σολζενίτσιν, στερώνοντας τα ἀπ' αὐτὴ τὴ μοναδικὴ ἐμπειρία ποὺ εἶναι ἡ συμμετοχὴ τῆς νεαρᾶς ἡλικίας στὴν ἀγία λειτουργία. Ὅταν μεγαλώσουν, δὲν θὰ ὑπάρχη πλέον τρόπος ν' ἀνακτήσουν καὶ ἴσως ἀκόμη ν' ἀντιληφθοῦν αὐτὸ ποὺ ἔχει χαθῆ! Κατήργησαν τὸ δικαίωμα τῆς πιστότητος στὴν πίστι τῶν προγόνων μας, τὸ δικαίωμα τῶν γονέων ν' ἀνατρέφουν τὰ παιδιά τους σύμφωνα μὲ τὶς θαθεῖες πεποιθήσεις των. Καὶ σεῖς, ἄρχοντες τῆς Ἐκκλησίας, τὸ δέχεστε! Ἀκόμη καλύτερα, συνεργεῖτε σ' αὐτὸ μὲ τὸ νὰ διακηρύττετε ὅτι αὐτὸ εἶναι «αὐθεντικὸ σῆμα τῆς ἐλευθερίας τῆς συνειδήσεως καὶ τῆς θρησκείας!» Εἴσθε σύμφωνοι μ' ἐκείνους ποὺ μᾶς ὑποχρεώνουν νὰ παραδίδωμε τὰ παιδιά μας χωρὶς ἄμυνα, ὄχι σὲ οὐδέτερα χέρια, ἀλλὰ σὲ μία προπαγάνδα ἀθεϊστικὴ καὶ δολία...».

Ἀκριβῶς αὐτὴ ἡ ἀδράνεια, αὐτὴ ἡ μουμιοποίησις τῆς ρωσικῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας στὸ κάλεσμα ποὺ τῆς ἐρρίφθη: «Ἐγέρθητι καὶ περιπάτει!» ἔκαναν τὸν Ἀνδρέα Σινιάφσκι νὰ εἰπῆ, ὄχι χωρὶς ἀγωνία: «Φθάνει νὰ τ' ἀκούση...». Δὲν φαίνεται ὅτι ὁ Πατριάρχης Ποιμὴν ἢ οἱ ἄλλοι προκαθήμενοι τῆς ρωσικῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας ἀκούσαν τὸ κάλεσμα τοῦ Ἀλεξάνδρου Σολζενίτσιν.

Τούλάχιστον, δὲν ἀπήντησαν καθόλου. Μόνον τὸ πρακτορεῖον τύπου Novosti, ποὺ ἔχει ἀναλάβει τὴν κομμουνιστικὴ καὶ ἀθεϊστικὴ προπαγάνδα, ἐξεδηλώθη γιὰ νὰ σκεπάσῃ μὲ τοὺς σαρκασμοὺς τῶν μισθωμένων συντακτῶν του τὸν μεγάλο Ρῶσο μυθιστοριογράφο.

Ἄντίθετα, κατὰ τρόπον παράδοξο ποὺ θὰ καταπλήξῃ ἀναμφιβόλως τοὺς ἐπιστήμονας, ἕνας Ρῶσος ἐπιστήμων ἦλθε σὲ βοήθειά του. Ἀσφαλῶς κι αὐτὸς δὲν ἦταν ἔξω ἀπὸ τὸν ἀγῶνα. Ὁ ἀκαδημαϊκὸς Ἀνδρέας Ζαχάρωφ, ἰδρυτὴς τῆς Ἐπιτροπῆς γιὰ τὴν προστασία τῶν δικαιωμάτων τοῦ ἀνθρώπου στὴ Σοβιετικὴ Ἐνωση, εἶχε ἀπευθύνει τὴν 5η Μαρτίου 1971 ἕνα ὑπόμνημα στὸν Μπρέζνιεφ. Τὸν περασμένο Ἰούνιο ἔστειλε στοὺς ἔθνους ἀνταποκριτὰς στὴ Μόσχα τὸ κείμενο ἑνὸς «ὑστερογράφου» ὀκτώ σελίδων σ' αὐτὸ τὸ ὑπόμνημα, ὅπου διακηρύττει ὅτι ἡ σοβιετικὴ κοινωνία «εἶναι δηλητηριασμένη ἀπὸ ἀπάθεια, ὑποκρισία, μικροαστικὸ ἐγωϊσμὸ καὶ κρυμμένη σκληρότητα».

Βεβαίωει ἐκεῖ ὅτι «ὁ μηχανισμὸς τῆς διευθύνσεως τοῦ κόμματος καὶ τοῦ κράτους καὶ οἱ ἐπιτυχημένες τάξεις τῆς ἰντελιτζένσια, ἀρπάζονται στερεὰ ἀπὸ τὰ ὄρατὰ καὶ ἀόρατὰ προνόμιά των, καὶ εἶναι θαθεῖα ἀδιάφορες γιὰ τὸ βιασμὸ τῶν δικαιωμάτων τοῦ ἀνθρώπου, γιὰ τὰ συμφέροντα τῆς προόδου, γιὰ τὴν ἀσφάλεια καὶ τὸ μέλλον τῆς ἀνθρωπότητος...». Γιὰ τὸν Ἀνδρέα Σινιάφσκι, «κύριος ἀντικειμενικὸς σκοπὸς τῆς κυβερνήσεως πρέπει νὰ εἶναι ἡ προστασία καὶ ἡ διασφάλισις τῶν βασικῶν δικαιωμάτων τῶν πολιτῶν. Ἡ προστασία τῶν δικαιωμάτων τοῦ ἀνθρώπου εἶναι περισσότερο σημαντικὴ ἀπὸ ὅποιοδήποτε ἄλλο σκοπὸ».

Μία τέτοια διακήρυξις ἤχει τὸ ἴδιο μ' αὐτὸ ποὺ ἔγραφε ὁ Ἀλέξανδρος Σολζενίτσιν στὸν Πατριάρχην τῆς Μόσχας: «Τὸ παρὸν; Τὸ μέλλον τῆς χώρας μας; Πῶς νὰ τὸ ἐλευθερώσωμε; Αὐτὸ τὸ μέλλον ποὺ θὰ εἶναι στὰ χέρια τῶν σημερινῶν παιδιῶν; Στὸ τέλος, ἡ ἀληθινὴ μοῖρα, ἡ τελικὴ μοῖρα τῆς χώρας μας ἐξαρτᾶται ἀπ' αὐτὸ τὸ δίλημμα:

ἄρα γε τὸ δίκαιο τοῦ ἰσχυροτέρου θὰ ὑπερισχύσῃ στὴν κοινὴ γνώμη ἢ ἡ δύναμις τοῦ δικαίου θὰ θῆγῃ ἀπὸ τὴ σκιά καὶ θὰ φωτίσῃ τὸν κόσμον;» Θὰ πιστεύε κανεὶς ὅτι ἀκούει τὴ φωνὴ τοῦ μεγάλου Πασκάλ: «Μὴ μπορῶντας νὰ κάνουν ὥστε αὐτὸ ποὺ εἶναι δίκαιο νὰ εἶναι ἰσχυρὸ, ἔκαναν αὐτὸ ποὺ εἶναι ἰσχυρὸ νὰ εἶναι δίκαιο!»

Ἄλλ' ὁ Ἀνδρέας Ζαχάρωφ προχωρεῖ περισσότερο. Ἐκφράζεται σήμερα σὰν ὁ ἰδρυτὴς τῆς Ἐπιτροπῆς τῶν δικαιωμάτων τοῦ ἀνθρώπου. Μεταξὺ τῶν μέτρων «ἐξυγιάνσεως» ποὺ ζητᾶ, ὑπάρχει «ἡ παῦσις τῶν διώξεων γιὰ πολιτικούς λόγους» ὑπὸ τὴν νομικὴ, ψυχιατρικὴ καὶ ἄλλη μορφὴ των, στὶς ὁποῖες βλέπει — ἰδίως στὴ δεύτερη — «τελείως ἀπαράδεκτο βιασμὸ τῶν δικαιωμάτων τοῦ ἀνθρώπου». Καταγγέλλει μὲ τὴν ἴδια δύναμι «τὴ δίωξι καὶ τὸν ἐκμηδενισμὸ τῆς θρησκείας ποὺ γίνονται πρὶν ἀπὸ δεκάδες ἔτη μὲ πείσμα καὶ σκληρότητα».

Μία τέτοια στάσις ἐμφανίζεται τόσο περισσότερο δυνατὴ καὶ γενναία, ὅσο ἔρχεται σ' ἀντίθεσι μὲ τὴν ἐπίσημη κίνησι ποὺ αὐτὴ τὴ στιγμή σκληρύνεται, μάχεται ἐναντίον τῶν ἀστικῶν ἐπιρροῶν, ἐναντίον ὁλοῦν τῶν μορφῶν διανοητικοῦ ἢ πνευματικοῦ ἀντικομπορισμοῦ καὶ ἐναντίον τοῦ «πνεύματος συμφιλώσεως» μὲ ἰδεολογίες διαφορετικῆς ἀπὸ τὴν κομμουνιστικὴ (βλ. διακηρύξεις τοῦ Σουλσῶφ στὸ VI Συνέδριον τῆς Ἐταιρείας Ζηπαίε). Φαίνεται ὅτι παρειαρισκόμεθα σὲ προφανῆ ἐνίσχυσι τῆς πειθαρχίας, ὄχι μόνον τῆς ἰδεολογικῆς, ἀλλὰ καὶ τῆς διανοητικῆς.

Ἡ ἀπόφασις ἀνανεώσεως τῶν ταυτοτήτων τοῦ κόμματος ποὺ ἐλήφθη ἀπὸ τὸ XXIV Συνέδριον τοῦ κόμματος (τροποποιήσεις τῆς ὁποίας ἐμελετήθησαν κατὰ τὴ διάρκειαν συναντήσεως στὴν ἔδρα τῆς Κεντρικῆς Ἐπιτροπῆς), δείχνει καλὰ ὅτι εὐρισκόμεθα ἐμπρὸς σὲ μίαν ἰδεολογικὴ ἐπανεξέτασι. Σὲ ἐκτενῆς ἄρθρο τῆς συντάξεως, ἐπὶ τοῦ τρόπου κατὰ τὸν ὁποῖο πρέπει νὰ πραγματοποιηθῇ, ἡ «Πράβδα», ὑπογραμμίζει, μεταξὺ ἄλ-

λων σημείων, τὸν πολιτικό της χαρακτήρα. Ἐπιμένοντας στὸ γεγονός ὅτι μία τέτοια ἀπόφασις δὲν πρέπει νὰ θεωρηθῆται ὡς ἐπιχειρήσις «ἐκκαθαρίσεως τοῦ κόμματος», παρατηρεῖ ὅτι, πέραν μιᾶς τεχνικῆς ἀναγκαιότητος, ἡ ἀνανέωσις τῶν ταυτοτήτων τοῦ κόμματος ἔχει πολιτικό χαρακτήρα, κατὰ τὸ μέτρο κατὰ τὸ ὁποῖο καθέννας ἐκτελεῖ τὰ καθήκοντά του ὡς κομμουνιστής. Ἄν ἡ ἐξέτασις κάθε ἀτομικῆς περιπτώσεως εἶναι ἀνάγκη νὰ γίνεται μὲ φρόνησι, δὲν πρέπει ἐν τούτοις νὰ παραμελοῦνται τὰ φαινόμενα «παθητικότητος» ποῦ θὰ πρέπει νὰ καταδικάζονται χωρὶς ἐξαιρέσι, προκαλώντας τὴν ἀποβολὴ ἐκείνων ποῦ θὰ εὐρεθοῦν ἔνοχοι. Ἡ «Πράβδα» ὑπογραμμίζει ἐξ ἄλλου τὸν ἀπαραίτητο «ιδεολογικὸ καὶ ὀργανωτικὸ μονολιθισμό τῶν γραμμῶν τοῦ κόμματος... ἐχέγγυον τῶν ἐπιτυχιῶν μας, τῆς νίκης μας, στὴ δημιουργία μιᾶς νέας κοινωνίας».

★ ★ ★

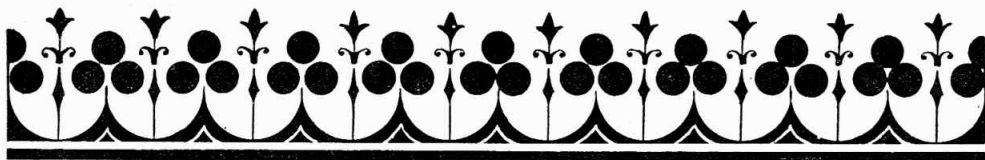
Παρόμοιες διατυπώσεις, παρατηρεῖ ὁ Alain Zacoeh, δὲν ἀφήνουν καμμία ἀμφιβολία γιὰ τὸ γεγονός ὅτι ἡ ἐπιχειρήσις ἐγγράφεται στὸ γενικώτερο πλαίσιο εὐρείας ιδεολογικῆς ἐπανεξετάσεως, ἐνισχύσεως τῆς πολιτικῆς πειθαρχίας, τῆς ὁποίας οἱ ἐκδηλώσεις εἶναι ποικίλες αὐτῇ τῇ στιγμῇ στὴ Σοβιετικὴ Ἑνωσι.

Μαζὶ μ' αὐτὲς τοῦ Ἀλεξάνδρου Σολζενίτσιν καὶ τοῦ Ἀνδρέα Ζαχάρωφ, ἐπιβεβαιώνουν τὴν ἀντίθεσι ποῦ διαιρεῖ τὸ κράτος καὶ τὴν κοινὴ γνώμη, ἀφήνοντας νὰ προβλέπονται μελλοντικὲς συγκρούσεις, ἰδεολογικοί, διανοητικοί καὶ θρησκευτικοί ἀγῶνες.

Ὅταν τὸν βλέπουμε ἐμεῖς στὴ Δύσι, ὁ ἀγὼν ποῦ διεξάγουν τόσο θαρραλέα αὐτὸς ὁ μυθιστοριογράφος καὶ αὐτὸς ὁ ἐπιστήμων, μᾶς συνεγείρει τόσον ἐναντίον μιᾶς κομμουνιστικῆς κοινωνίας, στὴν ὁποία τὰ κατεστημένα προνόμια καὶ ὁ πολιτικοποιημένος σεκταρισμὸς παραβιάζουν κατὰ τρόπο φαρισαϊκὸ τὰ δικαιώματα τοῦ ἀνθρώπου, ὅσον καὶ ἐναντίον τῆς ἰδικῆς μας κοινωνίας, τῆς λεγομένης ἐλευθέρως, τῆς ὁποίας οἱ καταχρήσεις καὶ τὰ σκάνδαλα σκάπτουν ἀναίσχυντα τὸ ρεῖθρο ποῦ γένησε τὴ δυστυχία τῆς Ρωσίας καὶ τῆς Κίνας.

Ἄς θυμηθοῦμε ὅτι ἀπρόσεκτοι ἄρχοντες καὶ μία ἔκλυτη ἀριστοκρατία ἐφεραν τὴ γαλλικὴ ἐπανάστασι, καὶ ὅτι ὁ κομμουνισμὸς, ὅπως τὸ ἔγραψε πρὶν ἀπὸ πενήντα χρόνια ὁ Ρῶσος Χριστιανὸς συγγραφεὺς Μπερντιάεφ, εἶναι ἡ σὰρξ καὶ τὸ αἷμα τῆς ὑλιστικῆς κοινωνίας.

LOUIS - HENRI - PARIAS

Η ΚΑΜΠΥΛΗ ΤΗΣ ΠΑΙΔΙΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΕΩΣ ΚΑΙ Η ΠΕΙΘΑΡΧΙΑ

Ἡ πειθαρχία εἰς τὸ παιδί, ἓνα θέμα ποῦ σήμερον παρουσιάζεται ἰδιαιτέρως ἐπίκαιρον, τιθέμενον μὲ δξύτητα συνήθως ἐνώπιον τῶν γονέων, παίρνει τὴν ἀληθινὴν παιδαγωγικὴν τῆς σημασίαν, ἀπὸ τὸν σεβασμὸν ποῦ θὰ δεχθῆ καὶ θὰ δείξη τὸ παιδί πρὸς τὴν ἀξίαν τοῦ κανόνος.

Ἐνώπιον τοῦ κανόνος εἶναι δυνατὸν νὰ παρατηρήσωμεν μεγάλην κλίμακα στάσεων τοῦ παιδιοῦ, αἱ ὁποῖαι διαβαθμίζονται μεταξὺ τῶν πόλων τῆς ὑπακοῆς ἢ πειθαρχίας καὶ τῆς ἀνυπακοῆς ἢ ἀπειθαρχίας. Συνήθως πολὺ προχείρως ἔχομεν τὴν διάθεσιν νὰ χαρακτηρίσωμεν τὸ παιδί ἀναλόγως τῆς στάσεως τὴν ὁποῖαν θὰ τηρήσῃ. Ἐν τούτοις θὰ ἔπρεπε νὰ εἴμεθα περισσότερον προσεκτικοὶ εἰς τὴν κρίσιν μας. Προσεκτικὴ παρατήρησις θὰ μᾶς ἐβεβαίωεν ὅτι δὲν ὑπάρχει καθαρὰ μορφή πειθαρχίας ἢ ἀπειθαρχίας. Δὲν ὑπάρχει τέλειον παιδί, τὸ ὁποῖον θὰ πειθαρχῆ πάντοτε, ἐπίσης δὲν ὑπάρχει τελείως ἀπειθαρχον παιδί, ἐκτὸς ἐὰν πρόκειται περὶ παθολογικοῦ τύπου. Ἐξ ἄλλου θὰ πρέπει νὰ μάθωμεν νὰ διακρίνωμεν εἰς μίαν φαινομενικὴν ὑπακοὴν τὴν ἐσωτερικὴν ἄρρησιν ἢ εἰς μίαν «θιαστικὴν» ἀνυπακοὴν τὴν δειλὴν ἀποδοχὴν, ἢ ὁποῖα ἦτο ἐτοίμη νὰ ἐκδηλωθῆ.

Ἐχει μεγάλην σημασίαν διὰ τὸν παιδαγωγὸν νὰ γνωρίζῃ ὅτι δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ συναντήσῃ εἰς τὸ παιδί τὴν ἰδανικὴν μορφήν τῆς πειθαρχίας. Τὸ φυσιολογικὸν παιδί γίνεται πειθαρχι-

κόν· ἀγωνίζεται διὰ τὴν πειθαρχίαν καὶ φέρεται πρὸς αὐτήν. Ἐκεῖνο ποῦ θὰ ζητῆ νὰ ἐπιτύχῃ ὁ παιδαγωγὸς εἶναι ἡ φορὰ τοῦ παιδιοῦ πρὸς τὴν ὑπακοὴν διὰ τῆς κοινῆς προσπάθειας παιδαγωγοῦ καὶ παιδαγωγουμένου. Ἰδεώδης στάσις τοῦ παιδιοῦ ἀπέναντι τῆς ὑπακοῆς εἶναι ἡ στάσις ἀνθρώπου ποῦ φέρεται, ποῦ κινεῖται ἀπὸ τοῦ ἑνὸς σημείου πρὸς τὸ ἄλλο. Ὁδηγεῖται δηλαδὴ τὸ παιδί μὲ μίαν συνειδητὴν κίνησιν τῆς ψυχῆς του εἰς μίαν κατάστασιν ἢ ὁποῖα ἐξοστρακίζει τὴν στατικότητα, ξένον στοιχεῖον τῆς ζωῆς. Εἰς αὐτὸν τὸν ἄγωνά του εἶναι ἀνάγκη νὰ ἰσχυροποιῆται καὶ νὰ ἐνισχύεται, ἐνῶ πολὺ συχνὰ ἐγκαταλείπεται, ἀκριβῶς τὴν στιγμὴν κατὰ τὴν ὁποῖαν ἔχει τὴν μεγαλύτεραν ἀνάγκην βοηθείας.

Πόσα πράγματι ἐμπόδια, ἐσωτερικὰ καὶ ἐξωτερικὰ, ἐμποδίζουν τὸ παιδί εἰς τὸν ἄγωνα του διὰ τὴν ὑπακοὴν! Πόσον συχνὰ δὲν βλέπομεν ὄλην τὴν διάθεσιν εἰς μίαν συγκινητικὴν ὑπόσχεσιν: «Μανούλα, δὲν θὰ σὲ στενοχωρήσω ποτὲ ἄλλοτε» καὶ ὅμως τὴν ἐπομένην, πρωτὶ-πρωτὶ, ἀρχίζει πάλιν νέα σειρά ἀπειθαρχιῶν!

Ὁ ὅρος ὑπακοὴ περιέχει μίαν πλουσίαν ἔννοιαν τὴν ὁποῖαν δὲν φαίνεται νὰ ἀντιλαμβανόμεθα πάντοτε. Πολλοὶ δὲν προσέχουν παρὰ τὸ ἀποτελεσμα, τὸ ἐντελῶς ἐξωτερικόν, τὸν σεβασμὸν τοῦ κανόνος, χωρὶς ν' ἀντιλαμβανόμεθα ὅτι αὐτὸς ὁ σεβασμὸς εἶναι καὶ ἐσωτερικὴ πρᾶξις, ἢ ὁποῖα ὑπόκειται εἰς

πλήθος παραλλαγῶν καὶ διαφθορῶν τὰς ὁποίας δὲν εἴμεθα εἰς θέσιν πάντοτε νὰ ἐλέγξωμεν. Ἡ ὑπακοὴ εἶναι πρὸ πάντων μία πράξις εἰλικρινείας, μία συμφωνία μεταξὺ τῆς πράξεως τῆς ὑποταγῆς καὶ τῆς θελήσεως τοῦ ὑποτασσομένου. Πραγματικὴ ὑπακοὴ εἶναι ἐκεῖνου πού πράγματι ἐπιθυμεῖ νὰ ὑπακούσῃ, ὁ ὁποῖος δίδει ἐλευθέρως τὴν ἀποδοχὴν του εἰς τὴν πρᾶξιν πού τοῦ ἐπιβάλλεται. Ἐὰν αὐτὴ ἡ ἀποδοχὴ ἀπουσιάζῃ, ἔχομεν ἓνα εἶδος διαζυγίου μεταξὺ τῆς ἐξωτερικῆς πράξεως καὶ μιᾶς ἐσωτερικῆς δυνάμεως, ἡ ὁποία καταπιέζεται, ὑπάρχει μία ψευδο-ὑπακοή. Ἡ ὑπακοή, ἡ ὁποία περιορίζεται εἰς τὴν ἐξωτερικὴν ἐκδήλωσιν μόνον, εἶναι εἰς τὴν οὐσίαν μία ἀνυπακοή.

Ἐνα πρῶτον ἐμπόδιον προέρχεται ἀπὸ τὴν ἀνικανότητα τοῦ παιδιοῦ, κατὰ τὴν μικρὰν ἡλικίαν, νὰ ἔχῃ ἐλευθέραν ἀποδοχὴν. Ἡ ὑπακοὴ εἰς τὴν πληρότητα τῆς εἶναι μᾶλλον ἀρετὴ τοῦ ἐνηλίκου παρὰ τοῦ παιδιοῦ, διότι ἀπαιτεῖ διανοητικὰς καὶ ἠθικὰς προϋποθέσεις, τὰς ὁποίας τὸ παιδί δὲν διαθέτει ἀκόμη ἐξ ὀλοκλήρου. Τὸ παιδί δὲν γίνεται ἱκανὸν διὰ τὴν ἀρετὴν παρὰ κατὰ ἓνα βαθμὸν ὁ ὁποῖος αὐξάνει μὲ τὴν ἡλικίαν. Ἡ ὑπακοὴ ἐπομένως ἐμφανίζεται ὡς ἓνα ἰδεῶδες πρὸς τὸ ὁποῖον πρέπει νὰ προετοιμάζεται τὸ παιδί διὰ τῆς ἀγωγῆς τῆς προσπαθείας καὶ τὸ ὁποῖον μόνον κατὰ τὴν ἐφηβείαν, κατ' ἄλλους μάλιστα μόνον εἰς τὴν ἐνήλικον ζωὴν, εἶναι δυνατὸν νὰ κατακτήσῃ. Ὅπως καθὲ ἀρετὴ, ἡ ὑπακοὴ δὲν κατακτᾶται ἀμέσως· ἀκολουθεῖ μίαν καμπύλην, τὴν ὁποῖαν καλὸν εἶναι νὰ γνωρίζῃ ὁ παιδαγωγὸς διὰ νὰ προσαρμόζεται πρὸς τὰς ἱκανότητας πραγματικῆς ὑποταγῆς τοῦ παιδιοῦ. Πρέπει θεθαίως νὰ γίνονται σεβασταὶ καὶ αἱ ἀτομικαὶ διαφοραὶ, ἐν τούτοις εἶναι δυνατὸν νὰ παρακολουθήσωμεν τὴν ἰδεῶδη καμπύλην τῆς ἐξελιξέως τῆς ὑπακοῆς, ἡ ὁποία περιλαμβάνει τρεῖς φάσεις ἀνταποκρινόμενας πρὸς τὰς τρεῖς φάσεις τῆς ἡλικίας:

πρώτην παιδικὴν ἡλικίαν, δευτέραν ἢ κυρίως παιδικὴν ἡλικίαν καὶ ἐφηβείαν.

Κατὰ τὴν *πρώτην παιδικὴν ἡλικίαν* (0-7 ἐτῶν) τὸ παιδί δὲν ὑποτάσσεται, ἀλλὰ καθίσταται ὑποτασσόμενον εἰς ἓνα σύνολον κανονισμῶν. Τὰ πάντα, ἀπὸ τοῦ ρυθμοῦ τῶν γευμάτων καὶ τοῦ ὕπνου του, τῆς ἐνδυμασίας, τῶν παιγνιδιῶν του, μέχρι καὶ τῆς θέσεώς του, ὅταν ἀρχίζῃ νὰ μετακινήται, τοῦ ἐπιβάλλονται, τόσον μᾶλλον καθ' ὅσον ἡ συνεχῶς ἀναπτυσσομένη δραστηριότης του εἶναι ἀνάγκη νὰ περιβληθῇ μὲ σύνολον καλῶν συνηθειῶν ὡς ζώνην ἀσφαλείας διὰ ν' ἀποφεύγῃται ἀδεξιότητες καὶ ἀτυχήματα. Κατ' αὐτὴν τὴν περίοδον τῆς πρώτης παιδικῆς ἡλικίας ἀνταποκρίνεται μία πρώτη ὑπακοή, παθητικὴ, ἐπιβεβλημένη, πού δὲν εἶναι παρὰ προσωρινὴ θάσις ἐπὶ τῆς ὁποίας θὰ στηριχθῇ ἡ πραγματικὴ ὑπακοή. Θὰ ἔλεγε κανεὶς μᾶλλον ὅτι δημιουργεῖται ὁ «μηχανισμὸς» τῆς ὑπακοῆς. Ὅπως ὠραῖα διατυπώνει ἡ παιδαγωγὸς Auldemars: «Πρὶν ἢδη ἐγκαταλείψῃ τὸ λίκνον τὸ θρέφος, ἐγκαθίστανται αἱ πρῶται θάσεις τῆς πειθαρχίας· τὸ παιδί εἰς ὅλας τὰς ἵνας τῆς ὑπάρξεώς του πρέπει νὰ αἰσθάνεται τὴν ἀπαλὴν ἀπήχησιν τῶν πρώτων κανόνων τῆς τάξεως, τῆς ρυθμικότητος, τῆς ἡρεμίας τῆς ἐμπιστοσύνης, τῆς ἁρμονίας».

Κατὰ τὴν *δευτέραν παιδικὴν ἡλικίαν* (7-13 ἐτῶν) παρατηρεῖται καθαρὰ πρόοδος εἰς τὴν πραγματοποίησιν τῆς ὑπακοῆς. Τώρα εὐρισκόμεθα εἰς νέον κλίμα, τὸ κλίμα τῆς κοινωνικότητος. Κάτω ἀπὸ τὴν εὐεργετικὴν ἐπίδρασιν τοῦ σχολείου ἀρχίζει ἡ διάλυσις τοῦ ἐγωκεντρισμοῦ, ἐνῶ συγχρόνως παρεμβάλλεται ἓνας νέος παράγων, ὁ ὁποῖος θὰ ἔχῃ σημασίαν ἐπὶ τῆς ποιότητος τῆς ὑπακοῆς· τὸ παιδί ἀποκτᾷ συνείδησιν τῆς ἀνάγκης τοῦ κανόνος, συνείδησιν σχετικὴν καὶ προοδευτικὴν, ἡ ὁποία ἐνισχύεται ἢ ὄχι ἀπὸ τὸ παιδαγωγικὸν περιβάλλον. Εἰς τὸ ἐξῆς ἔχει συνείδησιν μιᾶς δυνάμεως, ἡ ὁποία ἀντιτίθεται εἰς τὴν ἰδικὴν του καὶ ἐπιβάλλεται. Ὑποτάσσεται, πειθαρχεῖ ὄχι πλέον αὐτομάτως, μηχανικῶς, ἀλλὰ μὲ

έσωτερικόν αίσθημα φόβου, σεβασμού ή στοργής, αναλόγως τής στάσεως του παιδαγωγού. Έδω ή ύπακοή δέν περιορίζεται εἰς ἐξωτερικήν πράξιν. Ἐμπλουτίζεται ἀπό μίαν καθαρῶς ἀνθρωπίνην ιδιότητα, ἡ ὁποία τήν κάμνει νά διακρίνεται ἀπό τήν προηγουμένην φάσιν, τής παθητικῆς ὑποταγῆς, ἀπό τήν ἐσωτερικήν κατάφασιν. Γίνεται θετική ἀπό ὑποταγή γίνεται ἀποδοχή.

Τώρα παρεμβάλλονται ὁ συναισθηματικός παράγων καί ἡ λογική. Ὁ κανὼν γίνεται ἀποδεκτός, εἴτε λόγω τοῦ συναισθηματικοῦ δεσμοῦ πού ἐνώνει τὸ παιδί μὲ αὐτὸν πού τὸν ἐπιβάλλει, εἴτε διότι τὸ παιδί ἀναγνωρίζει τήν ὀρθότητά του καί τήν ἐγκρίνει. Ἐδῶ εἶναι καταφανῆς ὁ ρόλος τοῦ προσωπικοῦ παράγοντος. Μία ἐντολή τοῦ τύπου «κάμε αὐτό» θά εἶχεν ἴσως ἀρνητικὸν ἀποτελεσμα, ἐνῶ ἀντιθέτως μία ἄλλη, ἡ ὁποία θά ἐπεκαλεῖτο τὸ συναισθηματὴν ἢ τήν ἐπιθυμίαν τοῦ παιδιοῦ νά ὀριμάσῃ, ὅπως «κάμε το, θά μ' εὐχαριστήσῃ» ἢ «κάμε το, θά γίνῃς ἄνδρας» θά ἦτο ἐξαιρετικὰ ἀποτελεσματικῆ.

Ἐμφανίζεται ἡ δευτέρα παιδικὴ ἡλικία ὡς περίοδος ἰσοροπίας, κατὰ τήν ὁποίαν τὸ παιδί, λόγω τῆς κοινωνικοποιήσεως, γίνεται ἰκανὸν διὰ πραγματικῆν, ἂν καί ἀκόμη ἀτελῆ, ὑπακοήν, ἀποτέλεσμα ὀριμάνσεως, φυσιολογικῆς ἀναπτύξεως τῆς προσωπικότητος.

Κατὰ τήν τρίτην φάσιν, ἡ ὁποία ἀναποκρίνεται πρὸς τήν *ἐφηβείαν*, ἔχομεν νέαν κρίσιν τῆς ἀναπτύξεως, κατὰ τήν ὁποίαν ἡ προσωπικότης ζητεῖ νά ἐπιβεβαιωθῇ ἀντιτιθεμένη εἰς τήν ἐξουσίαν τοῦ ἐνηλίκου. Περίοδος μιᾶς κάποιας ἀσυναρτησίας, ἡ ὁποία χαρακτηρίζεται συγχρόνως ἀπό τήν ἀνάγκην χειραφέτησεως καί τήν ἀνάγκην ὑποταγῆς· τήν ἀνάγκην τῆς ἐλευθέρως ἐκλογῆς καί τήν ἀνάγκην ἑνὸς συμβούλου, ὁ ὁποῖος θά δώσῃ τέρμα εἰς τήν ἀναποφασιστικότητά. Ἐν τούτοις ἡ καμπύλη τῆς ὑπακοῆς σημειώνει μίαν ἀκόμη πρόοδον, διότι ἀποκτᾷ μίαν ἀνωτέραν ποιότητα· ἡ ἐντολή γίνεται δεκτὴ μὲ χαρὰν καί ἐνθουσιασμόν, ὅταν προέρχεται ἀπό ἕνα ἀγαπητὸν ἀρχηγόν. Ὁ P. Mendousse

ἐτόνισεν ὅτι ἡ ψυχὴ τοῦ ἐφήβου ἀγαπᾷ τήν σταθερότητα καί προσκολλᾶται εἰς τὸν ἐνεργητικὸν καί εὐφυᾶ ἀρχηγόν. Ἡ ἀνάγκη ἀνεξαρτησίας τῆς ἐφηβικῆς ἡλικίας συνδέεται μὲ τήν ἀνάγκην τῆς τάξεως· φαινομενικὴ ἀντινομία, διότι καί τὰ δύο ἐκφράζουν τήν ἐπιβεβαίωσιν τῆς προσωπικότητος. Διὰ τοῦτο μόνον ὁ ἀρχηγός, ὁ ὁποῖος ἱκανοποιεῖ διὰ τοῦ κύρους καί τῆς ἀξίας του τὰς δύο αὐτὰς ἀνάγκας τοῦ ἐφήβου, κερδίζει τήν ἀγάπην του καί εἰς τὰ μάτια του γίνεται ὄχι μόνον ὁ ὑπερασπιστῆς τῆς τάξεως, ἀλλὰ καί τῆς ἀνάγκης νά ζήσῃ καί ν' ἀναπτύξῃ ὅλας του τὰς δυνάμεις. Τώρα, ὑπὸ τήν ἐπίδρασιν τοῦ ὀδηγοῦ, ἡ ὑπακοὴ θά λάθῃ τήν πλέον θετικὴν μορφήν: ἀπό ἐσωτερικὴ ἀποδοχὴ γίνεται ἀγάπη, ὑποδοχὴ τῆς τάξεως.

Τὸ παιδί πρέπει νά περάσῃ ἀπὸ τὰ τρία στάδια τῆς ὑπακοῆς. Νὰ ὑπακούῃ, διότι τὸ θέλουν οἱ ὑπεύθυνοι προσφιλεῖς του. Νὰ γνωρίζῃ νά ὑπακούῃ, διότι πρέπει. Νὰ θέλῃ νά ὑπακούῃ, διότι αἰσθάνεται τήν ἀνάγκην καί τὸ ἐνδιαφέρον, λέγει ἡ Γαλλίς παιδαγωγὸς Verine. Παθητικὴ ὑποταγὴ, ἀποδοχὴ, ὑποδοχὴ, ἰδοὺ αἱ τρεῖς προοδευτικαὶ ὀψεις τῆς ἰδεώδους καμπύλης τήν ὁποίαν ἀκολουθεῖ ἡ πειθαρχία εἰς τὸ παιδί παραλλήλως πρὸς τήν ἀνάπτυσίν του. Δέν θά ἦτο κέρδος ἐὰν οἱ παιδαγωγοὶ ἐγνώριζον καλλίτερον καί κυρίως παρεδέχοντο αὐτὴν τήν καμπύλην; Πολὺ συχνὰ δυσκολεύουν τήν φυσιολογικὴν ἀνάπτυσιν τοῦ παιδιοῦ ἀπὸ φόβου τῆς ἀπειθαρχίας, ἀπὸ ἕνα εἶδος φοβίας θά ἔλεγε κανεῖς. Ἐν τούτοις ἡ ἀνάπτυξις τῆς προσωπικότητος εὐνοεῖ τήν ὑποταγήν, διότι δημιουργεῖ αὐξήσιν τῆς δεκτικότητος. Ἄλλ' αὐτὸ ἀπαιτεῖ συνεχὴ προσαρμογὴν ἐκ μέρους τοῦ παιδαγωγοῦ πρὸς τὰ στάδια τῆς ἀναπτύξεως τοῦ παιδιοῦ. Χωρὶς αὐτὴν τήν προσαρμογὴν, χωρὶς αὐτὸν τὸν σεβασμὸν τῆς ἀναπτύξεως, δέν ὑπάρχει θεσικὰ παρὰ δι' ἐξωτερικὴν ὑπακοήν, διὰ τήν ψευδοπειθαρχίαν.

★ ★ ★

Ἡ καμπύλη τῆς πειθαρχίας εἶναι παράλληλος πρὸς τὴν ἀπόκτησιν τοῦ αἰσθήματος τῆς προσωπικότητος. Ὁ νέος ποῦ ἔμαθε νὰ πειθαρχῇ ἐλευθέρως εἰς τοὺς κανόνες, ποῦ ἕνας ἄξιος παιδαγωγὸς τοῦ ἐμπνέει, θὰ θελήσῃ, ὅταν πλέον φθάσῃ εἰς τὸ ὑψιστον σημεῖον τῆς ὀριμότητός του, νὰ ὑποταχθῇ εἰς τὰς ὑψίστας ἀξίας καὶ τὴν ὑψίστην τάξιν. Ἡ ὑπακοή εἰς πρόσωπα πρέπει νὰ θεωρητῆται ὡς προσωρινὴ λύσις καὶ μεταβατικὸν στάδιον, μέχρις ὅτου τὸ παιδί ἀποκτήσῃ τὰ κριτήρια καὶ τὰς δυνατότητας ἐλευθέρως προσαρμογῆς εἰς τοὺς νόμους τῆς ζωῆς.

Διότι αὐτὸ εἶναι τὸ ὑπέροχον ἔργον τῆς ὑπακοῆς. Διὰ κολοσιαιᾶς καὶ ἀδιοράτου ἐργασίας ὁδηγεῖ εἰς τὴν ἐσωτερικὴν ἀπελευθέρωσιν ἀπὸ ὅλα τὰ συναισθηματικὰ ἐμπόδια, τὰ ὁποῖα κλείουσι τὸ ἐγὼ εἰς ἕνα στενὸν καὶ παθητικὸν ἐγωῖσμόν. Ἀπ' ἐκεῖ θὰ περάσῃ εἰς τὴν προσφορὰν τῆς προσωπικότητος, ἐν πλήρει ἐπιγνώσει καὶ ἐλευθερίᾳ, εἰς κάτι ποῦ θεωρεῖ ἀπολύτως ἀνώτερον καὶ ἀξιότερον. Καὶ αὐτὴ ἡ κίνησις θὰ εὕρῃ τὴν καλυτέραν τῆς ἔκφρασιν εἰς

τὴν προσφορὰν τῆς προσωπικότητος διὰ τὴν ὑπακοὴν εἰς τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ.

Πῶς ἀπὸ τῶν πρώτων κανόνων ποῦ ἐπιβάλλονται εἰς τὸ θρέφος φθάνει αὐτό, ὄριμος ἄνδρας ἢ γυναῖκα πλέον, εἰς τὴν ὑποταγὴν εἰς τὸν Θεόν, εἶναι ἕνα θαυμάσιον ἔργον εἰς τὸ ὁποῖον ὁ υπεύθυνος παιδαγωγὸς παίζει σημαντικώτατον ρόλον. Μία μητέρα, ἡ ὁποία ὑπέφερεν ἀπὸ ὄγκον καὶ ἐγνώριζεν ὅτι τὸ τέλος ἐπλησίαζεν, γράφει εἰς τὸ ἡμερολόγιόν της κατὰ τὰς τελευταίας ἡμέρας τῆς ζωῆς της: «Ἡθελα νὰ εἶπω μερικὰ πράγματα εἰς τὸ παιδί μου διὰ νὰ τ' ἀφήσω ὡς παρακαταθήκην, ἀφοῦ γρήγορα θὰ φύγω. Ἀφοῦ ὅμως ἐσκέφθην, εἶδα ὅτι δὲν εἶχα πολλὰ πράγματα νὰ εἶπω... Τὸ παιδί μου ἐγνώριζε καὶ πρὸ πάντων ἐφήρμοζε θασικὰς ἀρχὰς καὶ ἀληθείας εἰς τὴν ζωὴν». Θαυμαστὴ ἡρεμία μιᾶς μητέρας, ἡ ὁποία ἀπὸ πολὺ ἔνωρις εἶχε κατορθώσει νὰ ὁδηγήσῃ ἀληθινὰ τὸ παιδί της!

A. A. A.

Ο ΑΝΑΣΤΑΣΙΜΟΣ

.....
Ἀνάσταση ἴναι. Κι' ἡ ψυχὴ
δὲν νιώθει τώρα μοναχὴ
καθὼς ἐχτὲς καὶ πρῶτα.
Κάποιος θαδίζει στὸ πλευρό,
τῆς ἀπαλαίνει τὸ σταυρό,
σπογγίζει τὸν ἰδρῶτα.
.....

Ἄνοιξη μπῆκε γιὰ καλὰ
κι' ἡ θάλασσα παιζογελαῖ
κι' ἀνθίζουν οἱ κῆποι ἐντὸς μου.
Πλάκες ποῦ στέκατε βαριὲς
στὰ μνήματα καὶ στὶς καρδιές,
σὰς ἔσπασε ὁ Χριστὸς μου!

Γ. ΒΕΡΙΤΗΣ

Η ΘΕΟΛΟΓΙΑ ΤΟΥ ΕΠΙΚΟΥΡΟΥ

Μέσα ἀπ' τὸ ἰδιαίτερο φιλοσοφικὸ σύστημα τοῦ Ἐπικούρου, πηγάζει καὶ μία ἰδιαίτερη θεολογία.

Κάθε ἄνθρωπος, ἀνάλογα μὲ τὴν ἰδιοσυγκρασία του - πνευματικότητά του βλέπει καὶ ἀπὸ διαφορετικῆς γωνίας τὰ διάφορα μεταφυσικὰ προβλήματα. «Υπάρχουν τόσοι θεοί, ὅσοι καὶ οἱ ἄνθρωποι» θάλεγε ἕνας σοφός· διότι ὅταν πάῃ ὁ ἴδιος ὁ ἄνθρωπος νὰ πλάσῃ τὸν Θεόν (νὰ τὸν φαντασθῆ, νὰ τὸν σκιαγραφήσῃ), τότε εἶναι ἀδύνατο νὰ ἔχουμε ἕνα ἀντικειμενικὸ, πραγματικὸ «ζωγράφισμα» τοῦ θείου μὲ τὴν ἀληθινὴ του ὄντοτητα. Γι' αὐτὸ καὶ ὁ Ἡσίοδος τοὺς ἤθελε 30.000⁽¹⁾ καὶ ὁ Μάξιμος ὁ Τύριος⁽²⁾ τοὺς ἤθελε ἀμέτρητους τοὺς θεοὺς.

Ἔτσι δὲν θὰ μπορούσε κανεὶς νὰ βγάλῃ ἄκρη. Ὅλες ὅμως αὐτὲς οἱ θεολογίες φυσικὰ δὲν ὀδηγοῦν στὴν ἀλήθεια, διότι ἡ ἀλήθεια στὴν οὐσία της δὲν ψηλαφεῖται, δὲν μαντεύεται διὰ φιλοσοφικῶν σκιαγραφημάτων (ἰδίως ὅταν πρόκειται περὶ τῆς πεμπτουσίας τῆς ὑπαρξῆς, τῆς καθ' αὐτὸ ἀλήθειας), ἀλλὰ ἀποκαλύπτεται⁽³⁾.

Ὅλες ὅμως αὐτὲς οἱ θεολογίες ὁπωσδήποτε εἶναι χρήσιμες καὶ ἐνδεικτικέες, ὅχι γιατί μᾶς παρέχουν καμμιά ἀποκάλυψη καὶ ἀλήθεια, ἀλλὰ διότι μᾶς δίνουν τὸν τρόπο τοῦ σκέπτεσθαι καὶ φιλοσοφεῖν μιᾶς

ἐποχῆς, ἐνὸς φιλοσοφικοῦ συστήματος, ἐνὸς φιλοσόφου, ἐνὸς ἀτόμου, καὶ μᾶς ὀδηγοῦν στὸ γενικὸ πλαίσιο τῶν κοσμοθεωρητικῶν καὶ μεταφυσικῶν ἀπαιτήσεων καὶ ἀντιδράσεων τους.

Μέσα ἀπ' τὰ χωρία, ποὺ κυττάξαμε (Δ.Α. 120-121, 123, 124, 133, 139), ἐκεῖνο, ποὺ μᾶς σταματᾷ καὶ θέτει τὸν θεμέλιο λίθο τῆς Ἐπικουρικῆς θεολογίας εἶναι τὸ «ἐναργές» τῆς ὑπάρξεως τῶν θεῶν. Λέγει:

«εἰσὶν μὲν γὰρ θεοί· ἐναργῆς γὰρ αὐτῶν ἔστιν ἡ γνῶσις⁽⁴⁾».

Ἄλλὰ ἐνῶ τὸ νὰ παραδεχθοῦμε τὴν ὑπαρξὴ τῶν θεῶν μὲ μία φυσικότητα εἶναι κάτι τὸ σπουδαῖο καὶ τὸ ἀφοριστικὸ καὶ κατευθυντικὸ, ἀπ' τὴν θέσιν ὅμως αὐτῆ ἕως μιᾶς ἄλλης γιὰ τὸ πῶς εἶναι αὐτοὶ οἱ θεοὶ καὶ πῶς ἐνεργοῦν εἶναι ἕνα ἄλλο καὶ πολὺ δύσκολο καὶ μεγάλο στάδιο, ποὺ πρέπει νὰ διανυθῆ. Διότι ἂν μὲν τὸ πρῶτο στάδιο τῆς θέσεως ἢ ἀονήσεως (ναὶ ἢ ὄχι) ἔχει μιᾶ ἀπλότητα ἐκλογῆς καὶ διατύπωσης, τὸ δεύτερο στάδιο εἶναι συνθετικὸ καὶ ἀπαιτητικὰ βαθύ.

Παρ' ὅλη τὴν ἀπλότητα καὶ φυσικότητα τῆς πρώτης θέσεως (τοῦ «ναί! ὑπάρχουν θεοί»), δὲν θάπρεπε νὰ προσπερασθῆ χωρὶς στοχασμό. Καὶ θὰ μπορούσε κανεὶς νὰ ἀφήσῃ τὸν ἴδιο τὸν ὁπαδὸ του, τὸν Λουκρήτιο, καὶ μᾶς μιλήσῃ.

Τὸ ἄλλο σημαντικὸ στοιχεῖο τῆς θεολογίας τοῦ Ἐπικούρου εἶναι ὅτι ξεγυμνώνει τοὺς θεοὺς ἀπὸ κάθε τι τὸ γήινο, ἀνθρωπιστικὰ φθαρτὸ καὶ γελοῖο πλάκιστὰ μάτια ἐνὸς φιλοσόφου - δραματιστοῦ γιὰ ἕνα θεό. Ἀποκαθιστᾷ τοὺς θεοὺς

(1) «Τρὶς γὰρ μύριοι εἰσιν ἐπὶ χθονὶ πουλυβοτείρη / ἀθάνατοι. Ζηνὸς φύλακες θνητῶν ἀνθρώπων» (Ε. 252).

(2) 2ο μ.Χ. αἰ. Πρὸβλ. C. Martha, le poème de Luctèce, Paris 1869, σελ. 79.

(3) Τέτοια ἀποκάλυψη ἔχουμε στὸν Χριστιανισμό, ὅπου ἔχει ἀποκαλυφθῆ ὁ ἀληθινὸς Θεὸς καὶ οἱ ἄνθρωποι δέχονται δεδωμένους ἀλήθειες.

(4) 123.

στην τελειότητα. "Όλη ή 123 και ή 124 μιλά καθαρά γι' αυτό:

«μηδέν μήτε τής αφθαρσίας άλλότριον μήτε τής μακαριότητος άνοιχειον αυτώ πρόσαπτε»⁽⁵⁾.

και

«ό τας των πολλών δόξας θεοῖς προσάπτων»⁽⁶⁾, εἶναι άσεβής.

Αυτή ή άσεβεια, συμπληρώνει ό Λουκρήτιος⁽⁷⁾ εἶναι βλαπτική για τον άνθρωπο από την άποψη κατά την οποία ό ίδιος θα νοιώθη άνήσυχος και άσταθής και άνασφαλής περιτριγυρισμένος (ή και παραδομένος σε προσευχή) με τέτοιους «κοινοῦς» θεούς.

Ἐκτός πού στολίζει τον θεόν με τέλεια χαρακτηριστικά, άπηλλαγμένον ανθρώπινων άτελειών, εκφράζεται και αντίστροφως, λέγοντας ότι και κάθε τί τό άκρότατον και τελειότατον δέν μπορεί να άνήκη πουθενά παρά στον Θεόν.

«ή άκροτάτη ευδαιμονία εἶσι περί τον Θεόν»⁽⁸⁾.

Ἔτσι σχηματίζεται μιá Ἄμφιμονοσήμαντος άντιστοιχία μεταξύ τελείου και θεοῦ (Θεός = τέλειον) κι ἔτσι αποκλείει τον μέν θνητό τής τελειότητος (άφου άνήκει δλόκληρη και διοχετεύεται στην θεότητα), τον δέ θεόν τής άτελειάς.

Τί οδηγεί όμως τον Ἐπίκουρο στην παραδοχή τής ύπόθεσως τής θεότητος; Ἡ όλοφάνερη γνώσις τής.

Για μιá στιγμή φαίνεται, πώς φάσκει και αντιφάσκει ό φιλόσοφος όταν άποκαλή την ύπαρξη των θεών παραμύθι και ψευτιά κι όταν τους δέχεται ως ύπαρχτους κατ' άνάγκη για να μη δεχθῆ βασιλεύουσα τήν «είμαρμένην»:

«Κρεῖττον ἦν τῷ περὶ θεῶν μύθος κατακολουθεῖν / ἢ τῇ των φυσικῶν εἵμαρμένη δουλείειν»⁽⁹⁾.

Κι αν δέν ύπάρχει αντίφασις όπως φαίνεται άνωτέρω, ύπάρχει και κλονισμός τής θέσεως τής ύπόθεσως, άφου τίθεται θέμα έκλογῆς. "Όταν πρόκειται για την αλήθεια δέν λέμε να διαλέξουμε, δέν άναρωτιόμαστε, να την δεχθούμε ή όχι.

Με τον νέο αυτό συλλογισμό ό Ἐπίκουρος άφήνει να δειχθῆ ή άδυναμία τής αρχαίας ψευτικής θεολογίας, πού χτίζει πάνω στις ύποθέσεις ή στις άνάγκες. Κι έπειδή οι ύποθέσεις κλονίζονται και οι άνάγκες άλλάζουν, γι' αυτό δέν ύπάρχει σταθερότητα στην Ἐπικουρική θεολογία.

Θά ἦταν βέβαια κάτι παράλογο να ζητήσουμε σταθερότητα θεολογίας από τους «άσόφους σοφούς» ή άποκάλυψη αλήθειας. Ἄκολουθώντας τά χνάρια πού χάραξαν, δέν βλέπουμε αυτά τουτα τά χνάρια ούτε άποκομίζουμε πληροφορίες και γνώσεις πεμπτουσιακές, αλλά βαθύτερα εισερχόμενοι εις τά άδυστα τής άνήσυχης σκέψης τους ζοῦμε και βιώνουμε κι εμεῖς τίς μεταφυσικές τους περιπλανήσεις στις λαβυρινθώδεις έννοιες και σκέψεις τής φιλοσοφικής τους διάνοησης. Βλέπουμε την πορεία τής σκέψης, τά αίτια, τά άποτελέσματα, τους πόθους, την πνευματικότητα μιās έποχῆς, του ίδιου του ανθρώπου, (και έπί του προκειμένου: του Ἐπικούρου) ή άκόμη θαυμάζουμε και έκστατικοί μελετοῦμε, πώς άναζητοῦσε τό άνήσυχο πνεῦμα τους την αλήθεια, την ψηλαφοῦσε, την μάντευε, και κυκλόφερνε γύρω της με τόσους τρόπους και εκφράσεις χωρίς να την κατακτά.

(5) 123.

(6) 123.

(7) VI 68-79.

(8) 121α.

(9) 123-124.

ΚΑΤΑΣΤΑΣΕΙΣ ΣΥΓΚΡΟΥΣΕΩΣ ΠΡΟ ΤΟΥ ΓΑΜΟΥ

Σήμερα τίθεται συχνά (ιδιαίτερα από νέους και νέες), τὸ ἐρώτημα μιᾶς «πρακτικῆς δοκιμασίας» γιὰ τὸ γάμο, μιᾶς μεθόδου δηλαδή πού νά ξεακριθῶν ἡ τὴν «καταλληλότητα τοῦ συντρόφου γιὰ ὅλη τὴ ζωή».

Ἐμπειροὶ στὰ θέματα τοῦ γάμου παραδέχονται ὅτι δὲν εἶναι δυνατόν νά ὑπάρξῃ δοκιμασία αὐτοῦ τοῦ εἴδους, ἢ ὁποῖα σὲ μελλοντικὴ στατιστικὴ νά ἐμφανίξῃ ἀνάλογη ἐπιτυχία. Φυσικά, θὰ ἦταν ἐξαιρετικὸ κέρδος, ἂν μποροῦσε ν' ἀναπτυχθοῦν μέθοδοι πού θὰ προσέφεραν σὲ κάθε μνηστευμένο ζεῦγος ἐπαρκῆ δυνατότητα νά προσδιορίξῃ ἂν «ταιριάζουν μεταξύ τους» ἢ ὄχι. Σὲ διάφορες πόλεις ἀναλαμβάνεται ἤδη μὲ τὴ βοήθεια ἠλεκτρονικῶν ὑπολογιστῶν ἢ προσπάθεια δημιουργίας «εὐτυχισμένων» γάμων! Ἡ «εὐτυχία» στὸ γάμο συνήθως μετᾶται μὲ τὴν δυνατότητα ἀποφυγῆς τῶν συγκρούσεων.

Κατὰ κανόνα οἱ δυσκολίες τοῦ γάμου ἐμφανίζονται ὡς συγκρούσεις πού ὀδηγοῦν σὲ «κρίσεις», πού, ἀπὸ μέρους των, μπορεῖ νά παρέχουν εὐκαιρία ἢ ἀφορμὴ γιὰ διαστάσεις ἢ διαζεύξεις.

Κατὰ τὴν πρὸ τοῦ γάμου περίοδο μιὰ σύγκρουσις εἶναι δυνατόν ὑπὸ περιστάσεις νά προκαλέσῃ κρίσι τῆς σχέσεως ἢ καὶ χωρισμὸ τῶν δύο συντρόφων.

Στὴ συνέχεια ἐκτίθενται μερικές σκέψεις πού συνδέονται ἀμέσως μὲ τὸ θέμα μας.

Ἡ «ἐντάσις» ὡς προοίμιον τῆς συγκρούσεως.

Πάντοτε, ὅπου ἄνθρωποι ζοῦν μαζί, ὑπάρχουν μεταξύ των, περισσότερο συγκριμένα, μεταξύ τῶν φύλων, ἐντάσεις.

Τέτοιες ἐντάσεις προϋποθέτουν ὅτι εἶναι δυνατόν ν' ἀναπτυχθοῦν σὲ ἀπλὲς ἢ σοβαρὲς συγκρούσεις. Ὅταν χρησιμοποιοῦμε τὸν συχνὰ ἀναφερόμενο σήμερα ὄρο «ἐντάσεις» καὶ τὶς θεωροῦμε σὰν πρώτη βαθμίδα τῶν συγκρούσεων, πρέπει νά ἔχουμε ὅπ' ὄψιν, ὅτι οἱ ἐντάσεις δὲν εἶναι καθόλου μόνον ἀρνητικὲς. Οἱ ἐντάσεις, οἱ δυσαρμονίες, ξεκινοῦν ἤδη καὶ μόνον ἀπὸ τὶς διαφορὲς ἀνάμεσα στὸν ἄνδρα καὶ τὴ γυναῖκα. Ἐκεῖνος πού ἀγαπᾷ ἐπιθυμεῖ τὸ σύντροφό του κάπως ἰδεώδη. Ἡ θὰ τὸν ἠθελε τέτοιο, ὅπως εἶναι ὁ ἴδιος, ἢ διαφορετικὸ κατὰ ὀρισμένο τρόπο, τοῦλάχιστον ὅμως ὅσο γίνετα «ἄμεμπτο».

Ὁ παλῆος λόγος ὅτι «ἡ ἀγάπη τυφλώνει» σημαίνει, βέβαια, ὅτι κατὰ τὸ πρῶτο στάδιο τοῦ ἔρωτος ὁ ἕνας σύντροφος εἶτε δὲν ἀντιλαμβάνεται τὶς ἐλλείψεις τοῦ ἄλλου ἢ τὶς ἀντιλαμβάνεται διαφορετικὰ ἀπ' ὅ,τι εἶναι. Μόνον ἔπειτα ἀπὸ μικρότερο ἢ μεγαλύτερο χρόνο στὴν καθημερινὴ ζωὴ διακρίνει τὶς ἐλλείψεις τοῦ ἄλλου καὶ τὶς αἰσθάνεται σὰν περισσότερο ἢ λιγώτερο ἐνοχλητικὲς. Σὲ πολλοὺς ἀρχίζει τότε μιὰ διαδικασία, κατὰ κανόνα ἀσυνείδητα, πού ἔχει σκοπὸ ν' ἀλλάξῃ τὸν ἀγαπημένο σύντροφο σχετικὰ μ' αὐτὲς ἢ ἐκεῖνες τὶς ιδιότητες, καὶ μάλιστα ἔτσι ὥστε νά ἐξακολουθῇ ν' ἀνταποκρίνετα στὸν ἰδεώδη τύπο πού εἶχαν φαντασθῇ. Κατὰ πολλοὺς τρόπους ἐπιτυγχάνει ὁ ἕνας, τοῦλάχιστον σὲ κάποιο βαθμὸ, μιὰ μεταβολὴ τῆς προσωπικότητος τοῦ ἀγαπημένου ἄλλου. Αὐτὸ τότε εἶτε ἀνταποκρίνετα σὲ πραγματικὴ ἀλλαγὴ, δηλαδή ὁ ἄλλος προσαρμόζεται σὲ ὀρισμένα χαρακτηριστικά, εἶτε ἐκεῖνος πού εἶχε τὴν τάσι νά μεταμορφώσῃ τὸ σύν-

τροφό του φαντάζεται τώρα ότι έπέτευχε ν' αλλάξει στὸν ἄλλο τὰ «ἀσυμπαθή» χαρακτηριστικά ἢ τρόπους συμπεριφορᾶς. Ἐπειτα ἀπὸ μῆνες ἢ ἔτη ἀντιλαμβάνεται μὲ μεγαλύτερη ἢ μικρότερη λύπη ὅτι ἡ πραγματικότης ἦταν διαφορετική: Ὁ σύντροφός του δὲν εἶχε ἀλλάξει ἢ ἡ ἀλλαγὴ ὠρισμένων τρόπων συμπεριφορᾶς ἔγινε μόνον γιὰ μικρὸ χρονικὸ διάστημα.

Ἀρχίζει κατόπιν μία δεύτερη φάσις τῆς διαδικασίας κατὰ τὴν ὁποία ὁ ἕνας σύντροφος θὰ εἶναι ἀπογοητευμένος καὶ ὁ ἄλλος κάπως προσβεβλημένος. Ἀνάλογα μὲ τὴν ἰδιοσυγκρασία ἀναπτύσσονται παραίτησις ἢ ἐπιθετικότης· συχναὶ τότε, ἢ σύγκρουσις ἀνάθει μὲ ὅποι-ἀδήποτε ἐκδήλωσι.

Βεβαίως δὲν εἶναι δυνατόν νὰ τονισθῆ ἄρκετά, ὅτι ἡ συμπεριφορὰ τοῦ ἀνθρώπου δὲν προσδιορίζεται ἀπὸ τὰ ἐνστικτικὰ ὅπως στὰ ζῶα, ἀλλ' ἐξαρτᾶται ἀπὸ ποικίλους παράγοντας. Φυσικὰ ὁ ἄνθρωπος σ' ἀντίθεσι ἀπὸ τὸ ζῶο ἔχει τὴ θασικὴ δυνατότητα ἐλευθέρως ἐκλογῆς. Γνωρίζομε ὅμως ἀπὸ τὰ δεδομένα τῆς Ψυχολογίας τῆς Συμπεριφορᾶς καὶ τῆς Κοινωνιολογίας ὅτι καὶ ἐδῶ πολλὰ «προσδιορίζονται», δηλαδὴ καθορίζονται ἐκ τῶν προτέρων. Ἐν τούτοις, ὁ ἄνθρωπος δὲν εἶναι ζῶον καὶ τὰ ζῶα δὲν ἔχουν ἀνθρώπινη συμπεριφορὰ, ἀκόμη καὶ ἂν κάποτε μορπὴ νὰ φαίνεται ἔτσι σὲ ὠρισμένες περιπτώσεις ἢ σὲ ὠρισμένες καταστάσεις.

Μποροῦμε μάλιστα νὰ ἰσχυρισθοῦμε, ὅτι, γιὰ τὸν ἄνθρωπο, σὲ ὠρισμένες περιπτώσεις θὰ ἦταν ἀπλούστερο, ἂν ἐξηρτᾶτο περισσότερο ἀπὸ τὰ ἐνστικτικὰ καὶ ἂν ἦταν περισσότερο ἀναγκασμένος ν' ἀκολουθῆ σταθεροῦς τύπους συμπεριφορᾶς. Ὅμως δὲν συμβαίνει αὐτό, καὶ δὲν λυψάμαστε γι' αὐτό.

Παραδείγματα συγκρούσεων.

Ὅσον ἀφορᾷ τὶς καταστάσεις συγκρούσεως πρὸ τοῦ γάμου, εἶναι δυνατόν νὰ διακρίνωμε ἐσωτερικούς καὶ ἐξωτερικούς παράγοντες, οἱ ὅποιοι τὶς προκαλοῦν.

Γιὰ νὰ γίνωμε σαφέστεροι παραθέτομε μερικὰ παραδείγματα ἀπὸ τὴν πείρα τῶν συμβουλευτικῶν γραφείων:

Πρόκειται γιὰ τὴν περίπτωσι μιᾶς φοιτήτριας τῆς φιλολογίας τῆς τρίτης ἐξαμηνίας, 22 ἐτῶν, πού ἔρχεται στὸ συμβουλευτικὸ γραφεῖο, διότι ἀντιμετωπίζει ἰσχυρὴ ἔντασι μὲ τοὺς γονεῖς της. Παραπονεῖται ὅτι καὶ οἱ δύο γονεῖς της δὲν ἔχουν καμία κατανόησι γι' αὐτήν, ὅτι συνεχίζουν νὰ ρυθμίζουν τὴ ζωὴ της σὰν νὰ ἦταν μικρὸ παιδί.

Εἶναι μοναχοκόρη καὶ ὡς τώρα εἶχε ἐξέλξει ὁμαλὴ ἀπὸ κάθε ἀποψι. Πρὶν ἀπὸ ἕνα καὶ μισὸ χρόνο ὑποφέρει ἀπὸ ἀϋπνίες καὶ πονοκεφάλους πού ἡ ἴδια ἀποδίδει στὴν αὐξανομένη ψυχικὴ φόρτισι.

Τὰ συμπεράσματα ἀρκετῶν ἐπισκέψεων δίδουν τὴν ἐξῆς εἰκόνα:

Οἱ γονεῖς τῆς παρέχουν σχετικῶς μικρὸ χαρτζηλίκι μὲ τὴν ὑποχρέωσι νὰ προσφέρῃ ἕνα ἐλάχιστο στὸ νοικοκυριό. Αὐτὸ ὅμως δὲν τὴν στενοχωρεῖ τόσο, ὅσο τὸ γεγονός ὅτι οἱ γονεῖς της προσπαθοῦν νὰ ἐμποδίσουν, ἂν εἶναι δυνατόν τελείως, τὴ συναναστροφὴ μὲ τὸ φίλο της, πού τὸν γνωρίζει ἀπὸ τότε πού ἦταν 10 ἐτῶν. Ὁ λεγόμενος φίλος, συνουμῆλικός της, εἶναι αὐτὸ τὸν καιρὸ στρατευμένος καὶ μόνον τὰ Σαββατοκύριακα βρίσκεται στὴν ἴδια πόλι μ' αὐτήν.

Ἡ νέα σπουδάζει στὸ μέρος πού ζοῦν οἱ γονεῖς της καὶ κατοικεῖ μαζί τους. Ὅπως εἶναι αὐτονόητο, κατορθώνει, παρὰ τὴν ἀπαγόρευσι, νὰ συναντᾶται μὲ τὸ φίλο της ἀρκετὰ κανονικὰ καὶ νὰ εἶναι μαζί του μισὴ ἢ καὶ ὀλόκληρη ἡμέρα. Κατὰ τὴ διάρκεια τῶν ἐπισκέψεων στὸ ἰατρικὸ γραφεῖο ἐλεύθερα ἀναφέρει, ὅτι πρὶν ἀπὸ τρία ἔτη ἔχει ἰδιαίτερες σχέσεις μ' αὐτόν — προηγουμένως βεβαίως δὲν εἶχε ποτὲ σοβαρὰς γνωριμίας. Ἐπανειλημμένως καὶ σαφῶς ἐκφράζει τὴ σταθερὴ πρόθεσι, νὰ πανθρευθῆ ἀργότερα αὐτόν τὸ φίλο. Κατὰ τὶς ἐπισκέψεις ἐπαναλαμβάνει πολλὰς φορὰς αὐθόρμητα τὴν πρόθεσί της γιὰ γάμο πού θὰ πραγματοποιοῦσε μετὰ τὸ τέλος τῆς ἐπαγγελματικῆς της μορφώσεως.

Κάθε πεπειραμένος σύμβουλος ὅμως γνωρίζει ὅτι τέτοιες διαθεβαιώσεις εἶναι ὄχι μόνον πρόωρες, ἀλλὰ καὶ σαφῶς ὑποπτες. Χωρὶς ἀμφιβολία στηρίζονται σ' ἕνα σταθερὸ καὶ ἔντιμο μακρινὸ σκοπό, ὁ ὅποιος θὰ πραγματοποιη-

θή κάτω από οποιοσδήποτε συνθήκες.

Ἄλλὰ κατὰ τὴ διάρκεια τῶν ἐπισκέψεων συνέθη μία μεταβολή, ὅταν ἡ νέα σὲ μία ἀποκρηάτικη ἐκδήλωσι γνώρισε ἕναν πανεπιστημιακὸ βοηθὸ τὸν ὁποῖο, ὅπως ἔλεγε, ἐρωτεύθηκε «παράφορα». Ἐξακολουθοῦσε ν' ἀγαπᾶ πολὺ, ὅπως ἐθεβαίωσε, τὸν παιδικὸ της φίλο, καὶ χαρακτηρίζε τὴν περαστικὴ τῆς ἀδυναμία μόνον σάν «περιθωριακὴ». Ὁ σύμβουλος ὅμως ἀντελήφθη ἀμέσως, ὅτι ἐδῶ δὲν ἐπρόκειτο γιὰ μία ἀπλή «περιθωριακὴ» ὑπόθεσι, ἀλλὰ γιὰ μία τελειῶς νέα στιγμὴ στὴν ἐξέλιξι τῆς νέας. Μία ἡμέρα, ἔπειτα ἀπὸ ἕξη μῆνες, ἡ τελευταία δήλωσε αὐθόρμητα: «Μὲ τὸν Rudi, τέλειωσαν ὅλα».

Τώρα ἐμφανίζεται φανερά ἡ ἤδη ἀπὸ καιρὸ ὀγκουμένη σύγκρουσις. Πάντοτε εἶχε ἐκφράσει τὴν πρόθεσι νὰ ξεπεράσῃ τὸν ἔρωτα γιὰ τὸν πανεπιστημιακὸ βοηθὸ καὶ νὰ μείνῃ πιστὴ μὲ ὅλες τῆς τὶς δυνάμεις στὸ παιδικὸ της φίλο, τὸν Rudi. Πάντοτε ἀκόμη προσπαθοῦσε ν' ἀγκιστρῶθῃ σ' αὐτὸν τὸν Rudi, κάπου κάπου, ἂν καὶ σπάνια, συνητᾶτο ἀκόμη μαζί του, παράλληλα ὅμως διετῆρει μία σχετικὰ στενὴ (ὄχι σεξουαλικὴ) φιλικὴ σχέσι μὲ τὸν πανεπιστημιακὸ βοηθό.

Ποῦ ὑπῆρχε σ' αὐτὴ τὴν περίπτωσι ἡ σύγκρουσις; Κατ' ἀρχὴν στὸ γεγονὸς ὅτι ἡ νέα δὲν εἶχε μπορέσει μὲ κανένα τρόπο, ἂν καὶ δὲν τὸ ἐξέφραζε, ν' ἀποφασίσῃ ἀνάμεσα στοὺς δύο ἄνδρες. Ἡ σύγκρουσις εἶχε ἀναφανῆ μὲ τὴν ἐξωτερικὴ ἀφορμὴ τῆς ἀποκρηάτικης ἐορτῆς, κατὰ τὴν ὁποία εἶχε ἐρωτευθῆ τὸ βοηθό. Ἄλλὰ τὸ θαυτέρο πρόβλημα συνίστατο σὲ κάτι ἄλλο, στὸ ὅτι δηλαδὴ ὁ παιδικὸς φίλος, ὁ Rudi, εἶχε παίξει ἕναν τελειῶς ὠρισμένον ρόλο. Ἦταν ὁ ἀποφασιστικὸς «σταθμὸς» στὴ διαδικασίᾳ τῆς «ἀπαγκιστρώσεως ἀπὸ τὸ πατρικὸ σπίτι». Κατὰ τὴ δευτέρα φάσι τῶν ἐπισκέψεων στὸ ἱατρικὸ γραφεῖο ἡ σύγκρουσις μὲ τοὺς γονεῖς εἶχε παραγκωνισθῆ τελειῶς. Μέσα τῆς εἶχε κάνει ἕνα σοβαρὸ θῆμα ἀπὸ τοὺς γονεῖς πρὸς τὴν ἀνεξαρτησίᾳ μ' αὐτὸ ὃ Rudi ἐπίσης γι' αὐτὴν δὲν ἦταν πλέον «ἐπίκαιρος».

Ἄν τώρα ἐκεῖνος ὁ πανεπιστημιακὸς βοηθὸς θὰ γίνῃ ὁ μελλοντικὸς σύζυγος τῆς νέας, δὲν τὸ ἐξετάζομε.

Ἐχομε λοιπὸν ἐδῶ μία κατάστασι συγκρούσεως ποὺ προφανῶς θὰ ἔπρεπε νὰ εἶναι συχνή. Πρόκειται γιὰ μία σύγκρουσι ποὺ ἀντιπροσωπεύει ἕνα στάδιο στὴν προσωπικὴ διαδικασίᾳ ὠριμάσεως ἐνὸς νέου, ἔξυπνου, ἀνθρώπου ποῦ, ἀσυνείδητα, ἐλευθερώνεται ἀπὸ ἕναν ἐξαιρετικὰ δυνατὸ δεσμὸ μὲ τοὺς γονεῖς. Ἄλλὰ ποιὸς θὰ θρεθῆ νὰ συμβουλεύσῃ αὐτὸ τὸ κορίτσι, ὅτι ὁ δρόμος τῆς δὲν εἶναι ὁ ἀληθινὸς δρόμος τῆς πνευματικῆς ἐλευθερίας;

Κατάστασις συγκρούσεως, ὡς πρόβλημα «ὀψίμου ὠριμάσεως».

Πρόκειται γιὰ ἕναν μηχανικὸ 32 ἐτῶν, τὸ μικρότερο παιδί μιᾶς ἐξαμελοῦς οικογενείας. Ὁ πατέρας του διευθύνει ἕνα ἐργοστάσιον αὐτὸς καὶ ὁ μεγαλύτερος ἀδελφός του ἐργάζονται στὴν πατρικὴ ἐπιχείρησι σάν ὑπάλληλοι. Αἰσθάνεται νὰ μειονεκτῆ σὲ κάθε τομέα μπροστὰ στὸν μεγαλύτερο ἀδελφὸ του καὶ παίζει ἐπίσης ἕναν πολὺ πιὸ ἀσήμαντο ρόλο ἀπ' αὐτόν. Ὁ πατέρας ἐμφανῶς προτιμᾷ τὸν μεγαλύτερο. Αἰσθάνεται ὅτι δὲν τὸν ἀποδέχονται σωστὰ τὸ χᾶιδεμα τῆς μητέρας του τὸν ἐνοχλεῖ.

Ἐρχεται στὸ συμβουλευτικὸ γραφεῖο, καθὼς σκέπτεται ὅτι πρέπει σὲ λίγο νὰ νυμφεθῆ, ἀφοῦ ἤδη σιγά-σιγά ἔχει γίνῃ ἀρκετὰ μεγάλος. Ἐχει μία φίλη ποὺ τοῦ ταιριάζει ἐξαιρετικὰ, ἀλλὰ δὲν εἶναι βέβαιος, ἂν εἶναι γι' αὐτόν ἡ κατάλληλη σύζυγος. Περιγράφει αὐτὴ τὴ φίλη σάν ἕναν τύπο συμπαθητικὸ, ἀνυπόκριτο καὶ μὲ καλὸ χαρακτήρα. Καὶ οἱ δύο μποροῦν νὰ χαρακτηρίζονται εὐποροὶ καὶ προέρχονται ἀπὸ ὅμοιο περιβάλλον. Καθαρὰ ἐξωτερικὰ ἐμπόδια ἐπομένως δὲν ὑπάρχουν κανενὸς εἶδους, μόνον δὲν εἶναι βέβαιος, ἂν αὐτὴ ἡ γυναῖκα ἀληθινὰ εἶναι ἡ κατάλληλη γι' αὐτόν. Ὅταν ρωτήθηκε, παραδέχεται, ὅτι τοῦ θυμίζει πολὺ τὴν μητέρα του μὲ τὸν τρόπο τῆς νὰ τὸν χαιδεύῃ, τὴν τρυφερότητά τῆς καὶ τὴν εὐκολία τῆς νὰ προσαρμόζεται. Δὲν συμπαθεῖ τὰ ὑπερβολικὰ χᾶδια καὶ φοβάται ὅτι αὐτὴ ἡ γυναῖκα ἀργότερα θὰ γίνῃ ἴδια μὲ τὴν μητέρα του. Κατὰ τὴ διάρκεια διαφόρων ἐπισκέ-

ψεων γίνεται φανερό, ότι αισθάνεται πολύ «κυκλωμένος» από τη φίλη του και δεν μπορεί ν' άποφασίση αυτό τὸ γάμο, ἂν και αισθάνεται ἀναγκασμένος, ὅπως λέγει «νά παραμερίση τὰ ὑπόλοιπα ἐμπόδια».

Τὶ συμβαίνει ἐδῶ; Πρόκειται γιὰ ἕναν ἐξαιρετικά «μαζεμένο» ἄνθρωπο, ὁ ὁποῖος εὕρισκεται μπροστὰ στὴν ἀπόφασιν τοῦ γάμου, δὲν εἶναι ὅμως ἀκόμη βέβαιος γιὰ τὴν ἐκλογὴ τῆς συντρόφου. Ἀκόμη και μὲ βαθύτερη γνῶσιν ὀλοκλήρου τοῦ προβλήματος, γιὰ ὁποιοδήποτε σύμβουλο θὰ ἦταν τολμηρὸ νὰ συμβουλευθῆ τὴν ἀπόφασιν γιὰ γάμο. Καὶ ἐδῶ φαίνεται ὅτι εὕρισκόμεθα μπροστὰ σὲ μία διαδικασίαν, ἡ ὁποία περιλαμβάνει τὴ λεγομένη σύγκρουσιν τῆς μητέρας και ἡ ὁποία δὲν ἔχει ἀκόμη τελειώσει.

Ἄς ἀναφέρωμε μίαν παρόμοιαν περιπτῶσιν πού ἀφορᾷ μίαν ἀδελφὴν νοσοκόμο 33 ἐτῶν, ἡ ὁποία ἔρχεται γιὰ συμβουλή πρὶν ἀπὸ τὸ γάμο τῆς, μὲ τὸ ἔξις συγκεκριμένο πρόβλημα:

Ἡ ἐντυπωσιακὰ ὠραία γυναῖκα, πού δείχνει πολὺ νεώτερη, θέλει νὰ πανδρευθῆ ἕναν ἔξνο, παρὰ τὴ θέλησιν τῶν γονέων τῆς. Ἐξωτερικά, αὐτὸς ὁ νέος ἄνδρας, πού εἶναι 3 χρόνια μεγαλύτερός τῆς, ἀνταποκρίνεται τελείως μὲ τίς «ἀστικὲς» ἀπαιτήσεις: Προέρχεται (ὅπως και ἡ νέα γυναῖκα) ἀπὸ καλὴ οἰκογένειαν αὐτὸν τὸν καιρὸ εἶναι τοποθετημένος ὡς διπλωματικός ὑπάλληλος σὲ μίαν μικρὴν χώραν γειτονικὴν τῆς Ὁμοσπονδιακῆς Δημοκρατίας. Καὶ οἱ δύο εἶναι «αὐστηρῶς καθολικοὶ» και οὐναντῶνται κατὰ κανονικὰ διαστήματα, τουλάχιστον μίαν φορά τὸ μῆνα, κάθε φορά ἀρκετὲς ἡμέρες. Δὲν εἶχαν ποτὲ κανενὸς εἵδους ἰδιαίτερες σχέσεις, οὔτε τώρα ἀκόμη, ἐπειτα ἀπὸ γνωριμίαν δύο ἐτῶν.

Καὶ ἐδῶ ἡ σύγκρουσις: «Θὰ ἤθελα νὰ πανδρευθῶ, ἔχω θρῆ τὸν κατάλληλον σύντροφον, ἀλλ' αὐτὴ τὴ στιγμὴ δὲν γνωρίζω τί πρέπει νὰ κάνω' νὰ τὸν πανδρευθῶ ἢ ὄχι;»

Τὸ ἱστορικὸ παρουσιάζει ἐδῶ μίαν ἐξαιρετικὰ κανονικὴν και ἐπαγωγικὴν σχέσιν μὲ τοὺς γονεῖς και ἐπίσης μίαν καλὴν σχέσιν μὲ τὸν πατέρα. Ἡ σύγκρουσις ἐμφανίζεται «μόνον ἐξωτερικά», δηλαδὴ ἐκ μέρους τῆς οἰκογενείας προβάλλονται δυσκολίες μόνον ἐναντι τοῦ γεγονότος ὅτι ὁ ἐνδιαφερόμενος δὲν εἶναι γερμανός. Οἱ γονεῖς προφητεύουν δυσκο-

λίες λόγῳ τῆς διαφορετικῆς γλώσσης και μίαν ζωὴν μὲ σχετικῶς ἀβέβαιον μέλλον και συχνὲς ἀλλαγὰς κατοικίας σὲ ἔξενες χώρες. Ἡ νέα γυναῖκα εἶναι βέβαια ἀποφασισμένη νὰ ἐκτεθῆ σ' ὅλους αὐτοὺς τοὺς κινδύνους, ἐν τούτοις διατηρεῖ ἀκόμη δικαιολογημένα ἀμφιβολίες, διότι πιστεῖται ὅτι δὲν γνωρίζει ἀκόμη ὀριστικὰ ἂν εἶναι ἀρκετὰ ὠριμὴ γιὰ ν' ἀνταποκριθῆ στὶς ἐξωτερικὰς και ἐσωτερικὰς ἀπαιτήσεις. Ἐπειτα ἀπὸ ἀρκετὰς ἐπισκέψεις σὲ συμβουλευτικὸν γραφεῖον γίνεται ἀκόμη φανερό ὅτι ἡ δυσκολία εὕρισκεται «βαθύτερα» και ἡ νέα γυναῖκα φοβᾶται νὰ ἐνδῶσῃ στὶς πιέσεις τοῦ νοτιοευρωπαϊκοῦ φίλου τῆς, διότι διαισθάνεται μυστικὰ ὅτι θὰ τὸν ἀπογοητεύσῃ στὶς προσδοκίας του' ὄχι ἴσως στὸ πεδῖον τῶν ἰδιαιτέρων σχέσεων, ἀλλὰ μᾶλλον στὸ διανοητικὸν πεδῖον. Τονίζει ὅτι εἶναι ἕνας ἐξαιρετικὰ εὐφυὲς και μεγάλως μορφώσεως ἄνθρωπος, γιὰ τὸν ὁποῖον αὐτὴ μὲ τὴ δικήν τῆς μὲρψωσιν δὲν εἶναι ἀντάξια.

Πρόκειται ὄχι μόνον γιὰ μίαν συλλογὴν ἐξωτερικῶν παραγόντων, ἀλλ' ἐπίσης γιὰ ἕνα βαθὺ πρόβλημα. Πιστεῖται ἀσφαλῶς, ὄχι ἄδικα, ὅτι ἡ νέα γυναῖκα δικαιολογημένα ἔχει ἀμφιβολίες και δὲν θὰ κάνη ἀσχῆμα, ἂν περιμένη λίγον ἀκόμη καιρὸ πρὶν ἀποφασίση.

Σεξουαλικά σχέσεις πρὸ τοῦ γάμου.

Ἄν ἐδῶ ἐγγιζώμε τὸ πρόβλημα τῶν σεξουαλικῶν σχέσεων πρὸ τοῦ γάμου μόνον μὲ λίγες γραμμὰς αὐτὸ γίνεται ἐν ὄψει τῆς ἐπεξεργασίας τοῦ ὅλου θέματος στὸ βιβλιαράκι τῶν H. Bouckle και J. Kouhne (Matthias - Grounewald, Mainz 1967), μὲ τίτλον «Σεξουαλικά σχέσεις πρὸ τοῦ γάμου» και ὑπότιτλον «Ἡ κατάστασις μεταξὺ τῆς σπουδαζούσης νεολαίας».

Ἀφήνοντας κατὰ μέρος γιὰ μίαν στιγμὴ τίς σπουδαῖες πνευματικὰς ἀπόψεις πού συνδέονται μ' αὐτὸ, θὰ ἤθελα μόνον νὰ ὑποδείξω, ὅτι στὴ θάσιν καταστάσεων συγκρούσεων μὲ σεξουαλικά προβλήματα πρὸ τοῦ γάμου συχνὰ εὕρισκονται διαταραχὰς πού εἶναι δυνατόν νὰ τίς χαρακτηρίσωμε σάν «ἐλλιπὴ ὠριμότητα γάμου». Μὲ τὸν ὄρον «ὠριμότης γάμου» ἐννοοῦμε τὴν ἱκανότητα γιὰ ὑπομονὴν και συμβιβαστικότητα, τὴν κυ-

ριαρχία ἐπὶ τῶν παθῶν, τὴν πείρα τῆς ζωῆς καθὼς καὶ τὴ διάθεσι γιὰ ἀνάληψι εὐθυνῶν. Ἄκόμη ἀνήκει στὴν ὀριμότητα γάμου ἢ ἱκανότης κατανοήσεως τοῦ ἰδίου προσώπου. Ἐξ ἴσου σπουδαία, ὅπως ἢ ὀριμότης, εἶναι γνώσις τῆς ἰδίας, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, κρυμμένης, δυναμικῆς ποῦ τὴν ἔχει παρουσιάσει ἢ σημερινὴ ἀναλυτικὴ ψυχοθεραπεία. Σημαντικὸ καθῆκον γιὰ κάθε ἄνθρωπο εἶναι τὸ νὰ ἀναγνωρίσῃ τις μυστικῆς, κρυφῆς καὶ ἀπωθημένες ἰσχυρῆς ἐπιθυμίες, τις τυχόν προβολῆς τῶν ἰδίων παθῶν καὶ φόβων στὸ σύντροφο, καθὼς καὶ τις ἀνομολόγητες προσδοκίαις καὶ ἐπιθυμίες. «Στὴν ἐτοιμότητα γιὰ γάμο ἀνήκει καὶ ἡ γνώσις τῶν δυναμισμῶν τῆς σεξουαλικότητος καὶ ἡ ἀναγνώρισις στὸν ἑαυτό μας τοῦ μέρους ἐκείνου τοῦ ἐγὼ ποῦ ἀνήκει στὸ ἄλλο φύλο» (Κουιηνε, ἔ.ἀ.).

Πολλοὶ νέοι καὶ νέες ἀκόμη καὶ σήμερα δὲν προσφέρουν αὐτῆς τις προϋποθέσεις. Ἔτσι ὁμως εἶναι συγχρόνως ἀνίκανοι νὰ βλέπουν τὴ δυναμικὴ τῶν ἐρωτικῶν ἢ σεξουαλικῶν προβλημάτων, ἀκόμη περισσότερο νὰ τὰ κ υ θ ε ρ ν ο ῦ ν. Μία μόνον ἐπιφανειακὴ ἀντιμετώπισις αὐτῶν τῶν πραγμάτων μπορεῖ νὰ ἔχῃ ἐπικίνδυνες συνέπειες.

Σήμερα διαβλέπω κάτι τὸ τραγικὸ εἰς τὸ ὅτι τὰ περισσότερα ζεύγη δὲν εἶναι καθόλου προετοιμασμένα γιὰ τὴν ἐμφάνισι πραγματικῶν καταστάσεων συγκρούσεως. Ἡ κάνουν ἐκεῖνο ποῦ αὐτοὶ θεωροῦν σωστό, ἢ παραιτοῦνται, ὅταν δὲν μποροῦν νὰ διακρίνουν ἄρκετὰ καθαρὰ τις συνέπειες τῶν πράξεών τους.

Καὶ ὁμως πρέπει νὰ βοηθηθοῦν οἱ νέοι μας νὰ βλέπουν καθαρὰ, τίμια καὶ χωρὶς προσχήματα τὴν πραγματικότητά τῆς ἀ ν θ ρ ὄ π ι ν η ς ζωῆς.

Θὰ μπορούσαμε τώρα νὰ θέσωμε τὸ ἐρώτημα, ἂν εἶναι δυνατὸν νὰ θεωρήσωμε κάθε τι ποῦ ἀφορᾷ τις συγκρούσεις ἀποκλειστικὰ ὡς κρίσι ὀριμάνσεως. Ἀσφαλῶς ὄχι ὅλα, ἀλλ' ἴσως πολλὰ ἔχουν ἄμεσο ἢ ἕμμεσο σχέσι μὲ τὴν προσωπικὴ διαδικασίαν τῆς ὀριμάνσεως.

Ἡ ἀνάπτυξις τοῦ ἀνθρώπου σὲ ἐλευθερίαν, ἱκανὴ νὰ παίρῃ ἀποφάσεις, ἔτοιμη νὰ παίρῃ ἀποφάσεις καὶ ἱκανὴ γιὰ συνειδητῆς ἀποφάσεις προσωπικότητά γίνεται κατὰ στάδια καὶ δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ξεφύγῃ ἀπὸ κρίσεις ἢ συγκρούσεις. Οἱ συγκρούσεις κατὰ κάποιον ἔννοια εἶναι οἱ δείκτες μιᾶς συχνὰ δύσκολης ἐξελίξεως. Πολλὰ ἄτομα κατὰ τρόπο μοιραῖο μένουν στάσιμα σὲ κάποιο σημεῖο τῆς ἀναπτύξεως καὶ πραγματοποιοῦν — ἂν πραγματοποιοῦν — μόνον ἔπειτα ἀπὸ πολὺπλοκες δυσκολίες, ἴσως ἀργότερα, τὴ λεγομένη ὀψιμη ὀρίμανσι' ἄλλα δὲν φθάνουν ποτέ στὴν κατάστασι τῆς ἐλευθέρας, ἱκανῆς νὰ παίρῃ συνειδητῆς ἀποφάσεις προσωπικότητος.

Συγκρούσεις καὶ κρίσεις ἀνήκουν στὴν ἀνθρωπίνην ζωὴν. Ἀλλὰ μιὰ ὑγιῆς προσωπικότης πρέπει νὰ ζητήσῃ νὰ διαφωτισθῇ καὶ νὰ ἀναλάβῃ ἐνσυνειδήτως τὴ λύσι γιὰ νὰ προχωρῇ στὸν πλουτισμὸ τῆς ἐσωτερικῆς ζωῆς.

GOUNTER STRUCK

Π Ε Ν Τ Α Ε Δ Ρ Α

‘Ο χειμώνας τέλειωσε...
Καιρός νά κονταροχτυπηθῶ
μὲ τὶς ἀποστασίες μου.
Κάποιος ὑποδέχεται τὴν ἀνοιξη
«εἰς Κρανίου τόπον...».

Φτάνει κι ἕνας μονάχα κοσμὸς
γιὰ νά προσέξεις τὰ βατράχια.
Μιὰ τρίλια ἀνάερη νά αἰσθανθεῖς τ’ ἀηδόνια.
—Λευτέρωσε ἀπὸ τὴν αἰχμαλωσία τοῦ χρόνου
τὶς ἀγγελικὲς σου φτεροῦγες...

Μπορεῖς νά ξεκινήσεις,
ἀπὸ βοριά ἢ νότο, μ’ ἕνα καγιάκ.
Μ’ ἔν’ ἄλογο, ἀπὸ ἀνατολὴ ἢ δύση.
Μὲ διαστημόπλοιο. Στρατοκόπος...
—«Ὡς ὠραῖοι οἱ πόδες τῶν εὐαγγελιζομένων τὰ ἀγαθὰ!»

Λιθοκάρδιοι τῆς σοφίας μας οἱ ἱεροφάντες.
Οἱ ὀργισμένοι στίχοι μας πῆλινη σάρκα.
«Ὅτι ἀνέβη θάνατος διὰ τῶν θυρίδων ὑμῶν...».
—Δὲν ἀπελπίζομαι. Οὐράνιο τόξο
τὰ εὐλαλα χεῖλη τῶν ταπεινῶν.

‘Ο Ὀδυσσεὺς συνάζει τοὺς συντρόφους του.
Ἡ Κίρκη, φιλόσαρκος δαίμων,
τὸ ραβδί της ἀνεμίζει.
Στοχάσου τὸ τελευταῖο σκαλοπάτι!
«Ἀνθρωπος ὡσεὶ χόρτος αἱ ἡμέραι αὐτοῦ...».

ΝΙΚΟΣ ΤΥΠΑΛΔΟΣ

ΕΝΑ ΕΠΕΙΣΟΔΙΟ

Κάτι άσυνήθιστο γίνονταν στην πολυκατοικία. Κείνο τὸ Κυριακάτικο πρωϊνὸ εἶχε γεμίσει κόσμο τὸ κλιμακοστάσιο...

Οἱ ἐνοικιαστές τοῦ ἰσογείου: ἡ χήρα μὲ τὶς γάτες καὶ ὁ συνταξιούχος μὲ τὰ πουλιά, βρισκόνταν πλάϊ-πλάϊ. Παρ' ὅλη τὴν ἀντίθετη συναισθηματικὴ τοποθέτησή τους, εἶχαν ξεχάσει τὴν ψυχρὴ τους στάση. Συζητοῦσαν ζωηρὰ μὲ τὴν καθηγήτρια πιάνου τοῦ πρώτου ὁρόφου, ποὺ δὲν περνοῦσε ἡμέρα νὰ μὴ διαμαρτυρηθοῦν γιὰ τὸ ἀτέλειωτο παίξιμό της. Ὡς καὶ τὴν ἄμεση δράση εἶχαν καλέσει... Τρέχοντας εἶχε φτάσει καὶ ἡ κοσμικὴ κυρία τοῦ δευτέρου ὁρόφου. Γνωστὴ γιὰ ἀκατάδεχτη. Πάντα ἄψογα ντυμένη, δὲν χαιρετοῦσε κανέναν στὸ πέρασμά της. Τώρα εἶχε τρέξει μὲ τὸ νεγκλιζέ της, κάπως ἀχτένιστη. Καὶ συζητοῦσε μ' ὅλους μὲ μιὰ ζέση...

Βρισκόνταν ἐκεῖ ὁ φοιτητὴς τοῦ τετάρτου ὁρόφου καὶ τὸ ἀνδρόγυνο, ἀρεκτά ὄμοιο, τοῦ τρίτου: ὁ κύριος διευθυντὴς τῆς τραπέζης μὲ τὴν δυσκίνητη γυναῖκα του, ποὺ ἄσθμαινε καὶ γοργοανέβαινε τὸ στήθος της ἀπ' ἀγωνία. Ἐπὶ ἔρχον ἀκόμη καὶ δύο-τρεῖς ἐπισκέπτες.

Στέκονταν ὅλοι μαζεμένοι στὸ πλατύσκαλο τοῦ ρετιρέ. Ἀπ' τὴν ἀνοιχτὴν ἐξώθυρα, φαίνονταν ἕνας γέροντας παπποῦς μ' ἀνήσυχη μορφή καὶ μιὰ δεκαοχτάχρονη πεσμένη σὲ μιὰ πάνινη καρδέκλα. Ἡ κοπέλλα ἔδειχνε χλωμὴ, ἀκίνητη, μὲ κλειστὰ μάτια. Δίχως ἄλλο εἶχε περάσει κάποια μεγάλη ταραχὴ.

Ἄλλοι ζητοῦσαν νὰ μάθουν καὶ ἄκουγαν μιὰ περίεργη περιπέτεια: Λίγο πρὶν ἡ κοπέλλα εἶχε κατέβει τρέχοντας τὸ κλιμακοστάσιο γιὰ τὴν ἐφημερίδα τοῦ παπποῦ. Τὸ ἀσπασερὸ εἶχε πάθει βλάβη ἀπ' τὰ ξημερώματα. Τὸ κορίτσι χαρούμενο κατέβαινε πεταχτὰ τὰ σκαλιά, λές καὶ χόρευε. Εἶχε προσπεράσει τὸ ἀνδρόγυνο τοῦ τρίτου ὁρόφου ποὺ τὴν ὥρα αὐτὴ κατέβαινε σιγά-σιγά. Ἀπ' τὸ ἰσόγειο ανέβαινε ζωηρὰ ὁ φοιτητὴς... Ἐάφνου ἔχασε τὴν ἰσορροπία της. Λές καὶ τὴν ἔσπρωξε κάποιος ἐπίτηδες. Ἐέφυγε τὸ πόδι της ἀπ' τὸ μαρμαρένιο σκαλοτάτι καὶ κυ-

λίστηκε στὴ σκάλα μὲ ὀρμή. Κατρακύλησε δύο-τρία σκαλιά καὶ ἔχασε τὶς αἰσθήσεις της.

Τὸ ἀνδρόγυνο ποὺ ἀκολουθοῦσε κι' ὁ φοιτητὴς ποὺ ἀνέβαινε, ἀπὸ ἀντίθετες κατευθύνσεις, τρέξανε στὴν κοπέλλα μὲ ξεφωνητὰ τρόμου κι' ἀπελπισίας. Κι' αἴφνης εἶδαν κάποιον ποὺ δὲν τὸν εἶχαν προσέξει πρὶν — ἀνέβαινε τὴ σκάλα πρὶν ἀπ' τὸν φοιτητὴ — ν' ἀπλώνει τὸ χέρι του καὶ ν' ἀδράζει γερὰ τὸ σῶμα ποὺ κατρακυλοῦσε. Στὸ μεταξὺ εἶχαν φτάσει κι' οἱ ἄλλοι. Ὁ φοιτητὴς ἐπῆρε στὰ χέρια του τὴν λιποθυμισμένη καὶ τὴν ἀνέβασε προσεχτικὰ στὸ ρετιρέ. Τὸ ἀνδρόγυνο ἀκολουθοῦσε. Ἡ φασαρία κι' οἱ φωνές σήκωσαν τὴν πολυκατοικία στὸ πόδι. Μάζεψαν ὅλο τὸν κόσμο στὸ πλατύσκαλο...

Ὁ παπποῦς εἶχε ἀνοίξει τὴν πόρτα ἀνήσυχος, μὲ ἀκατάλυτα ξεφωνητὰ. Βλέποντας τὴν ἐγγονὴ του χωρὶς αἰσθήσεις, ἔτρεχε σαστισμένος πέρα-δῶθε μὲ νευρικὲς κινήσεις, χωρὶς νὰ κάνει τίποτε. Στὸ τέλος εἶχε κατορθώσει νὰ φέρει τρέμοντας ἕνα ποτήρι νερό... Τὸ κλιμακοστάσιο ἀτηχοῦσε ἀπ' τὴν ὀχλοβοή.

Σὲ λίγο ἡ κοπέλλα, θέλεις ἀπ' τὶς ἐντριβές, θέλεις ἀπ' τὸ βρεμμένο παντήλι ποὺ τῆς εἶχαν ἀπλώσει στὸ πρόσωπο, ἀνοίξε τὰ μάτια. Ἡ κυρία τοῦ διευθυντῆ πρώτῃ κύτταξε ὀλόγυρα:

— Ἀλλὰ πρέπει νὰ εὐχαριστήσουμε τὸ σωτήρα της - εἶπε. Ὅλοι κύτταξαν ὁ ἕνας τὸν ἄλλον ἐρωτηματικά, σὰν νὰ ἔλεγαν: Ἐσὺ ἦσουν; Μὰ κανεῖς δὲν μιλοῦσε.

— Ποιὸς ἦταν τότε; — ρώτησαν ὅλοι, σχεδὸν μὲ μιὰ φωνή. Καμμιά ἀπάντηση. Ἐγινε βαθεῖα σιωπὴ.

Ὁ παπποῦς σὰν νὰ θυμῆθηκε, ἐξήγησε, πὼς πολὺ πρὶν ἡ ἐγγονὴ του εἶχε φύγει γιὰ τὴν ἐκκλησία. Οἱ ἄλλοι ἀπ' τὸ σπῆτι εἶχαν πάει ἐκδρομὴ μὲ τ' αὐτοκίνητο. Ἐκείνη εἶχε ἐτοιμαστῆ καὶ κοινώνησε... Ἐμειναν ὅλοι τους σὺλλογισμένοι. Κάποιος ψιθύρισε: «τοῖς ἀγγέλοις αὐτοῦ ἐντελεῖται περὶ σοῦ, καὶ ἐπὶ χειρῶν ἀροῦσὶ σε, μήποτε προσκόψεις πρὸς λίθον τὸν πόδα σου...».

Γ. Δ. ΚΑΧΡΙΜΑΝΗΣ

ΑΚΤΙΝΕΣ ΜΑΪΟΣ 1973

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ ΕΝΟΣ ΣΤΟΧΑΣΤΟΥ

Ἀναζητήσεις καὶ Προοπτικαὶ

Μολονότι ἄρκετοὶ διακηρύσσουν τὸν θάνατον τοῦ Θεοῦ, ἀσχολοῦνται πολὺ μαζί του, ἔτσι ὥστε νὰ μὴ μᾶς πείθουν διὰ τὴν βεβαιότητα τῆς ἀπόψεώς των. Ἄν ὁ Θεὸς εἶναι κενὴ λέξις, διατὶ τόσον πολὺ ἀπασχολεῖ τὴν σκέψιν των.

Ὁ Sartre εἰς τὸ βιβλίον του «Les mots» ἀναφέρει ὅτι δὲν πιστεύει εἰς τὸν Θεόν. Θὰ περιμενε κανεὶς ὅτι τοιαύτη λύσις θὰ τὸν ἀπήλλασσεν ἀπὸ τὴν μεταφυσικὴν ἀγωνίαν του. Δὲν τὸν ἀπαλλάσσει ὁμως.

Εἰς τὰς τελευταίας σελίδας τοῦ βιβλίου του διαβάζομεν ὅτι ὁ γάλλος συγγραφεὺς παρομοιάζει τὸν ἑαυτὸν του μὲ ταξιδιώτην ποὺ ταξιδεύει ἀπὸ τὸ Παρίσι εἰς τὴν Dijon χωρὶς εἰσιτήριον, χωρὶς ἀποσκευάς, χωρὶς ἐλπίδα προορισμοῦ. Ἡ πικρία εἶναι κατάληξις τῆς ἀρνήσεως.

Ἡ ἀθεΐα προκαλεῖ κένωσιν τοῦ ἐγὼ ἀπὸ πλουσίας ἐμπειρίας καὶ βαθύτατα συναισθήματα. Ἀφίνει εἰς τὸ ἀσυνειδήτουν τὸν ἀρχέτυπον τοῦ Θεοῦ ἀνανάπτυκτον καὶ πρωτόγονον μὲ κατάληξιν τὴν πιεστικὴν ἔκφρασίν του εἰς τὴν συνειδήσιν ὑπὸ μορφάς καὶ σύμβολα ἀνόητα, ἀλλοπρόσαλλα καὶ ἡλίθια.

Ἔτσι ἀρνεῖσθε τὸν Θεόν, ἀλλὰ πιστεῦτε εἰς προλήψεις, θεοποιεῖτε τὴν τύχην καὶ τὴν σύμπτωσιν, διαβάζετε ἀστρολογίαν ἢ ἐπιδίδεσθε εἰς μαγικὰς προβλέψεις ἢ παρουσιάζετε πεισματικὴν συμπεριφορὰν.

* * *

Μέσα ἀπὸ τὸ κύμα τῆς ἀθεΐας εἰς τὴν Μ. Βρετανίαν ἀνακαλύπτω ἓνα φοιτητικὸν περιοδικόν. Βγαίνει εἰς τὸ Cambridge. Εἶναι καλαίσθητον εἰς τὴν ἐμφάνισιν, μοντέρνον εἰς τὴν ποικιλίαν καὶ τὴν ὕψην τῶν θεμάτων καὶ χριστιανικόν εἰς τὴν θεώρησιν τῶν προβλημάτων. Λέγεται Voice (a Christian Magazine for Students).

Ἔχω ἐμπρὸς μου ἓνα παλαιότερον τεύχος. Εἶναι κριτικόν, μαχητικόν, ὄριμον, μὲ ὀρθὰς θέσεις εἰς πολλὰ, μὲ ἀπόψεις συγκεκριμένας, μὲ λύσεις ἐφικτάς.

Εἰς τὰς σελίδας του εὐρίσκετε κριτικὴν διὰ τὸν D. H. Lawrence, παρατηρήσεις διὰ τὰ ἐρ-

γατικὰ προβλήματα, στοχασμοὺς διὰ τὸ νόημα τῆς ζωῆς ἢ τὴν ἀξίαν τοῦ γάμου.

Ἀπὸ τὴν ποικιλίαν τῶν θεμάτων τὰς περισσοτέρας σκέψεις μου ἐγέννησε μία ἀνάλυσις τῆς καταθλίψεως. Ἢμπορεῖ νὰ μὴ χάσωμε τὸν Θεόν, ὅπως ἀνέφερα εἰς τοὺς ἀρχικοὺς στοχασμοὺς τοῦ παρόντος σημειώματος. Ἢμπορεῖ ὁμως νὰ τὸν ἀφήσωμε νὰ ξεθωριάσῃ μέσα μας.

Ἢ καταθλίψις ἐκφράζεται ὡς ἀδράνεια, ἀδιαφορία, ψυχρότης, ἀπομόνωσις ἀπὸ τοὺς ἄλλους, ἠττοπάθεια, ἐγκατάλειψις τοῦ ἑαυτοῦ μας εἰς τὴν φορὰν τῶν ἐσωτέρων ψυχικῶν διεργασιῶν.

Εἰς τοιαύτας περιπτώσεις ἢ συναισθησις τῆς ἐνοχῆς λαμβάνει νοσηρὰν ἐκδήλωσιν. Ὁ ἄνθρωπος παύει νὰ πιστεύῃ ὅτι ὁ Θεὸς Ἢμπορεῖ νὰ τὸν λυτρώσῃ, οἱ φίλοι νὰ τὸν βοηθήσουν, ἢ προσευχὴ νὰ τὸν ἐνισχύσῃ. Ἀλλὰ μὴ αὐτὸν τὸν τρόπον ἐπιβαρύνει τὴν θέσιν του καὶ ὀδηγεῖται εἰς τὴν ἀπελπίσιν.

Ἄλλ' εἰς τὸ σημεῖον αὐτὸ χρειάζεται ξεκαθάρισμα. Ἄλλο πρᾶγμα εἶναι νὰ παραδέχωμαι τὰ λάθη μου καὶ ἄλλο νὰ βασανίζω τὸν ἑαυτὸν μου ἐξ αἰτίας των. Ὑπάρχει διαφορά μεταξύ τῆς λύπης διὰ μίαν ἀποτυχίαν ἀπὸ τὴν λύπην, ποὺ τρέφεται ἀπὸ τὴν ἀπόγνωσιν. Ἢ ἀπομάκρυνσις ἀπὸ τοὺς ἄλλους δι' αὐτοσυγκέντρωσιν διαφέρει ἀπὸ τὴν ἐγωιστικὴν ἀπομόνωσιν, ποὺ βυθίζει εἰς ὀδυνηρὰς σκέψεις.

Ἄν χάσω τὴν ἐγωνιστικότητα, δὲν διέπραξα ἀπλῶς ἓνα παράπτωμα, ἔχασα τὸν ἄγωνα. Ἄν ὁ Χριστιανισμὸς δὲν εἶναι χαρὰ, εἰς μάτην τὸν δέχομαι. Ἄν ὁ Θεὸς δὲν Ἢμπορῇ νὰ σηκώσῃ τὴν θλίψιν μου, ἄδικα τὸν πιστεύω· διότι τοῦ ἀφαιρῶ τὴν σπουδαιότεραν ἀρμοδιότητα· νὰ ἐκφράσῃ τὴν οὐσίαν Του· νὰ δείξῃ τὴν ἀγάπην Του: «Ὁ Θεὸς ἀγάπη ἐστὶ καὶ ὁ μένων ἐν τῇ ἀγάπῃ ἐν τῷ Θεῷ μένει καὶ ὁ Θεὸς ἐν αὐτῷ».

Ἄν κρατήσωμε τὸν Θεόν, κρατήσαμε τὴν ἀγάπην. Καὶ ἂν κρατήσωμε τὴν ἀγάπην, κρατᾶμε τὸν ἄγωνα καὶ τὴν χαρὰν. Διότι ἡ ἀγάπη εἶναι ἡ ἐσχάτη δημιουργία καὶ ἡ δημιουργία γεμίζει τὸν ἄνθρωπον ἀπὸ εὐδαιμονίαν.

ΣΤΟΧΑΣΤΗΣ

ΔΙ' ΕΝΑ ΚΑΛΥΤΕΡΟΝ ΜΕΛΛΟΝ

Τὸ χριστιανικὸ κίνημα τῆς Ἑλλάδος ἦταν, εἶναι καὶ δύναται νὰ γίνη μία ἐλπιδοφόρος προσπάθεια δι' ἓνα καλύτερον μέλλον. Ἀπὸ τὰ γυμνασιακὰ μᾶς χρόνια ποὺ τὸ γνωρίσαμε ἀντλήσαμε ἀπὸ αὐτὸ καινούργιες δυνάμεις γιὰ νὰ ἀντιμετωπίσουμε τὴν καθημερινὴν πάλην τῆς πνευματικῆς ζωῆς, καὶ ὅσοι συνεχίσαμε τὴν ἐπαφήν μᾶς μετὰ τὴν χριστιανικὴν κίνησιν εὐρύκαμε τροφοδοσίαν πνευματικὴν καὶ ἐμπνευσιν καὶ κατεύθυνσεις πρὸς ἀνεβάζματα σὲ ψηλὰς κορφάς, σὲ κοινωνικὴν δράσιν καὶ σὲ δημιουργικὴν προσπάθειαν κατὰ τὴν διάρκειαν τῶν πανεπιστημιακῶν μᾶς σπουδῶν.

Ἡ ἐνεργὸς συμμετοχὴ εἰς τὴν πνευματικὴν τροφοδοσίαν τῆς νέας γενεᾶς καὶ ἡ ἀκτινοβολία τοῦ χριστιανικοῦ μηνύματος καὶ εἰς τοὺς γύρω μᾶς, εἶναι τὸ φυσικὸ ἐπακόλουθον καὶ ἡ συνέχεια τῆς καρποφορίας εἰς τὰ ὅριμα χρόνια τῆς ζωῆς μᾶς.

Στὸ σημεῖο αὐτὸ πρέπει νὰ ἀναφέρουμε μερικὰ βασικὰ πράγματα τὰ ὁποῖα πιθανῶς νὰ βοηθήσουν πρὸς μίαν εὐρύτεραν καρποφορίαν καὶ ἀναπτέρωσιν τῆς ὅλης προσπάθειας, ἐπιφυλασσομένοι, ἐὰν εὕρῃ τὴν πρέπουσαν ἀπήχησιν τὸ παρὸν διὰ μερικὰς ἄλλας χρησίμους καὶ ἐποικοδομητικὰς προτάσεις, τὰς ὁποίας καὶ ὁ ὑπογράφων ἀλλὰ καὶ ἄλλοι ἴσως ἐπιστήμονες συνεργᾶται ἢ ἴσαν πρόθυμοι νὰ κάνουν καὶ πρὸ παντὸς νὰ βοηθήσουν κατὰ τὴν ἐφαρμογὴν τῶν.

1) Ὅλοι ὅσοι εἴμεθα εἰς θέσιν νὰ συνδράμωμεν τὴν προσπάθειαν ἐνδυναμώσεως καὶ ἐπεκτάσεως τοῦ θεσμοῦ τῶν Χριστιανικῶν Μαθητικῶν Ὁμάδων καὶ τῶν Κατασκηνώσεων πρέπει νὰ τὸ κάμωμεν μετὰ ὅλην μᾶς τὴν ἐνθουσιασμόν καὶ ὅλην μᾶς τὴν καρδίαν.

Φυσικὰ διὰ μίαν τοιαύτην προσπάθειαν θὰ χρειασθοῦν πόροι καὶ στελέχη καὶ ἓνα μῆνυμα ζωοφόρο καὶ ὀργάνωσις καὶ κόποι πολλοί.

Ἐὰν ἀπὸ τὰ παιδιά ποὺ ἀνήκουν σήμερα στὶς Χριστιανικὰς Μαθητικὰς Ὁμάδας ἐπιλεγθοῦν τὰ πλέον ἱκανὰ διὰ τὸ ἔργον τῶν ὁμαδάρχων καὶ ἀρχηγῶν εἶναι δυνατόν σιγὰ - σιγὰ νὰ ἐκπαιδευτοῦν ἄρκετὰ στελέχη ὥστε νὰ λειτουργήσουν ἄρκετὰ κατασκηνώσεις καὶ νὰ πλησιάσουν ἓνα μεγαλύτερον κύκλον τῶν νέων μᾶς.

Φυσικὰ θὰ χρειασθῇ νὰ λειτουργήσῃ καὶ κατασκηνώσις ἐκπαιδεύσεως στελεχῶν.

Εἶμαι βέβαιος ὅτι καὶ ἡ «Χριστιανικὴ Φοιτητικὴ Ἐνωσις», καθὼς καὶ ἡ «Ἐνωσις τῶν Ἐπιστημόνων», θὰ συνδράμουν τὴν προσπάθειαν αὐτήν. Εἰς τὸ σημεῖον αὐτὸ πρέπει νὰ ἀναφερθῇ καὶ ἡ ἀνάγκη τῆς διδασκαλίας μαθη-

μάτων κολυμβητικῆς καὶ ναυαγιοσωτικῆς τουλάχιστον εἰς ὄλους τοὺς ὁμαδάρχας.

Ἡ ἀνάγκη τῆς τοιαύτης ἐκπαιδεύσεως καθίσταται ἰδίως ἐμφανῆς κατὰ τοὺς καλοκαιρινούς μῆνας, ὁπότε ὁ ἀριθμὸς νέων καὶ παιδιῶν ποὺ χάνουν τὴν ζωὴν τῶν λόγῳ ἐλλείψεως τοιαύτης ἐκπαιδεύσεως — ὡς ἐμφαίνεται καὶ ἐκ τῶν ἐφημερίδων — εἶναι σημαντικὸς.

Μία τοιαύτη ἐκπαίδευσις εἶναι δυνατόν νὰ ὀργανωθῇ τῇ συνεργασίᾳ τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἐρυθροῦ Σταυροῦ, ἢ τῆς Γυμναστικῆς Ἀκαδημίας.

2) Ἡ προσπάθεια τῶν φοιτητικῶν σεμιναρίων ἐπαγγελματικοῦ προσανατολισμοῦ ἀξίζει νὰ συνεχισθῇ καὶ νὰ ἐνθαρρυνθῇ, ὥστε οἱ δεσμοὶ φοιτητῶν καὶ ἐπιστημόνων τῆς χριστιανικῆς κινήσεως νὰ εἶναι στενωτέρου καὶ νὰ δημιουργηθῇ διάλογος πρὸς λύσιν προβλημάτων, πρὸς καθοδήγησιν, πρὸς συνεργασίαν καὶ συναδέλφωσιν. Ἴσως κάθε ἐπιστήμων ὁ ὁποῖος τὸ θεωρῇ τίτλον τιμῆς νὰ λέγεται χριστιανός, θὰ πρέπη νὰ συμβουλευθῇ καὶ νὰ καθοδηγῇ ἐπαγγελματικῶς, 2 ἢ 3 φοιτητάς.

Μία τοιαύτη γέφυρα θὰ βοηθήσῃ νὰ ἔλθῃ νέον αἷμα καὶ εἰς τὴν «Χριστιανικὴν Ἐνωσιν Ἐπιστημόνων», καὶ θὰ δώσῃ καὶ εἰς τοὺς φοιτητάς τὸ αἶσθημα ὅτι ἔχουν ἓνα μεγαλύτερον ἀδελφὸν νὰ τὸν συμβουλευθοῦν.

Ἄς ἐλπίσωμεν ὅτι ἐν μέσῳ ἐνὸς κόσμου ὁ ὁποῖος κλυδωνίζεται μέσα εἰς τὸ ἄγχος τῆς ἐπαπειλουμένης ὀλοκληρωτικῆς καταστροφῆς οἱ Χριστιανοὶ θὰ φωτισθῶμεν καὶ θὰ ἐνδυναμῶμεν ἀπὸ τὸν Σωτῆρα τὸν κόσμον Χριστόν, ὥστε νὰ φανῶμεν ἄξιοι τῶν περιστάσεων καὶ νὰ ἐργασθῶμεν τὸν ἀμπελῶνα πλέον ἐπιτυχῶς καὶ ἀποτελεσματικῶς διὰ μίαν καλύτεραν καρποφορίαν.

Δρ. ΔΙΟΝ. Ν. ΜΠΟΤΣΕΑΣ

Ἴατρος - Χειρουργός

Σημ. Συντ.: Εἰς τὴν ἐξόχως σημαντικὴν πρωτοβουλίαν τοῦ φίλου συνεργάτου εἰς τὸ πνευματικὸν ἔργον τῶν «Ἀκτίνων» διὰ μίαν εὐρύτεραν συμμετοχὴν καὶ συνεργασίαν τῶν πνευματικῶν ἀνθρώπων, ποὺ συμφωνοῦν μετὰ τὰς κοσμοθεριακάς ἀντιλήψεις τῶν «Ἀκτίνων» θὰ εἶναι εὐχῆς ἔργον νὰ ἴδωμεν τὴν συνέχειαν ἐκ μέρους τῶν χριστιανῶν ἐπιστημόνων τὴν ὁποίαν θὰ χαιρετήσωμεν καὶ θὰ ὑποστηρίξωμεν μετὰ ὅλην μᾶς τὴν καρδίαν ὡς ἓνα παρήγορον σημεῖον εἰς τοὺς καιροὺς μᾶς.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ ΓΙΑ ΕΝΑ ΣΚΗΝΟΘΕΤΗ

Η ΑΒΥΣΣΟΣ

(ἢ ὁ Πρῶτος Πειρασμός)

ΕΙΚΟΝΑ ΠΡΩΤΗ

Τὸ τοπίο εἶναι ἐρημικὸ καὶ ἄγριο. Δὲν ὑπάρχουν παρὰ μόνο πέτρες καὶ μερικὸι θάμνοι. Τῇ μοναδικῇ ζωῇ τοῦ συναντᾶμε, εἶναι τὰ ἔρπετά.

Ὁ Ἰησοῦς, μόλις ἔχει ἐπιστρέψει ἀπὸ τὸν Ἰορδάνη. Δὲν ἔχουν περάσει παρὰ μόνο λίγες ὥρες, τοῦ ἀνεχώρησαν αὐτῷ οἱ οὐρανοί, καὶ εἶδε τὸ πνεῦμα τοῦ Θεοῦ καταβαῖνον ὡσεὶ περιστερὰν καὶ ἐρχόμενον ἐπ' αὐτόν.

Κάθεται σὲ μιὰ πέτρα καὶ ἀντικρύζει κάτω τὸ ποτάμι. Φορεῖ λινὸ ὀλόλευκο χιτῶνα, ἄραφο ἀπὸ πάνω ἕως κάτω. Εἶναι ὁ ἴδιος ὁ χιτῶνας, τοῦ οἱ στρατιῶτες θὰ παίξουν στὰ ζάρια, ὅταν Ἐκεῖνος θὰ βρισκεται γυμνὸς πάνω στὸ Σταυρό.

Δὲν προλαβαίνει νὰ ξεκουραστεῖ, ὅταν ξάφνου σηκώνεται, σὰν κάποιος νὰ τὸν τράβηξε ἀπὸ τὸ χέρι. Προχωρεῖ πρὸς τὰ πάνω, ὅπου τὸ τοπίο γίνεταί τρομερὰ ἄγριο: Βράχοι σκιστοί, ὀλόγυμνοι, χωρὶς θάμνους. Στὶς ρίζες τους ὑπάρχουν ἀλουπότρυπες καὶ στὶς σχισμάδες τους κουνιάζουν οἱ νυχτερίδες. Τῇ νύχτῃ οὐρλιάζουν τὰ τσακάλια καὶ οἱ λύκοι. Μερικὲς ὕαινες περιφέρονται ἀναζητῶντας ψοφίμια. Λίγο πῶς πάνω, μέσα στὸ ἄγριο δάσος, ὑπάρχουν κοπάδια ἀπὸ ἀγριογούρουνα καὶ λεοπαρδάλεις.

Ἐδῶ θὰ μείνει ὁ Ἰησοῦς σαράντα ὀλόγυμνα μερόνυχτα, νηστεύοντας καὶ προσευχόμενος.

Ὅταν περάσει καὶ ἡ τελευταία νύχτα, ὁ Υἱὸς τοῦ Ἀνθρώπου θὰ πεινάσει. Κοιτάζει τριγύρω του, μήπως στὶς σχισμάδες ὑπάρχει κανένα ἄγριο μελίσι.

Δὲν βλέπει τίποτα!...

Ἐαφνικὰ, στὴν κορυφῇ ἑνὸς ἀποτόμου βράχου, ἐμφανίζεται ὁ Διάβολος. Δὲν ἔχει ἄγρια μορφή, ὅπως τὸν ἱστοροῦν οἱ ἁγιογράφοι, νὰ κολάζει τοὺς ἀνθρώπους. Ἰσα-ἴσα, τὸ πρόσωπό του φωτίζεται ἀπὸ ἓνα πλατὺ χαμόγελο. Μόνο ἡ ματιὰ του ἔχει κάτι ἀλλιώτικο: εἶναι γεμάτη μὲ ἀλαζονεῖα καὶ φθόνου.

Ὅταν ἀντικρύσει τὸν Ἰησοῦ, καμώνεται τὸ ἄκακο ἀρνί! Φοράει μὲ μεγάλη μαστοριά τὴ μάσκα τῆς ψεύτικης ἀγιότητος. Προχωρεῖ ὑπουλα καὶ τὸν πλησιάζει. Στέκεται ἀντικρῦ του. Καὶ τὸν κοιτάζει μὲ ψεύτικη συμπόνια. Εἶναι σὰ νὰ τοῦ λέει: «Πεινᾶς πολὺ, ἔ!».

Αὐτὴ ἡ ματιὰ κάνει πῶς ἔντονη τὴν πείνα στὸν Ἰησοῦ.

Ἀξαφνα τὸ πρόσωπο τοῦ Σατανᾶ σκεπάζεται ἀπὸ ἓνα σαρκαστικὸ χαμόγελο. Τὸ βλέμμα του χάνει τὴν ψεύτικη συμπόνια. Καὶ γεμίζει μὲ ἀλαζονεῖα. Προσπαθεῖ νὰ μὴν προδοῖε τὰ πραγματικὰ του αἰσθήματα, χωρὶς νὰ τὸ καταφέρει.

Σὲ λίγο πλησιάζει ἓνα-δύο βήματα τὸν Ἰησοῦ. Ὑποκλίνεται καὶ τοῦ λέει.

— Ἄν εἶσαι Γιὸς τοῦ Θεοῦ, καθὼς εἶπε ἡ Φωνὴ στὸν Ἰορδάνη, πρόρταξε νὰ γίνουσι ψωμιὰ αὐτὲς οἱ πέτρες.

Πᾶει νὰ προστέσει.

— Εἶναι κρίμα νὰ πεινᾶς, ἀφοῦ μπορεῖς νὰ κάμεις ψωμιὰ τὶς πέτρες καὶ νὰ χορτάσεις.

Δὲν προλαμβάνει ὅμως. Ὁ Ἰησοῦς τὸν κατακεραυνώνει μὲ τὴν ἀπάντησή του.

— Γέγραπται, οὐκ ἐπ' ἄρτου μόνου ζήσεται ἄνθρωπος, ἀλλ' ἐπὶ παντὶ ρήματι ἐκπορευομένῳ διὰ στόματος Θεοῦ.

Ὁ Διάβολος, ἀν καὶ καμώνεται πῶς

δὲν κατάλαβε τὴν ἀπάντησιν, ἐξαφανίζε-
ται ἀμέσως, βυθίζοντας τὴν παρουσίαν
τοῦ στὴν ἄβυσσος.

Ἐδῶ, στὴν ἄβυσσος, θὰ μείνει ἴσαμε ν'
ἀρχίσει ἡ δευτέρα πράξις. Θὰ ἀγαναχτεῖ μὲ
τὴν ἄρνησιν τοῦ Ἰησοῦ νὰ λυτρώσει τοὺς
ἀνθρώπους ἀπὸ τὴν κατάρρα τοῦ «ιδρώ-
τα». Στὴν οὐσία θὰ λυπᾶται, ποῦ δὲν κα-
τάφερε νὰ κάμει τὸν Υἱὸ τοῦ Θεοῦ ἀρχὴ
μῆς νέας ἀμαρτίας, ὅπως τοὺς Πρωτό-
πλαστοὺς στὸν Παράδεισο.

EIKONA ΔΕΥΤΕΡΗ

Τὸ σκηنيκὸ εἶναι ὁλότελα διαφορετι-
κὸ ἀπὸ τὴν πρώτη εἰκόνα. Ἄν καὶ βρι-
σκόμεσθε στὴν ἄβυσσος, τὸ τοπίο δὲν εἶ-
ναι καθόλου ἄγριο. Ἀντίθετα, ἔχουν ἐξα-
φανιστεῖ τὰ θηρία καὶ ἡ ἔρημος. Παντοῦ
ὑπάρχουν φῶτα καὶ ἀφθονα ἀγαθὰ. Ἡ
ζωὴ εἶναι ἀνετη καὶ ἀνέμελη. Οἱ ἄνθρωποι
τρῶνε, πίνουν, κοιμῶνται καὶ ξανατρῶ-
νε. Προπαντὸς ξανατρῶνε.

Οἱ δρόμοι στὴν ἄβυσσος εἶναι ἀσφαλ-
τοστρωμένοι, μὲ διπλὰ καὶ τριπλὰ κα-
ταστρώματα. Παντοῦ ὑπάρχουν παρτέ-
ρια μὲ ἀφθονα λουλούδια καὶ ἄψογο φω-
τισμὸ. Τὰ καταστήματα ἔχουν θαυμά-
σιες βιτρίνες καὶ διαλαλοῦν σ' ὅλη τὴν
ἄβυσσος τὸ ἐξαισιό ἐμπόρευμά τους!...

Δὲν χρειάζεται πολλὴ φαντασία, γιὰ
νὰ παρουσιαστεῖ πιστὰ ἡ ἄβυσσος.

Ἀπλῶς νατουραλιστικὴ διάθεσις. (Τὸ
πράγμα γίνεται πολὺ εὐκόλο, ἂν ἀντι-
γραφτεῖ σωστὰ ὁποιαδήποτε σύγχρονη
μεγαλοῦπολη. Ἀρκεῖ ν' ἀνήκει στὸ οἰκο-
νομικὸ μπλὸκ τῆς ἀφθονιακῆς κοινωνίας
καὶ νὰ κυριαρχεῖται ἀπὸ τὸ μάρκετινγκ).

Ὁ Διάβολος δὲν φοράει τὴ μάσκα τῆς
ψεύτικης ἀγιότητος. Οὔτε παίρνει ὕφος
συμπόνειας, ὅπως στὴν πρώτη εἰκόνα.
Δὲν τοῦ χρειάζεται ἡ σκηθεσία, γιὰ
δὲν ἐνδιαφέρεται νὰ πειράξει τὸν Ἰησοῦ.
Ἄν καὶ τὸν βλέπει νὰ περιφέρεται στοὺς
δρόμους, ὥστόσο τὸν ἀφίνει ἀνενόχλη-
το. Ἴσως γιὰ τὸν βρίσκει ἀθεράπευ-
τα φτωχό. Καὶ εἶναι ἀπόλυτα βέβαιος
γιὰ τὴν καινούρια ἄρνησίν Του, νὰ μετα-
βάλλει τίς πέτρες σὲ ψωμί.

Ἵστερα, γι' αὐτοὺς ποῦ ἐνδιαφέρεται,

εἶναι οἱ ἄνθρωποι. Δὲν εἶναι ὁ Θεός! Ἄ-
κόμα καὶ στὴν πρώτη εἰκόνα, ποῦ ἀπο-
φάσισε νὰ πειράξει τὸν Ἰησοῦ, τὸ ἔκα-
με μόνο καὶ μόνο γιὰ νὰ κερδίσει τοὺς ἀν-
θρώπους. Ἡζήρε πολὺ καλὰ, πὼς ἂν κα-
τάφερε νὰ ἀφαιρέσει τὸν ἰδρώτα ἀπὸ τὰ
μέτωπά τους, θὰ τοὺς κέρδιζε.

Ὡστόσο, ἡ πείρα τοῦ τὸν ἔχει διδά-
ξει, πὼς μόνο μὲ θαύματα ἐντυπωσιάζ-
ονται οἱ ἄνθρωποι. Μὲ θαύματα ὅμως
ὄχι ὑπερφυσικά. Ἄλλὰ μὲ θαύματα κα-
μωμένα ἀπὸ τοὺς ἴδιους. Τὰ ἄλλα, τὰ ὑ-
περφυσικά, τὰ λογαριάζουν γιὰ ψεύτι-
κα ἢ γιὰ ἔργα δικὰ του.

Καὶ τὰ ἀποστρέφονται.

Ἔτσι εἶναι ὑποχρεωμένος νὰ κάμει τὸ
μεγάλον θαῦμα. Πρέπει νὰ μεταβάλλει τίς
πέτρες σὲ ψωμί, χωρὶς ὅμως νὰ ἐπέμβουν
ἐξωγήινες δυνάμεις.

Ἐδῶ θὰ ἐπιστρατεύσει ὅλη τὴ ρητο-
ρικὴ του δεινότητά. Θὰ τοὺς μιλήσει γιὰ
τὸ παράλογο, ποῦ περιέχει ἡ ἄρνησις τοῦ
Ἰησοῦ, νὰ ἀφαιρέσει τὸν ἰδρώτα ἀπὸ τὰ
μέτωπά τους. Θὰ τοὺς τονίσει, πὼς ὁ ἰδ-
ρώτας δὲν εἶναι παρὰ ἡ κατάρρα τοῦ Θεοῦ
στοὺς Πρωτόπλαστοὺς· δίκαιη τιμωρία
στὴν παρακὴ τους. Καὶ θὰ τοὺς θυμίσει
τὴ σχετικὴ περικοπὴ τῆς Γραφῆς.

Μ' αὐτὸν τὸν τρόπο κατορθώνει τὸ με-
γάλον θαῦμα: οἱ ἄνθρωποι πιστεύουν στὸ
παράλογο καὶ ζητοκραυγάζουν!..

Τὸ θαῦμα ἔχει πιά συντελεστεῖ!

Ἔτσι, γιὰ ἄλλη μιὰ φορὰ, τοὺς προσ-
φέρει ἀδιαόρατα τὸν καρπὸ ἀπὸ τὸ δέν-
τρο «τοῦ εἰδέναι γνωστὸν καλοῦ καὶ πονη-
ροῦ». Βέβαια τὸν βαφτίζει μὲ μοντέρνα
ὀνόματα: ὀρθολογισμὸ, ἐπιστήμη καὶ τὰ
τοιαῦτα. Κανεὶς πιά δὲν ἀνέχεται κακό-
ηγος καὶ ὀπισθοδρομικὰ λέξεις. Μ' αὐτὸν
τὸν τρόπο οἱ ἄνθρωποι φοροῦν μὲ μεγάλη
εὐκολία τὴ δική του ἀδιόρατη μάσκα.

Ἀπὸ ἔδω καὶ πέρα ὅλα εἶναι εὐκόλα.
Οἱ ἄνθρωποι ἐπιστρατεύουν τὸ μυαλό
τους καὶ μεταβάλλουν τίς πέτρες σὲ ψωμί.

Στὴν ἀρχή, μερικοὶ ποῦ ἐχθρεύονται
ἀπὸ θρησκευτικὸ φόβον τὸν Διάβολο, δι-
στάζουν. Σὲ λίγο ὅμως προσαρμόζονται.
Καὶ δουλεύουν γιὰ τὴν ἐδραίωσιν τῆς ἀφ-
θονιακῆς κοινωνίας, ὅπως ὅλοι οἱ ἄλλοι.

Μόνο στίς θρησκευτικὰς τελετὰς φο-

ΑΠΟ ΤΗ ΝΕΩΤΕΡΗ ΚΥΠΡΙΑΚΗ ΠΕΖΟΓΡΑΦΙΑ

Δέν είναι εύκολο νά διαχωρίσουμε τήν κυπριακή από τήν έλλαδική πεζογραφία. Καί οί δύο συμπλέκονται στόν άδίαστο κορμό τής Έλληνικής Λογοτεχνίας. Αύτης τής λογοτεχνίας πού είναι βίωμα καί έκφραση τής Έλληνικής Φυλής, ανεξάρτητη από τό χώρο πού γεννήθηκε. Οί τοπικοί διαχωρισμοί μόνο γραμματολογική άξία μπορεί νά έχουν. Όχι πώς αυτό δέν έχει ιδιαίτερη σημασία. Ίσα-ίσα, φανερόναι αδιάψευστα τή συνέχεια τής ελληνικής σκέψης καί τήν καθολικότητα τής ελληνικής συνείδησης, όσο κι' άν έξωτερικά στοιχεία πάσχισαν νά ανακόψουν ή νά διαφοροποιήσουν τήν πορεία τους μέσα στό χρόνο. Ή ουσία τους διατηρήθηκε αναλλοίωτη από όποιουσδήποτε έξωτερικούς έπηρεασμούς καί τοπικούς διαχωρισμούς. Ό κυτταρικός πυρίνας έμεινε πάντα ό ίδιος: ή ελληνική συνείδηση!

Ή «Άνθολογία τής Κυπριακής Πεζογραφίας» πού έφτασε στά χέρια μας —έκδοση του Έλληνικού Πνευματικού Όμίλου Κύπρου (Λευκωσία 1972)—ένισχύει τήν άποψή μας. Οί ίδιοι οί άνθολόγοι δέχονται πώς με τόν όρο «Κυπριακή Πεζογραφία» —όπως γράφουν στό Εισαγωγικό Σημείωμα τής Άνθολογίας— «έννοούνται τά έργα Κυπρίων Πεζογράφων, τά όποια έχουν έκδοθι είτε στην Κύπρο είτε στό έξωτερικό. Κι' όταν λέμε Κυπρίους έννοούμε αυτούς πού έχουν γεννηθι στην Κύπρο, είτε γεννημένοι στό έξωτερικό από Κυπρίους γονείς εξακολουθούν νά αισθάνονται σαν Κύπριοι καί διατηρούν δεσμό πρός τήν Κύπρο».

Έτσι, ό όρος λογαριάζεται μόνο «στη συμβατική του χρήση... θέλει νά δηλώσει εκείνο τό τμήμα τής Νεοελληνικής Πεζογραφίας, πού συμβαίνει δημιουργοί του νά είναι Έλληνες γεννημένοι στην Κύπρο καί πού γιά λόγους άπλως συστηματικής μελέτης κατατάσσονται σέ μιá ένιαία ομάδα με βάση τήν καταγωγή τους καί τήν κοινή τους ιδιαίτερη πολιτιστική καταβολή».

Οί άνθολόγοι (Χρ. Κυπριανού, Μ. Μαραθεύ-

της, Ν. Σπανός) δούλεψαν με πολλή εύσυνειδησία καί μας έδωσαν έναν θαυμάσιο έπιμελημένο τόμο από 390 πυκνοτυπωμένες σελίδες.

Άνθολόγησαν συνολικά 37 Κυπρίους πεζογράφους, ξεκινώντας από τά 1900 καί φτάνοντας ίσαμε τά 1970: Τό συντομο βιογραφικό σημείωμα, ή καταγραφή έργων καί τά βιογραφικά πού μπαίνουν σέ κάθε άνθολογούμενο, δίνουν τήν απαραίτητη πληρότητα στό έργο. Καί βοηθάνε τόν αναγνώστη, νά πάρει μιá συνολική εικόνα γιά τό έργο κάθε πεζογράφου, σύγκαιρα όμως καί μιá εικόνα γιά όλόκληρη τήν κυπριακή πεζογραφία.

Είναι χαρακτηριστική ή γλώσσα τών πεζογραφήματων. Πολύ λίγα συναντάμε στην κυπριακή διάλεκτο. Ό μεγάλος όγκος ακολουθεί τήν έλλαδική μορφή —καί μάλιστα τό άθηναικό ντύμα. Αυτό συμβαίνει —κατά τούς άνθολόγους— γιati «με τήν εισαγωγή τών ειδών τής πεζογραφίας από τήν Άθήνα έρχεται μαζί καί ή γλωσσική μορφή».

Ή θεματογραφία, πολλές φορές, δένεται με τήν Μεγαλόνησο. Είναι έκφραση τής έποχής τής. Παρακολουθεί τή ζωή. Καί δίνει τό ιδιαίτερο χρώμα —αυτό πού άποτελεί τό νεύρο μιás βιοματικής λογοτεχνίας.

Με λύπη μας διαπιστώνουμε τήν άπουσία άξιολόγων όνομάτων. Καί προπαντός τήν άρνηση μερικόν νά περιληφθούν έργα τους στην Άνθολογία. Σεβόμαστε τούς λόγους τών—όποιοι καί νάναι. Μόνο νά! στέρησαν από τούς αναγνώστες τήν δυνατότητα γιά μιá καθολική εικόνα τής νεότερης κυπριακής λογοτεχνίας!

Όστόσο, τό έργο σάν σύνολο, τιμή τούς δημιουργούς του. Καί άποτελεί άναμφισβήτητα πνευματικό γεγονός, όχι μόνο γιά τήν Κυπριακή Λογοτεχνία, άλλα καί γιά τά Νεοελληνικά Γράμματα γενικώτερα.

* * *

Ένα άλλο ντοκουμέντο, ή «Έπετηρίς» (Λευκωσία 1972) τής Έθνικής Έταιρείας

ροϋν μάσκες, γιά νά... μή σοιάρουν τό Θεό, πού τούς βλέπει. Όμως σιγά-σιγά, όταν τό πρόσωπό τους θά έχει άφομοιώσει τήν άδιόρατη μάσκα του Σατανά, τίς αποβάλλουν.

Άξάφνα ύψώνονται παντού χιλιάδες χέρια, με τεντωμένα δάχτυλα στόν ουρανό. Όλα είναι βρώμικα. Έκτός από έλάχιστα λιπόσαρκα, σχεδόν άποστεωμένα.

Αυτά άνήκουν σ' εκείνους πού έχουν ανεξάρτητο πνεύμα. Έλεύθερο από κάθε ιδιοκτησία. Δέν υποδουλώνονται μήτε στην άνέχεια μήτε στόν πλούτο. Άπλως ύποτάσσουν τίς άνάγκες τους στή συνείδηση λιτότητα.

Και δέν φοροϋν μάσκες!

ΝΙΚΟΣ ΑΡΒΑΝΙΤΗΣ

Ἑλλήνων Λογοτεχνῶν Κύπρου, ἔρχεται νὰ ἐπιβεβαιώσει τὴν ἀντίση τῶν Γραμμάτων στὴν Κύπρο. Τὰ κείμενα ποὺ δημοσιεύονται, μᾶς δείχνουν τὴν πνευματικὴ πορεία τοῦ Μαρτυρικοῦ Νησιοῦ. Ὁ ἔντονος προβληματισμός, φαίνεται τὴν ἀνέλιξη τῆς Κυπριακῆς Λογοτεχνίας μᾶς σὲ πνευματικούς καμάτους.

Ἄλλωστε ἢ ὡς τώρα δραστηριότητα τῆς Ἑταιρείας — ὅπως μᾶς δίνεται στὸ συνοπτικὸ ἱστορικὸ σημείωμα — εἶναι ὑποσχετικὴ γιὰ μεγαλύτερες πνευματικὲς ἐξορμήσεις καὶ πνευματικὴ καλλιέργεια τοῦ λαοῦ. Ἡ συνένωση τῶν πνευματικῶν δυνάμεων τοῦ Κυπριακοῦ Ἑλληνισμοῦ, εἶναι ὁ καλύτερος τρόπος νὰ διασφαλιστῇ ἀμόλυντῃ ἡ ἔθνικὴ συνείδηση καὶ νὰ δραστηριοποιηθῇ ὁ ἐσώτερος δυναμισμός τῆς ἀνθρώπινης προσωπικότητος.

Κάτω ἀπ' αὐτὲς τίς συνθήκες, πρέπει νὰ θεωρεῖται σὰν βέβαιο, πὺς ἡ συνέχεια τῆς Κυπριακῆς Λογοτεχνίας θὰ εἶναι τὸ ἴδιο λαμπρῆ, ὅπως καὶ ἡ ἱστορία τοῦ Μαρτυρικοῦ Νησιοῦ.

* * *

Ἐνας ἀπὸ τοὺς πολυγραφότερους Κυπρίους Λογοτέχνες — ἴσως ὁ πολυγραφότερος, εἶναι ὁ Κ Ὑ Ρ ο ς Χ ρ υ σ ἄ ν θ η ς. Ἐχει μὲ ἐπιτυχία ἀσχοληθῆ με ὅλα τὰ εἶδη τοῦ λόγου: Ποίηση, διήγημα, νουβέλλα, θέατρο, δοκίμιο, κριτικὴ. Δὲν ἔχω πρόθεση νὰ ἀξιολογήσω τὴν προσφορά του — τὸ περιορισμένο τοῦ χώρου δὲ μοῦ τὸ ἐπιτρέπει. Θὰ ὑπογραμμίσω ὅμως τὴν τεράστια συμβολὴ του στὰ Νεοελληνικὰ Γράμματα. Ὁ πνευματικὸς του μόχθος εἶναι ἀναμφισβήτητος. Καὶ ἡ ποιότητα τῆς προσφορᾶς του δίκαια τὸν κατατάσσει στοὺς ἀξιολογώτερους ἐργάτες τῶν Γραμμάτων μας.

Στὸ βιβλίον του «Πεζὸς Λόγος» μᾶς δίνει ἀνάγλυφα τὴ Μεσαιωνικὴ Κύπρο. Οἱ τέσσερις νουβέλλες ποὺ τὸ ἀποτελοῦν ζωντανεῦν ἐκεῖνα τὰ χρόνια καὶ προβάλλουν τὴν αἰώνια κυπριακὴ ψυχὴ, νὰ ἀγωνίζεται γιὰ τὴν προσωπικὴ καὶ ἔθνικὴ τῆς ὑπόσταση. Ἡ ζωντάνια καὶ ἡ πιστικότητα τῶν ἡρώων, ἡ περιγραφικὴ δύναμη, ὁ θαυμάσιος διάλογος, ἡ ἐξάίσια πλοκὴ δὲν κρατᾶνε μόνο ἀμείωτο τὸ ἐνδιαφέρον τοῦ ἀναγνώστη κυρίως τὸν προβληματίζουν. Οἱ προεκτάσεις εἶναι ἀναμφισβήτητες. Μᾶς ἀγγίζουν ὡς τὰ κατάβηθα τοῦ εἶναι μας. Καὶ πολλὲς φορές μᾶς φέρνουν ἀντικρυστὰ με τὸν ἑαυτὸ μας.

Ἐχει δίκιο, λοιπόν, ὁ συγγραφέας νὰ σημειώνει, πὺς οἱ τέσσερις αὐτὲς νουβέλλες, ποὺ γραφτήκανε κατὰ τὴ διάρκεια τοῦ Ἀπελευθερωτικοῦ Ἀγῶνα τῆς Κύπρου, «κατὰ κάποιον τρόπο τὸν ἐξυπηρετήσανε». Οἱ προεκτάσεις ποὺ δημιουργοῦνε, δικαιολογοῦν αὐτὸν τὸν ἰσχυρισμόν.

* * *

Τὸν ἀγῶνα τῆς Κύπρου γιὰ τὴν λευτεριά, στὰ χρόνια τοῦ μεγάλου ξεσηκωμοῦ, τὸν καιρὸ τοῦ Εἰκοσιένα, ζωντανεῖ στὴν νουβέλλα τοῦ «Ἐκεῖνα τὰ χρόνια», ὁ Ξ ἄ ν θ ο ς Λ υ σ ι ὡ τ η ς. Σελίδες γεμάτες ἥρωικὸ μεγαλεῖο καὶ

πίστη στὸ μεγάλο ἰδανικόν. Ἀνάγλυφη ἡ συμβολὴ τῆς Κύπρου στὸν ἀγῶνα γιὰ τὴν ἀνάσταση τοῦ Γένους. Κομμάτι ἀπ' τὴν Ἑλλάδα τὸ μαρτυρικὸ Νησί, ἀγωνίζεται τὸν ἱερὸ ἀγῶνα, καθὼς ὀλάκερη ἡ Ἑλλάδα.

Διακριτικὸς ὁ τόπος τῆς γραφῆς τοῦ κ. Λυσιώτη. Χωρὶς μεγαλοστομίες. Μὲ ὑποβλητικότητα καὶ μεθοδικότητα μᾶς μπάζει στὸ θέμα του. Ἐμμεσοῦ ὁ τρόπος προβολῆς τοῦ Ἀγῶνα. Γι' αὐτὸ καὶ ἀπόλυτα πειστικός. Δὲν παρασέρνεται σὲ ἱστορία. Καθαρὴ λογοτεχνία κάνει. Καὶ ἀποδείχεται μαστορας στὴν πέννα.

Μὲ τὴν ἴδια ἀνεση ποὺ χειρίζεται τὸ στίχοποιήση εἶναι ὀλόκληρος σχεδὸν ὁ ὄγκος τῆς ἐργασίας του καὶ σὰν ποιητὴ τὸν γνωρίζουμε — χειρίζεται καὶ τὸν πεζὸ λόγον. Ρέουσα ἡ γλῶσσα. Ξεκάθαρο τὸ ὑπόβαθρο. Σωστοὶ καὶ ἀληθινοὶ οἱ ἥρωές του.

* * *

Πράξη δικαιοσύνης εἶναι, νὰ κλείσουμε τὸ σημείωμά μας με τὸ βιβλίον τοῦ Μ ε λ ἠ Ν ι κ ο λ α ἰ ὶ δ η, «Λ ο υ κ ᾶ ς ὁ ἄ γ α π η τ ὸ ς». Κύπριος ὁ συγγραφέας καὶ στὴν Κύπρο τυπωμένο τὸ βιβλίον: Μιὰ ἄλλη ὄψη τῆς σύγχρονης κυπριακῆς πεζογραφίας. Ἡ καλύτερὴ τῆς πλευρᾶ. Ποῦ σπάει τὰ σύνορα καὶ προχωρεῖ στὴν καθολικότητα. Εἰσχωρεῖ στὴν οδία τῆς πνευματικῆς δημιουργίας. Καὶ μεταβάλλεται σὲ ὑπαρξιακὴ καὶ μεταφυσικὴ λογοτεχνία. Σὲ μιὰ λογοτεχνία ποὺ ἔχει τίς ρίζες τῆς στὸ Αἰώνιον καὶ ἀπλώνει τὰ κλαδιά τῆς στὸ σύγχρονον. Νὰ ξεκουραστοῦν κάτω ἀπὸ τὸν ἴσκιον τοῦ «κοπιῶντες». Ὁ ἄνθρωπος τοῦ αἵωνα μας, ποὺ συνθλίβεται καθημερινὰ ἀνάμεσα στὸ ἀγχος καὶ τὴν ἀφθονιακὴ κοινωνία.

Ἀκούραστος ἐργάτης τῶν Νεοελληνικῶν Χριστιανικῶν Γραμμάτων ὁ συγγραφέας, πρόστεσε στὴν πλοῦσια καὶ ἀξιολογώτατη λογοτεχνικὴ παραγωγὴ του ἕνα ἀκόμα θαυμάσιο ἔργο.

Τὸ βιβλίον ἐκτὸς ἀπὸ τὸ ὁμώνυμον ἱστορικὸ ἀφήγημα «Λουκάς ὁ Ἀγαπητὸς», περιλαμβάνει ἄλλα δεκατέσσερα διηγήματα. Ὅλα ἀναφέρονται στὴν πρωτοχριστιανικὴ ἐποχὴ, στὴν ἐποχὴ τῶν Ἀποστόλων. Εἶναι μιὰ ἀγαπημένη καὶ πολὺ οἰκεία ἐποχὴ στὸν συγγραφέα. Κινεῖται μᾶς σ' αὐτὴν με ἀνεση καὶ ἀπόλυτη ἱστορικὴ γνώση.

Μὲ τρόπο θαυμαστὸ ζωντανεῖ τὰ πρόσωπα καὶ τὰ γεγονότα. Ὁ σεβασμός του στὴν ἱερότητα τοῦ χώρου εἶναι ὑποδειγματικός. Μόνον συγγραφέας με χριστιανικὰ βιώματα μποροῦσε νὰ τὸ πετύχει. Κι' ὁ Μελῆς Νικολαΐδης εἶναι ὁ ἄνθρωπος ποὺ ἔσκυψε με δέος πάνω στὴν Ἁγία Γραφή.

Ἔστερα ἀπὸ τὸ θαυμάσιο βιβλίον του: «Ἰησοῦς», ἔρχεται νὰ μᾶς δώσει στὸν «Λουκᾶ τὸν Ἀγαπητὸ» τὰ κύρια πρόσωπα ποὺ συναντᾶμε στὴς Πράξεις τῶν Ἀποστόλων. Αὐτὰ ποὺ συνδέσανε τ' ὄνομά τους με τὸν Ἀπόστολον τῶν Ἐθνῶν.

ΝΙΚΟΣ ΑΡΒΑΝΙΤΗΣ

ΑΚΤΙΝΕΣ ΜΑΪΟΣ 1973

ΓΕΥΣΗ ΑΠΟ ΟΝΕΙΡΟ ΚΑΙ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ

Σ' έναν όνειρῶδη κόσμο μᾶς μεταφέρει με τὸ καινούργιο του βιβλίο «Μπαλί» (έκδοσις: Ι. Κολλάρου καὶ Σία) ὁ κ. Ι. Βασίλειος. Πρόκειται γιὰ ἕνα παραδεισένιο νησί, «τὸ χιλιотραγουδισμένο Μπαλί». Ἕνα νησί γεμάτο ἐξωτική ὁμορφιά καὶ μυστικιστική γοητεία. Ζῆ μέσα σὲ μιὰ αἰώνια ἀνοιξη καὶ μακαριότητα, κάπου «στὸ ἀπέραντο Ἰνδονησιακὸ Ἀρχιπέλαγος, ἀνάμεσα στὸν Ἰνδικὸ καὶ τὸν Εἰρηνικὸ Ὄκεανό, κάτω ἀπὸ τὸν Ἰσημερινό». Οἱ κάτοικοί του, «οἱ ἰθαγενεῖς — σημεῖωνε ὁ συγ. στὸν πρόλογο τοῦ βιβλίου — ἔχουν μείνει αἰῶνες πίσω ἀπὸ κάθε σύγχρονη ἐξέλιξη. Σὰ νὰ σταμάτησε ἑαφνικά, πρὶν ἀπὸ αἰῶνες, σὲ μιὰ εὐτυχισμένη ὥρα, νὰ κυλάει ὁ χρόνος. Οὔτε κἀν ὑποπεύονται τίς ἀνέσεις πού προσφέρει σήμερα ἡ τεχνικὴ πρόοδος. Ἀποτελοῦν ἕνα λαὸ περῆφανο, φιλότιμο, ἐργατικό, μ' ἐυγενικά αἰσθήματα, μ' ἐμφυτη, λίγο ἢ πολὺ καλλιτεχνικὴ ἰδιοσυγκρασία... Ἐχουν ἕνα δικό τους πολιτισμὸ πού συνταιριάζει μετὰ τὴν εἰδυλλιακὴ ζωὴ τους».

Στὴ συνέχεια θὰ μᾶς μιλήσει, μετὰ τὴν εὐαισθησία καὶ τὴν ἄφραστη περιγραφικὴ δύναμη πού τὸν διακρίνει, γι' αὐτὸν τὸν πολιτισμὸ: Γιὰ τὴ θρησκεία καὶ τίς γιορτές τους, γιὰ τὸ χορὸ καὶ τὴ μουσικὴ, γιὰ τοὺς ναοὺς καὶ τὴ γλυπτικὴ, γιὰ τοὺς καλλιτέχνες καὶ τοὺς ἱερωμένους τους. Ἕνας κόσμος ὀλότελα διαφορετικός, λὲς καὶ ζῆ σὲ κάποιον ἄλλο πλανήτη. Λὲς καὶ τὸ μαγευτικὸ περιβάλλον μετὰ τὸ τροπικὸ κλίμα καὶ τὰ ἄφθονα λουλούδια, τὸν ἔχει βυθίσει μέσα στὸ όνειρο καὶ τὴν μακαριότητα.

Καθὼς μᾶς πληροφορεῖ ὁ συγ. οἱ κάτοικοι τοῦ Μπαλί πιστεύουν «πὼς τὸ νησί τους εἶναι ὁ πιὸ εὐλογημένος κ' ἄγαπημένος ἀπὸ τοὺς θεοὺς τόπος». Καὶ πὼς οἱ ἴδιοι «εἶναι ὁ πιὸ ἐκλεκτὸς λαός». Ἔτσι μπορεῖ νὰ ἐξηγήσει κανεὶς αὐτὴν τὴν μακαριότητα καὶ τὸν φανατισμὸ γιὰ τὴ θρησκεία τους. Ἕνα φανατισμὸ, πού ἔχει κάμει τοὺς ἱεραποστόλους νὰ παραιτηθοῦνε ἀπὸ κάθε προσπάθεια νὰ ἐκχριστιανίσουν τὸ Μπαλί.

Ὁ κ. Βασίλειος μὲ αὐτὸ τὸ βιβλίο του, ὅπως καὶ μετὰ τὰ προηγουμένα ἐκπροσωπεῖ τὴν καλύτερη πλευρὰ τῆς σύγχρονης ἐλληνικῆς ταξιδιωτικῆς λογοτεχνίας: Δὲν περιγράφει, οὔτε καταγράφει τίς ταξιδιωτικὲς ἐντυπώσεις του. Ζωγραφίζει, καθὼς ἡ ποίησι γεννᾷει μέσα τους τὴ φράση. Καὶ μᾶς μαγεύει μετὰ τὴ γεύση ἀπὸ όνειρῶδη ὁμορφιά.

Τὸ ὅτι διεργάζεται μέσα του ἡ ποίησι τὸν πεζὸ λόγο, τὸ καταλαβαίνουμε καὶ ἀπὸ τίς θαυμάσιες ποιητικὲς μεταφράσεις περσικῶν ποιημάτων, πού μετὰ τὴν ἐπιτυχία μᾶς ἔδωσε (Ἀθήνα 1972). Αὐτὲς οἱ ἀποδόσεις — ὅπως τίς ὀνομάζει — εἶναι ποιητικὰ δημιουργήματα. Καὶ μόνον δημιουργὸς μετὰ ἀληθινὸ ταλέντο μποροῦσε νὰ φτιάξει.

Σ' ἕναν ἄλλο κόσμο μᾶς ταξιδεύει ὁ Γιώργος Δέλιος μετὰ τὸ βιβλίο του «Γράματα ἀπὸ τὴν Ἀμερικὴ». Στὸν κόσμο τοῦ πραγματικοῦ καὶ τοῦ υπερβατοῦ. Ἰσως φανεῖ παράδοξος τοῦτος ὁ χαρακτηρισμός. Γι' αὐτὸ σπεύδω νὰ πληροφορήσω τὸν ἀναγνώστη, πὼς ὁ κ. Δέλιος χωρίζει τὸ βιβλίο του σὲ τέσσερα μέρη: Στὸ πρῶτο, μᾶς μιλάει γιὰ τὴν Ἀμερικὴ στὸ δεύτερο, γιὰ τὸν ἀπόδημο Ἕλλητισμὸ στὸ τρίτο, μᾶς κάνει μιὰ σύντομη γνωριμία μετὰ τοὺς Ἰνδιάνους καὶ στὸ τέταρτο μᾶς φέρνει στὸ Ἀγιώνυμον Ὅρος γιὰ εὐλαβικὸ προσκύνημα.

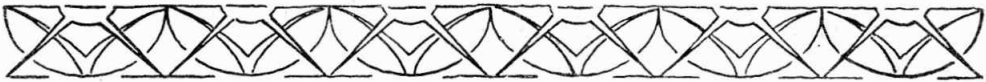
Ἡ γνωριμία μετὰ τὴν Ἀμερικὴ γίνεται μετὰ τὸ θαυμάσιο τρόπο τῶν ἐπιστολῶν. Μέσα ἀπὸ 29 ἐπιστολές, γραμμένες μετὰ γνήσιο λυρισμὸ καὶ σμιλεμένη φράση, μᾶς μιλάει γιὰ τὴν ἱστορία, τὸν πολιτισμὸ καὶ τὴν σημερινὴ Ἀμερικὴ. Μᾶς ξαναγεῖ σχεδὸν παντοῦ, μετὰ τρόπο ἄκουραστο. Ὅσο προχωροῦμε μαζί του, τόσο γοητευόμαστε καὶ τόσο μεγαλώνει ἡ ἐπιθυμία μας νὰ μὴν σταματήσει τοῦτο τὸ ταξίδι.

Γιὰ τὸν ἀπόδημο Ἕλλητισμὸ καὶ τοὺς Ἰνδιάνους θὰ μᾶς μιλήσει μετὰ ἀφηγηματικὸν τρόπο. Μετὰ ζωντάνια, ὡστόσο, καὶ πολλὴ ζεστασιά. Ἔτσι πού καὶ τὰ δυὸ αὐτὰ μέρη τοῦ βιβλίου νὰ δέονται ὀργανικά μετὰ τίς ἐπιστολές. Καὶ νὰ αποτελοῦν — μαζί μ' αὐτές — θαυμάσια κομμάτια τῆς νεοελληνικῆς ταξιδιωτικῆς λογοτεχνίας.

Στὸ τέταρτο μέρος τοῦ βιβλίου του, ὁ κ. Δέλιος, θὰ μᾶς ὀδηγήσει στὸν κόσμο τοῦ υπερβατοῦ. Τὸ προσκύνημα στὸ Ἀγιώνυμον Ὅρος γίνεται μετὰ ὄλο τὸ δέος πού ἀπαιτεῖ μιὰ τέτοια πράξη. Ἐδῶ, δὲν πρόκειται μῆτε γιὰ τουρισμὸ, μῆτε γιὰ ἐπιστημονικὴ ἐπίσκεψη. Πρόκειται γιὰ προσπάθεια προσέγγισης τοῦ υπερβατοῦ. Γιὰ γεύση ἀπὸ αἰωνιότητα: «Ὁ καλοπροαίρετος Χριστιανὸς ἐπισκέπτης — τονίζει ὁ συγ. — θ' ἀφήσει στὴν παραλία τῆς Ἰρισσοῦ τίς διχογνωμίες καὶ τίς διχοστασίες του, τίς προκαταλήψεις, καὶ θὰ πείσει τὸν ἑαυτό του ὅτι μπαίνει στὸ χῶρο μιᾶς ἄλλης νοοτροπίας, μιᾶς ἄλλης θεώρησης. Μετὰ αὐτὴ καὶ μόνον τὴ στάση θάχει πιὰ ἀντικρῦσει τὸν κόσμο καὶ θὰ κρίνει τὸν προορισμὸ τῆς ζωῆς τοῦ μοναχικοῦ καὶ ἀγιορειτικοῦ ἡσυχασμοῦ, ἂν βέβαια θέλει νὰ νιώσει βαθύτερο τὸ θαυμασμὸ καὶ τὴν ἐκκληξή, νὰ μεταγράψει τὴ μυστικὴ μετάπτωση ἀπὸ τὴν ἔκταση στὴν ἀπορία καὶ τὴν κατάθλιψη, νὰ συμβιβάσει τὴν ἀντίφαση μετὰ τὴν κατάφαση μπροστὰ στὸ μυστήριο...».

Μπάζοντας ὁ κ. Δέλιος τὸ στοχασμὸ στὴν περιγραφή, δίνει μιὰ ἄλλη διάσταση στὸ βιβλίο του. Αὐτὴ πού κάνει τὸν ἀναγνώστη νὰ αἰχμαλωτίζεται καὶ νὰ νιώθει τίς ψυχικὲς δονήσεις, πού προκαλοῦν τὸ ἀληθινὰ δημιουργήματα.

N. A.

“ Η ΓΗ ΚΑΙ ΤΟ ΝΕΡΟ ,,

Η συμβολή του κ. Δημοσθένη Κόκκινου στα νεοελληνικά γράμματα είναι και οδυσιαστική και μακροχρόνια. Έχουν συμπληρωθή πάνω από 30 χρόνια από τότε που, αφήνοντας την γραφική γενετήριά του, την όρεινη Νεράϊδα του Άσπροποτάμου, εγκαταστάθηκε στην πρωτεύουσα της Ήπειρου, όπου, ως διευθυντής του λαογραφικού, ιστορικού και λογοτεχνικού περιοδικού «Ήπειρωτική Έστια», έχει αναπτύξει μιιά γόνιμη πνευματική δραστηριότητα. Γι' αυτό και τὸ ἀνώτατο πνευματικὸ ἴδρυμα τῆς χώρας μας, ἡ Ἀκαδημία Ἀθηνῶν, πρὶν ἀπὸ χρόνια ἐβράβευσε τὸ περιοδικὸ καὶ γι' αὐτὸ τὸ κράτος, ἀναγνωρίζοντας τὴν συμβολὴ τοῦ Δημοσθένη Κόκκινου στὴν πνευματικὴ ζωὴ τῆς ἐπαρχίας, τὸν τίμησε προσφάτως μὲ εἰδικὴ χορηγία.

Ἀλλὰ ὁ Δημοσθένης Κόκκινος, χάρις στοῦ ὁποῖου τὴν πρωτοβουλία καὶ τὶς θυσίες ζῆ τὸ λαμπρὸ αὐτὸ ἐντυπο, δὲν ὑπῆρξε μόνον ἡ ψυχὴ τοῦ περιοδικοῦ ἀλλὰ καὶ ἕνας ἀπὸ τοὺς πιὸ σοβαροὺς ἐργάτες τοῦ πνεύματος, ἕνας ζωντανὸς λογοτέχνης μὲ παρουσία σ' ὅλα τὰ εἶδη τοῦ λόγου: ποίηση, πεζογραφία, θέατρο, κριτικὴ. Μέχρι τώρα ἔχει ἐκδόσει ἀρκετὲς συλλογὲς πρωτοποριακῶν διηγημάτων καὶ θεατρικῶν ἔργων ποὺ τὰ χαρακτηρίζουν ἡ πρωτοτυπία, ἀνοίγοντας ἔτσι δикό του, προσωπικὸ δρόμο στὴν Λογοτεχνία. Ὡς ἀντικειμενικὸς καὶ προφητικὸς κριτικὸς ἔχει παρουσιάσει κατὰ καιροὺς μέσῳ τῶν σελίδων τῆς «Ήπειρωτικῆς Ἐστίας» πολλοὺς νέους συγγραφεῖς ἐνισχύοντάς τους μὲ τὴν ἐνθάρρυνσή του καὶ τὴν καθοδήγησή του νὰ συνεχίσουν τὴν δημιουργικὴ πορεία τους.

Τελευταία ἔχει γοητεύσει ὅσους διαβάζουν καὶ ἐκτιμοῦν τὴν πραγματικὰ λυρική ποίηση μὲ τὴν ἐκδοσὴ τῆς ποιητικῆς συλλογῆς του «Η γῆ καὶ τὸ νερό», ὅπου ἔχει συγκεντρώσει τὶς τελευταῖες δημιουργίες του. Θὰ ἔλεγε κανεὶς πὼς τὰ ποιήματα τοῦ Δημοσθένη Κόκκινου εἶναι διαποτισμένα ἀπὸ ἕναν ἑωθινὸ λυρισμὸ, ἀπὸ μιὰ βυζαντινίζουσα κατάνυξη, ἀπὸ μιὰ ἐλεγειακὴ νότα. Ἀνάμεικτες ἀπὸ μιὰ θρησκευομένη ἐγκαρτέριση εἶναι οἱ πικρὲς ἐμπειρίες τοῦ ποιητοῦ καὶ γίνονται γλυκόπικρες ἀπὸ τὴν διάχυτὴ ἐλπίδα τῆς προσμονῆς γιὰ κάτι τὸ καλύτερο ποὺ κάποτε θὰ ἔλθῃ. Τόνοι νοσταλγικοὶ γιὰ ὅ,τι ἔφυγε, νόστοι μὸλις διαγραφόμενοι γιὰ τὸν πάτριον ἔδαφος τῆς νεραϊδώνυμης γῆς τῶν ὄρεων, ἐπικλήσεις στὸν Κύριο γιὰ τὴν ἀδικία ποὺ διαπράττεται εἰς βάρος τῶν πτωχῶν πάνω σὲ τοιαύτῃ τῇ γῆ, πεδιάδες μὲ τὴν τέφρα τῶν θυμάτων τοῦ πολέμου, ὅλα αὐτὰ μαζί συνθέτουν τὸν ποιητικὸ κόσμον τοῦ Δημοσθένη Κόκκινου.

Σταματᾶμε σὲ μερικοὺς χαρακτηριστικοὺς στίχους:

Κύριε, εἶναι ἀνάγκη νὰ μιλήσουμε
ἔστω μ' ἕνα κλωνάρι μυγαλιᾶς
τὴν ὥρα ποὺ γεφυρώνεις
τὸν ὀρίζοντα μὲ τὴν Ἴριδα...
Τώρα ἔλα, Κύριε,
ποὺ ὁ Μάρτιν Λούθηρος Κίνγκ ἔρχεται
νὰ θωπεύσει τὰ πεινασμένα παιδιὰ τῆς Μπιά-
φρας
φορώντας ἕναν ματωμένο ἐπίδεσμο στὸ
κεφάλι.

Καὶ θὰ τελειώσουμε μὲ ἕνα ἀπόσπασμα ἀπὸ μιὰ συγκινητικὴ ἐλεγεία ποὺ εἶναι ἀφιερωμένη σ' ἕναν βετεράνο τοῦ πολέμου, τὸν ἀείμνηστο συνταγματάρχη Κώστα Παπαμαντέλλο, ποὺ τόσο εἶχε συνδέσει τὴν ζωὴ του μὲ τοὺς ἔθνικοὺς ἀγῶνες τῆς πατρίδος μας, ἀλλὰ καὶ μὲ τὸν τόπο ποὺ τὸν εἶχε γεννήσει, τὴν ὀρεινὴ Νεράϊδα, ὅπου ἡ νοσταλγικὴ ψυχὴ του τὸν εἶχε τραβῆξει καὶ ὅπου, εὐθὺς μετὰ τὴν ἀποστρατεία του ἄρχισε τὴν ἀνακαίνιση τοῦ ἀρχοντικοῦ του. Ἐκεῖ εἶχε τὴν τιμὴ νὰ τὸν γνωρίσῃ καὶ ὁ γράφων, ὅταν ὁ ἐκλιπὼν πρωτοστατοῦσε στὸ τριήμερο πανηγύρι τῆς Ἁγίας Παρασκευῆς, βάζοντας τάξη καὶ φιλοξενώντας τοὺς ξένους, φροντίζοντας γιὰ ὅλα, σὰν νὰ ἦταν ὁ οἰκοδεσπότης ὀλόκληρου τοῦ χωριοῦ.

...Κι' ὅταν ἡ πατρίδα μὲ τὰ ἔλατα καὶ τὸν
ἀνεμο

περίμενε νὰ ἐπιστρέψῃς
ἕνας ὁδοιπόρος μὲ τὴν τέφρα τοῦ νόστου
φορτωμένη στους κροτάφους,
εἶδες πὼς δὲν εἶχες νὰ ζητήσης ἀκόμα πολλὰ
μετὰ τὸ ἡλιοβασιλεμα
παρὰ ἕνα ὄνειρο μονάχα κοινὸ γιὰ ὅλους.
Εὐχαρίστησες τὸν Θεὸ
ποὺ σὲ ἀξίωσε νὰ περιμένῃς ἕνα ταξίδι
ποὺ δὲν ἔγινε
γιὰ νὰ χαιρετίσης τοὺς παιδικοὺς φίλους
ποὺ ἀπόμειναν στὸ γενέθλιο χῶμα,
ξέρακες νὰ καρπεροῦν τὸν ὕστατο χειμῶνα,
καὶ δακρυσμένους ἀναχωρητῆς
ἀπίθωσες στὸ προσκέφαλο μὲ τὴν πατρῶα
μνήμη

τὰ παράσημα καὶ τὸ ξίφος
καὶ κοιμήθηκες ἐν εἰρήνῃ
κάτω ἀπ' τὴν φωνὴ τοῦ Κυρίου.

Ἡ αἰσθητικὴ χαρὰ καὶ ἡ συγκίνηση, σκοπὸς κάθε ἔργου Τέχνης καὶ ἰδιαίτερα τῆς λυρικῆς ποιήσεως, εἶναι χωρὶς ἀμφιβολία μιὰ ἀπὸ τὶς ἀρετὲς τοῦ ποιητικοῦ λόγου τοῦ Δημοσθένη Κόκκινου.

ΠΑΝΟΣ ΚΑΡΑΓΙΩΡΓΟΣ

Ἰωάννου Μ. Γκιάλα, Ἀρχιμανδρίτου: ΤΑ ΜΕΣΤΑ ΤΗΣ ΧΙΟΥ, Ἱστορικά λαογραφικά, Ἀθήναι 1972.

Μὲ ἐπιμέλεια τοῦ υἱοῦ τοῦ Ἀθανασίου Γκιάλα, ἱατροῦ, ἔχουμε σ' ἓνα καλαίσθητο τόμο ἱστορικά καὶ λαογραφικά κείμενα γιὰ τὰ Μεστά τῆς Χίου τοῦ ἀειμνήστου Ἰωάννου Γκιάλα. Πατέρας τοῦ ποιητοῦ Γ. Βερίτη, Ἰωάννης Γκιάλας, ὑπῆρξε μιὰ ἐξοχη ἱερατικὴ φυσιογνωμία τὰ πρῶτα πενήντα χρόνια τῆς ἀπελευθερώσεως τῆς Χίου. Δάσκαλος καὶ Ἱερεὺς ἔλαβε ἐνεργὸ μέρος στὴ ζωὴ τῆς Πατρίδος του. Ἀπὸ τὸ πλοῦσιο ἀρχεῖο συνελέγησαν τὰ κείμενά του γιὰ τὴν γενέτειρά του, τὰ Μεστά. Τὰ Μεστά ἀποτελοῦν ζωντανὸν μεσαιωνικὸν μνημεῖον μεγάλης ἀρχιτεκτονικῆς σημασίας καὶ ὀχρωματικῆς τεχνικῆς, ὅμοιον τοῦ ὁποῖου, ἴσως, δὲν διατηρεῖται ἄλλο εἰς ὀλόκληρον τὴν Μεσόγειον», διαβάζουμε στὸν πρόλογο.

Α.

* *

Βασιλείου Ἀλεξοπούλου, Γυμνασιάρχου: ΑΙ ΑΜΟΙΒΑΙ ΚΑΙ ΑΙ ΠΟΙΝΑΙ, Ἀθήναι 1973.

Ἀνάπτυο ἀπὸ τὸ περιοδικὸ «Ἑλληνοχριστιανικὴ Ἀγωγή» ἡ ἐργασία τοῦ κ. Β.Α. μᾶς κατατοπίζει στὸ πρόβλημα τῶν ἀμοιβῶν καὶ τῶν ποινῶν στὸ σχολεῖο, καὶ στὴν οἰκογένεια. Ἐνα σπουδαιότατο βοήθημα γιὰ τοὺς ἐκπαιδευτικούς καὶ τοὺς γονεῖς, ποὺ θέλουν νὰ ἀντιμετωπίσουν σωστά ἓνα μεγάλο παιδαγωγικὸ πρόβλημα.

Α.

* *

Πρωτοπρεσβ. Εὐαγγέλου Στασινοπούλου: ΑΓΙΟΣ ΠΕΤΡΟΣ ΕΠΙΣΚΟΠΟΣ ΑΡΓΟΥΣ Ο ΘΑΥΜΑΤΟΥΡΓΟΣ, Ἀθήναι 1972.

Μιὰ ὠραία ἀμίλλα ἔχει παρουσιασθεῖ τὰ τελευταῖα αὐτὰ χρόνια: Νὰ τυπώνωνται σύντομοι βιογραφίαι τοπικῶν Ἁγίων. Μιὰ τέτοια ὠραία ἐργασία εἶναι καὶ τοῦ πρωτοπρεσβ. Εὐαγγ. Στασινοπούλου γιὰ τὸν Ἅγιο Πέτρο Ἐπίσκοπο Ἀργους. Οἱ πιστοὶ τῆς περιοχῆς του καὶ ὅσοι ἀγαποῦν τὴς ἠρωϊκῆς μορφῆς τῆς Ἐκκλησίας μποροῦν νὰ γνωρίσουν στὶς σελίδες του τὸν Ἅγιο αὐτὸ τῶν ἀρχῶν τοῦ 10ου αἰ. μ.Χ.

Α.

Λαζάρου Γαβαλά: Η ΑΓΩΓΗ ΠΟΥ ΜΑΣ ΛΕΙΠΕΙ, Ἀθήναι.

Συμβολὴ σὲ θέματα μεγάλα καὶ καθημερινὰ πάνω στὰ προβλήματα μιᾶς ἐπιτυχημένης ἀγωγῆς.

Α.

* *

Δημήτρη Βαρδίκου: ΠΕΡΙΠΛΑΝΗΣΗ ΚΟΝΤΑ ΣΤΟΝ ΚΗΠΟ ΤΗΣ ΕΔΕΜ (ποιήματα), Ἀθήναι 1971.

Ἡ ποιητικὴ ἐνότητα τοῦ κ. Βαρδίκου σὰν μορφή ξαφνιάζει μὲ τὸν σκληρὸ καὶ ἀλύγιστο στίχο τῆς. Τὸ εἶδος ὅμως τῆς ποιήσεως τοῦ ποῦ εἶναι ἐγκεφαλικὴ, δικαιολογεῖ αὐτὴν τὴν λιτότητα Ὁ ποιητὴς δίνει σὲ ἀδρῆς πινελιῆς τὸ ὀδοιπορικὸ τῆς ψυχικῆς του ἀνησυχίας, τὶς δυσκολίες τῆς πνευματικῆς του περιπέτειας, τὴν πάλη του μὲ αὐτῆς, τὴν ἀγωνία γιὰ τὶς ἀναζητήσεις του.

Ἡ γραμμὴ του εἶναι πρωτοπορευτικὴ, ἀποφεύγει καὶ τὴν παραμικρὴ λυρική ἐξαρση, οὔτε ξιπάζει μὲ ἀσυνήθιστες λέξεις. Πρόκειται γιὰ μιὰ ἀλύτρωτη ποίηση... Κι' ὅμως οἱ «νέοι θεοὶ» δὲν θὰ δώσουν στὸν π. τὴν ἱκανοποίηση ὅπως καὶ οἱ παλαιοὶ, παρὰ μόνον ἡ πίστη στὴν πηγὴ τῆς Ἀλήθειας.

Γ. Δ. ΚΑΧΡΙΜΑΝΗΣ

* *

Ἁγίου Νεκταρίου: ΑΙ ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΑΙ ΣΥΝΟΔΟΙ, Ἐκδόσεις Ρηγοπούλου, 1972.

Καλαίσθητη, ἐπιμελημένη ἐκδοσὴ τοῦ βασικοῦ ἔργου τοῦ Ἁγίου Νεκταρίου «αἱ οἰκουμένικαὶ Σύνοδοι» τοῦ ἔργου του «Μελέτη περὶ τῶν ἁγίων Εἰκόνων» μᾶς προσφέρουν αἱ ἐκδόσεις Ρηγοπούλου. Στὶς ἐκτεταμένες εἰσαγωγῆς τοῦ Εὐαγγ. Δεληδόμου παρουσιάζεται ἡ συγγραφικὴ ἐργασία τοῦ Ἁγίου, αἱ σκέψεις του καὶ τονίζεται ἡ ἀξία τῶν ἔργων ποὺ ἀναδημοσιεύονται.

Εἶναι εὐχάριστο ὅτι μέσα στὴν τόσο ὕλιστικὴ ἐποχὴ μας ἔργα θεολογικὰ ἐνὸς νέου Ἁγίου τῆς Ἐκκλησίας μας παρουσιάζονται γιὰ νὰ βοηθήσουν τὸ λαὸ μας στὴν γνωριμία τῆς πορείας τῆς Ὁρθοδόξου μας Πίστεως.

Α.

ΕΛΗΦΘΗΣΑΝ:

Ἰωάννου Θ. Κολιτσάρα: «Ἀνάγκη φωτισμένης θρησκευτικῆς πίστεως». Ἐκδόσεις «Χ.Ε.Ε.Λ.», Ἀθήναι 1972.

Τιμοθέου Κοντομέρκου, Ἐπισκόπου Ἐλευσίνου: «Ἐλευθερία καὶ νόμος κατὰ τὸν Ρῆγαν Φεραῖο», Ἀλεξάνδρεια 1972.

Ἰωάννου Χρ. Κωνσταντινίδου: «Γερμανὸς Καλλιγᾶς (1844-1896) Μητροπολίτης Ἀθηνῶν (1889-1896)», Ἀθήναι 1971.

Τοῦ αὐτοῦ: «Προκόπιος Β΄ Οἰκονομίδης», Μητροπολίτης Ἀθηνῶν (1896-1901), Ἀθήναι 1972.

Δημ. Μαγκριώτη: «Πνευματισμός, Ἀστρολογία», Ἀθήναι 1972.

Τοῦ αὐτοῦ: «Ἡ συμβολὴ τῶν ξερριζωμένων Ἑλλήνων εἰς τὴν οἰκονομικὴν καὶ πολιτιστικὴν ἄνοδον τῆς χώρας μας», Ἀθήναι 1973.

Αἰδ. Ἀντωνίου Ἀλεβιζοπούλου: «Διὰ τὴν γνῶρῖση ὁ κόσμος», Ἀθήναι 1972.

Ἀνδρ. Βόσκου: «Ἡ πνευματικὴ θεμελίωσις τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως», Λευκωσία 1971.

Σωζ. Θωμοπούλου: «Στρατιωτικὴ βιβιογραφία», Ἀθήναι 1972.

Ἰωάννου Καραβιδοπούλου: «Τὸ αἶτημα τῆς ἀνανεώσεως τοῦ ἐκπαιδευτικοῦ εἰς τὴν ἐποχὴν μας». Ἐκδόσεις «Χ.Ε.Ε.Λ.», Ἀθήναι 1972.

Μητροπολίτου Χαλκίδος Νικολάου: «Ἐμπρὸς εἰς τὸν κατήφορον τοῦ φίλμ», Ἀθήναι 1973.

«ΑΚΤΙΝΕΣ». Μηνιαῖον περιοδικόν. Κυκλοφορεῖ τὴν 1ην ἐκάστου μηνός.

Ἰδιοκτῆτης: «Χριστιανικὴ Ἐνωσις Ἀκτῖνες», δόδος Καρύτση 14, Ἀθήναι (124), Τηλ. 3235-023.

Ἐκδότης καὶ Διευθυντῆς Συντάξεως: Γεώργιος Δ. Ἰατριδῆς, Δημητρακοπούλου 13, Ἀθήναι (403).

Συντάσσεται ἐπιμελεία τοῦ Ἰνστιτούτου Ψυχολογίας & Ψυχικῆς Ὑγιεινῆς

Προϊστάμενος Τυπογραφείου: Βλ. Σταματοπούλος, Ἰπποκράτους 189, Ἀθήναι (708). Τιμὴ τεύχους δρχ. 7.

Ἐτησίᾳ συνδρομῇ, ἔσωτερικῶ δρχ. 70, ἔξωτερικῶ δολλ. 5. Τόπος ἐκδόσεως: Ἀθήναι — Μάιος 1973. Ἡ διευθύνσις ἐπιφυλάσσει εἰς ἑαυτὴν τὸ δικαίωμα νὰ μὴ δημοσιεύῃ ἢ νὰ συντέμνῃ κατὰ τὴν κρίσιν τῆς οἰονδήποτε χειρόγραφον. Χειρόγραφα, δημοσιεύόμενα ἢ μὴ, δὲν ἐπιστρέφονται.

Λίνου Γ. Μπενάκη: «Ἡ γένεσις τῆς λογικῆς ψυχῆς στὸν Ἀριστοτέλη καὶ στὴ χριστιανικὴ σκέψη μὲ ἀφορμὴ ἓνα κείμενο τοῦ Ἀρέθου» (Ἀνάτυπον ἐκ τῆς Ἐπετηρίδος τοῦ Κέντρου Ἐρεῦνης τῆς Ἑλληνικῆς Φιλοσοφίας («Φιλοσοφία»), Ἀθήναι 1972.

Βασ. Ι. Λαζανά: «Τὸ προοίμιο στὸν «Στέφανο» τοῦ Μελεάγρου», Ἀθήναι 1972.

Παύλου Εὐδοκίμου: «Ἡ Ὁρθοδοξία», Ἐκδόσεις Β. Ρηγοπούλου, Θεσσαλονίκη.

Γεωργίου Ι. Μαντζαρίδου: «Παλαμικά», Ἐκδόσεις Π. Πουρνάρα, Θεσ/νίκη.

Δημήτρη Η. Λούκα: «Ἀγκάθια καὶ κρίνα» (ποιήματα), Ἀθήναι 1972.